

Sven Winnell 040505: Ny gymnasieskola.

Se även 40v.pdf

Pressmeddelande 28 april 2004. Utbildningsdepartementet.

Kunskap och kvalitet - elva steg för utvecklingen av gymnasieskolan

I proposition 2004:140 Kunskap och kvalitet elva steg för utveckling av gymnasieskolan lägger regeringen nu fram förslag till förändringar av gymnasieskolan.

Bakgrunden är att gymnasieskolan behöver utvecklas så att fler elever når de gemensamma målen och därmed får de kunskaper som krävs för ett bra liv både i arbete och i fritid. Framtidens gymnasieskola måste bättre än i dag svara upp mot de krav som det moderna samhället ställer på såväl breda kunskaper som hög specialisering.

Vi behöver förändra och modernisera gymnasieskolan för att mer betona helhet och fördjupning. Fler måste fullfölja en gymnasieutbildning. Kvaliteten inom framförallt yrkesutbildningarna liksom för eleverna på det individuella programmet måste stärkas, säger utbildnings- och forskningsminister Thomas Östros.

En modern gymnasieskola måste motverka negativ stress, fragmentering och taktikval. Jag bedömer att med de förslag som vi nu lägger fram i propositionen finns goda förutsättningar att nå det.

Förändringar genomförs inför höstterminen 2007. När det gäller kvalitetsförstärkningen på det individuella programmet sker genomförandet den 1 juli 2006.

Reformeringen av gymnasieskolan kan sammanfattas i följande elva punkter:

1. Ämnesbetyg ersätter dagens kursbetyg

Ämnesbetyg minskar stressen, stimulerar fördjupning och fokuserar sammanhang i stället för delar. Ämnesbetyg införs inom ramen för en kursutformad gymnasieskola. Vid varje avslutad kurs sätts ett ämnesbetyg som ersätter tidigare betyg i ämnet och ger en helhetsbedömning av hur långt eleven nått i ämnet.

2. En gymnasieexamen införs

En modern gymnasieexamen införs som ett tydligt kvitto på att eleven fullföljt och tillgodogjort sig gymnasieskolans utbildning. För att få en gymnasieexamen skall eleven ha godkänt i minst 90 procent av de poäng som krävs för fullständig studiegång och ett godkänt betyg på gymnasiearbetet. Examensbeviset blir ett kvalitetsbevis som ger en tydlig information om att eleven nått utbildningens mål. Gymnasieexamen blir därför ett naturligt mål för alla elever att sträva efter.

3. Gymnasiearbete stärker helhetssynen i utbildningen

Ett gymnasiearbete ersätter dagens projektarbete. Det nya gymnasiearbetet blir, inte minst för elever på yrkesutbildningarna, ett viktigt kvalitetsinstrument för att eleven ska kunna visa att hela utbildningens mål är uppnått. Gymnasiearbetet ska anknyta till den studievägen eleven valt och blir ett krav för att få gymnasieexamen.

4. Ökad kvalitet på det individuella programmet

Gymnasieskolans individuella program förbättras. Strävan måste vara att alla ungdomar fullföljer en gymnasieutbildning. Så är det inte idag. Den som är 19-20 år och inte har en fullföljd gymnasieutbildning har ett sämre utgångsläge på väg in i vuxenlivet med större risk för arbetslöshet och därmed mindre möjligheter att förverkliga sina livsdrömmar.

Eleverna på gymnasieskolans individuella program (IV) ska ges rätt till utbildning på heltid från den 1 juli 2006. Regeringen återkommer i budgetpropositionen i frågan om kompensation för kommunerna för denna lagändring.

5. Frisök ger eleverna ökad valfrihet och stimulerar regional samverkan

För att öka elevernas valfrihet ska eleverna kunna söka program i andra kommuner även om dessa finns i hemkommunen. Eleverna ska antas i mån av plats efter att sökande från den kommun där utbildningen ges fått plats. Elevens hemkommun betalar högst vad utbildningen kostar i den egna kommunen. Därmed blir reglerna mer likartade mellan kommunala och fristående skolor.

Frisöket stimulerar till samverkan mellan kommuner kring gymnasieskolan och kan därmed stärka utbildningsutbudet i en region. Arbetsfördelning och kraftsamling mellan kommuner i samverkan blir viktigt för att utveckla gymnasieskolans kvalitet

6. Historia blir nytt kärnämne

I en föränderlig värld behöver alla goda kunskaper i historia oavsett vilken framtida yrkesverksamhet eller studier eleven inriktar sig mot. Historia ska bli ett nytt kärnämne omfattande 50 gymnasiepoäng. Det

innebär inte en minskad omfattning för den som i dag läser mer historia än 50 poäng. Kärnämnenas omfattning kommer att öka till 800 poäng.

7. Förstärkt kvalitet på yrkesutbildningarna i gymnasieskolan

En grundläggande yrkesutbildning med hög kvalitet är nödvändig för att möta såväl samhällets som individens behov. Kvaliteten i den grundläggande yrkesutbildningen skall öka i den reformerade gymnasieskolan, bl.a. genom en bättre koppling till arbetslivet. Lokalt samråd mellan kommun och arbetsmarknadens parter i frågor som rör alla yrkesinriktade utbildningar görs obligatoriskt.

Alla elever ska ges möjlighet till arbetsplatsförlagt lärande av hög kvalitet som relateras till den utbildning eleven har valt. Elever som väljer yrkesinriktade utbildningar skall, liksom idag få minst 15 veckors utbildning förlagd till en arbetsplats. För elever på studieförberedande utbildningar kan det arbetsplatsförlagda lärandet ske på många olika sätt, bl.a. genom samverkan med universitet och högskolor, näringsliv och arbetsliv.

Fler elever bör ges möjlighet till utlandsförlagd praktik och utbildning.

8. En modern lärlingsutbildning förnyar yrkesutbildningen

En ny gymnasial lärlingsutbildning föreslås som ett attraktivt och valbart alternativ inom gymnasieskolans nationella yrkesinriktade program. Den gymnasiala lärlingsutbildningen ska utformas som en intressant möjlighet för alla elever. Lärlingsutbildningen ska ha samma kunskapsmål som skolförlagd utbildning och ge eleverna goda kunskaper i skolans kärnämnen och karaktärsämnen för att eleverna ska stå sig väl både på arbetsmarknaden och i samhället.

9. Kärnämnen bör präglas av utbildningens inriktning

Alla elever når inte målen i kärnämnen. Resultaten måste förbättras. För att nå bättre resultat i kärnämnen bör undervisningen i kärnämnen präglas av den utbildning som eleven går, s.k. infärgning. Vissa mål i kärnämnen kan med fördel uppnås genom samverkan med karaktärsämnen. Även om utbildningen i kärnämnen får olika uppläggning ska mål och kursplaner även framöver vara gemensamma.

10. Större kurser för sammanhang och fördjupning

Alltför många korta kurser har lett till splittrade studier. Utöver fyra kärnämnen ska därför grundprincipen vara inga kurser ska omfatta mindre än 100 gymnasiepoäng. Att öka kursernas storlek stärker kvaliteten genom att ge förutsättningar för sammanhang och fördjupning.

11. Lokala kurser måste kvalitetssäkras av Skolverket

Vissa lokala kurser håller alltför låg kvalitet. De lokala kurserna behöver därför kvalitetssäkras. Enbart sådana lokala kurser vars innehåll prövats och fastställts av Skolverket ska få förekomma i gymnasieskolan för att göra kurserna nationellt likvärdiga för eleverna. Samma regler ska gälla för lokala kurser inom den kommunala vuxenutbildningen. Även framöver ska dock orienterings- och individuella kurser som ger intyg kunna ges inom vuxenutbildningen.

Propositionen har tagits fram i samverkan med Miljöpartiet och Vänsterpartiet.

Kontakt Håkan Carlsson Pressekreterare
08-405 18 89
0708-56 99 56
(från www.regeringen.se)

Kunskap och kvalitet – elva steg för utvecklingen av gymnasieskolan. Prop. 2003/04:140

Regeringen överlämnade denna proposition till riksdagen den 22 april 2004. Underskriven av statsminister Göran Persson och utbildningsminister Thomas Östros. (Finns på www.regeringen.se)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås ändringar i skollagens (1985:1100) bestämmelser om gymnasieskolan. Ämnesbetyg ersätter dagens kursbetyg och en gymnasieexamen införs. Historia blir ett nytt kärnämne som omfattar 50 gymnasiepoäng. I övrigt bör kurser, med undantag av vissa kärnämneskurser, ha ett omfång på minst 100 gymnasiepoäng. Lokala kurser bör kvalitetssäkras genom att Skolverket prövar och fastställer dem.

Ett gymnasiearbete med koppling till gymnasieexamen och till målen för utbildningen ersätter dagens projektarbete. Eleverna ges en utsträckt möjlighet att tas emot till en utbildning i en annan kommun, även om utbildningen finns i hemkommunen. För att öka kvaliteten på de individuella programmen menar regeringen att utbildningen på dessa skall bedrivas på heltid.

Kvaliteten på den gymnasiala yrkesutbildningen behöver öka, bl.a. genom en bättre koppling till arbetslivet. Lokalt samråd mellan kommuner och arbetsmarknadens parter i frågor som rör alla yrkesinriktade utbildningar görs obligatoriskt. Gymnasial lärlingsutbildning bör utvecklas som ett attraktivt och valbart alternativ inom gymnasieskolan. Beslut om riksrekrytering skall även i fortsättningen fattas av regeringen eller av den myndighet regeringen bestämmer. Sådana beslut bör gälla för bestämd tid och därefter omprövas. Bestämmelserna om interkommunal ersättning för riksrekryterande påbyggnadsutbildningar i kommunal vuxenutbildning bör upphävas.

Lagförslagen bör träda i kraft den 1 januari 2007 för att tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 1 juli 2007. Förslaget om riksrekrytering bör träda i kraft den 1 januari 2005. Den interkommunala ersättningen för riksrekryterande påbyggnadsutbildningar bör avvecklas vid utgången av år 2004.

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut sid...4
2 Lagförslag...5
Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)...5
3 Ärendet och dess beredning...11
4 Principiella utgångspunkter...2
4.1 Ämnesbetyg ersätter dagens kursbetyg...14
4.2 En gymnasieexamen införs...14
4.3 Gymnasiearbete stärker helhetssynen i utbildningen...15
4.4 Ökad kvalitet på individuella program...15
4.5 Frisökning ger eleverna ökad valfrihet och stimulerar regional samverkan...15
4.6 Historia blir nytt kärnämne...16
4.7 Förstärkt kvalitet på yrkesinriktade program...16
4.8 En modern lärlingsutbildning förnyar yrkesutbildningen...17
4.9 Kärnämnen bör präglas av utbildningens inriktning...17
4.10 Större kurser för sammanhang och fördjupning...17
4.11 Lokala kurser måste kvalitetssäkras av Skolverket...17
5 Utbildningsutbud...19
5.1 Kommunernas skyldighet att erbjuda utbildning...9
5.2 Elevers möjlighet att söka utbildning utanför hemkommunen...21
5.3 Kommunal ersättning...25
6 Ämnen och kurser...28
6.1 Lokala kurser i gymnasial vuxenutbildning...35
7 Betyg...37
8 Gymnasieexamen...45

9 Individuella program...49
9.1 Gymnasieskolans behörighetskrav...49
9.2 Utbildning på heltid...50
9.3 Elever som avbryter studierna på ett nationellt program...55
9.4 Introduktionskurser för invandrare...57
9.5 Det kommunala uppföljningsansvaret...58
10 Gymnasial yrkesutbildning...60
10.1 En grundläggande yrkesutbildning med hög kvalitet...61
10.2 Arbetsplatsförlagt lärande...62
10.3 Gymnasial lärlingsutbildning...66
10.4 Lokalt samråd...68
10.5 Eftergymnasial yrkesutbildning...71
11 Riksrekrytering...75
12 Genomförande...77
13 Riksrekryterande påbyggnadsutbildningar...78
14 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser...79
15 Ekonomiska konsekvenser...80
16 Författningskommentar...81
Bilaga 1 Sammanfattning av betänkandet Åtta vägar till kunskap – en ny struktur för gymnasieskolan (SOU 2002:120) ...84
Bilaga 2 Betänkandets lagförslag ...101
Bilaga 3 Sammanställning av remissyttranden över betänkandet (SOU 2002:120) ...111
Bilaga 4 Sammanfattning av promemorian Ökade möjligheter för elever i gymnasieskolan att följa undervisningen på ett program inriktat individuellt program (U2003/532/G) ...134
Bilaga 5 Sammanställning av remissyttranden över promemorian (U2003/532/G) ...135
Utdrag ur protokoll vid regeringsammanträde den 22 april 2004 sid143
Rättsdatablad...144

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).

2 Lagförslag

Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)1

dels att 5 kap. 4 c, 9, 11, 14, 24 och 33 §§ samt bilaga 2 skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 5 kap. 24 a §, av följande lydelse.

5 kap.

4 c §

Omfattningen av studierna på nationella och specialutformade program betecknas med gymnasiepoäng. Vissa bestämmelser om utbildningens omfattning på de nationella och specialutformade programmen (poängplan) framgår av bilaga 2. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om tillämpningen av poängplanen.

Utbildningen inom varje ämne sker i form av en eller flera kurser. För varje kurs skall det anges hur många gymnasiepoäng den omfattar.

Nuvarande lydelse:

Efter varje kurs har eleven rätt att få betyg. Har eleven enligt detta betyg minst uppfyllt kurskraven är kommunen inte skyldig att erbjuda eleven ytterligare utbildning inom den kursen.

Föreslagen lydelse:

Efter varje kurs har eleven rätt att få betyg i ämnet. Har eleven enligt detta betyg minst uppfyllt kurskraven är kommunen inte skyldig att erbjuda eleven ytterligare utbildning inom den kursen.

Bevis om gymnasieexamen skall utfärdas till den elev som fullföljt hela utbildningen på ett nationellt eller specialutformat program och som därvid

- uppfyllt kurskraven på kurser omfattande minst 2 150 poäng samt
- fått minst betyget Godkänt på gymnasiearbetet.

9 §

Nuvarande lydelse:

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får för vissa utbildningar fastställa det område från vilket sökanden i första hand skall tas emot och hur många platser dessa utbildningar får omfatta.

Föreslagen lydelse:

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får för vissa utbildningar för viss tid fastställa det område från vilket sökanden i första hand skall tas emot och hur många platser dessa utbildningar får omfatta.

11 §

Styrelsen för utbildningen i den anordnande kommunen eller landstinget beslutar om någon sökande inte skall tas emot därför att han inte är behörig.

Styrelsen för utbildningen beslutar också om mottagande av en sökande som inte är hemmahörande i kommunen eller samverkansområdet för utbildningen.

Nuvarande lydelse:

Styrelsens beslut enligt första och andra styckena får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd av sökanden.

Föreslagen lydelse:

Styrelsens beslut enligt första och andra styckena får överklagas av sökanden hos Skolväsendets överklagandenämnd. Vid beslut om mottagande till ett nationellt program av en sökande som huvudmannen inte är skyldig att ta emot enligt 8 eller 9 § får endast frågan om sökanden uppfyller behörighetsvillkoren överklagas.

14 §**Nuvarande lydelse:**

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att vissa utbildningar skall utgöra specialutformade eller individuella program som står öppna för sökande från hela landet och hur många platser dessa utbildningar får omfatta.

Föreslagen lydelse:

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att vissa utbildningar under viss tid skall utgöra specialutformade eller individuella program som står öppna för sökande från hela landet och hur många platser dessa utbildningar får omfatta.

24 §**Nuvarande lydelse:**

I fall som avses i 22 och 23 §§ är dock hemkommunen inte skyldig att betala ersättning, om det är fråga om

1. ett nationellt program eller utbildning med en nationellt fastställd inriktning inom ett sådant program som kommunen själv erbjuder, utom då eleven har tagits emot med stöd av 8 § tredje stycket 1 och 3 eller 29 §, eller
2. utbildning med en lokalt fastställd inriktning inom de nationella programmen.

Föreslagen lydelse:

I fall som avses i 22 och 23 §§ är dock hemkommunen inte skyldig att betala ersättning när mottagande har skett på annan grund än enligt 8 eller 17 § och eleven har tagits emot på ett nationellt program där huvudmannen erbjuder en lokalt fastställd inriktning.

24 a §**Föreslagen lydelse:**

Om inte den anordnande huvudmannen och hemkommunen kommer överens om annat, och inte heller annat följer av andra stycket, skall den interkommunala ersättningen beräknas enligt anordnarens självkostnad.

Erbjuds utbildningen av hemkommunen skall ersättningen, utom i fall som avses i 8 § tredje stycket 1 samt 16 och 17 §§, högst uppgå till den kostnad som hemkommunen själv har för motsvarande utbildning. Är anordnarens kostnad lägre skall hemkommunen i stället ersätta den lägre kostnaden.

33 §**Nuvarande lydelse:**

Till elever i gymnasieskolan som behöver inackordering till följd av skolgången skall hemkommunen lämna ekonomiskt stöd. Skyldigheten gäller till och med det första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller tjugo år. Stödet skall avse boende, fördyrat uppehälle och resor till och från hemmet. Stödet skall ges kontant eller på annat lämpligt sätt enligt kommunens bestämmande. Om stödet ges kontant, skall det utgå med lägst 1/30 av basbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för varje hel kalendermånad under vilken eleven bor inackorderad. Beloppet får avjämnas till närmast lägre hela tiotal kronor.

Föreslagen lydelse:

Till elever i gymnasieskolan som behöver inackordering till följd av skolgången skall hemkommunen lämna ekonomiskt stöd i de fall eleven tagits emot enligt 8 § eller går på utbildning som avses i 13 §. Detsamma gäller elever som fullföljer sina studier enligt 17 §. Skyldigheten gäller till och med det första kalenderhalvåret det år då ungdomarna fyller tjugo år. Stödet skall avse boende, fördyrat uppehälle och resor till och från hemmet. Stödet skall ges kontant eller på annat lämpligt sätt enligt kommunens bestämmande. Om stödet ges kontant, skall det utgå med lägst 1/30 av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring för varje hel kalendermånad under vilken eleven bor inackorderad. Beloppet får avjämnas till närmast lägre hela tiotal kronor.

Nuvarande lydelse: Föreslagen lydelse:

Första stycket gäller dock inte de elever som avses i 27 §. Första stycket gäller inte heller i fråga om utlandssvenska elever som får inackorderingstillägg enligt studiestödslagen (1999:1395). Prop. I 31 a § finns bestämmelser om hemkommunens skyldighet att utge ersättning för vissa kostnader för elever som genomgår Rh-anpassad utbildning.

-
1. Denna lag träder i kraft i fråga om 5 kap. 9 och 14 §§ den 1 januari 2005 och i övrigt den 1 januari 2007.
  2. Äldre bestämmelser skall tillämpas på utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2007.
  3. Beslut med stöd av 5 kap. 9 och 14 §§ som har fattats före den 1 januari 2005 och som inte innehåller någon tidsbegränsning skall upphöra att gälla den 1 januari 2007.

Bilaga 2: Poängplan för nationella och specialutformade program i gymnasieskolan. Nuvarande lydelse:Kärnämnen 750p. Individ.val 300p, övrigt 1450p, summa 2500 p. Föreslagen lydelse:Kärnämnen 800p. Individ.val 300p. Övrigt 1400p. Summa 2500 gymnasiepoäng..

3 Ärendet och dess beredning

Den 4 maj 2000 bemyndigade regeringen det statsråd som har till uppgift att föredra ärenden om det offentliga skolväsendet m.m. att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att lämna förslag till en framtida utformning av gymnasieskolans studievägsutbud (U-2000:06). Samtidigt fastställdes direktiv för kommittén (dir. 2000:35), som antog namnet Gymnasiekommittén 2000. Uppdraget skulle redovisas senast den 1 oktober 2001.

I beslut den 1 februari 2001 (dir. 2001:8) och den 31 januari 2002 (dir. 2002:8) fastställde regeringen tilläggsdirektiv för kommittén, varvid tidpunkten för redovisning ändrades till den 16 december 2002. Den 10 januari 2003 överlämnade Gymnasiekommittén sitt betänkande Åtta vägar till kunskap – en ny struktur för gymnasieskolan (SOU 2002:120). En sammanfattning av kommitténs förslag finns i bilaga 1. De lagförslag som lades fram i betänkandet finns i bilaga 2. Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena finns i bilaga 3.

En arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet tillsattes i juni 2002 med uppgift att föreslå lösningar för att öka möjligheterna för samtliga elever på individuella program att följa undervisningen på programinriktade individuella program (PRIV).

Den 16 december 2002 lämnade arbetsgruppen promemorian Ökade möjligheter för elever i gymnasieskolan att följa undervisningen på ett programinriktat individuellt program (U2003/532/G). Arbetsgruppens förslag syftar till att höja kvaliteten på utbildningen för obehöriga elever samt att förbättra deras möjligheter att fullfölja sin utbildning och till framtida anställning. En sammanfattning av promemorian finns i bilaga 4. Förslaget har remissbehandlats och en sammanställning av remissyttrandena finns i bilaga 5.

Regeringen bedömer att lagförslagen i denna proposition inte innehåller någon sådan reglering som kräver Lagrådets hörande.

Propositionen bygger på en överenskommelse mellan den socialdemokratiska regeringen, vänsterpartiet och miljöpartiet.

4 Principiella utgångspunkter

Den svenska gymnasieskolan håller i ett internationellt perspektiv hög kvalitet, medger stor valfrihet för eleverna och erbjuder ett brett utbud av utbildningar och kurser. Vår gymnasieskola omfattar, till skillnad från i de flesta länder, både studieförberedande utbildningar och yrkesutbildningar med en gemensam kunskapsbas.

Reformen av gymnasieskolan som genomfördes i början av 1990-talet innebar en väsentlig ambitionshöjning, framför allt för eleverna på yrkesinriktade utbildningar. För det första betonades principen att gymnasieskolan är till för alla ungdomar. För det andra etablerades kärnämneskurser på alla gymnasieprogram. Kärnämneskurserna ger alla elever en gemensam kunskapsbas som behövs för deltagande i samhällets demokratiska processer, yrkesliv och fortsatta studier. För det tredje förlängdes yrkesutbildningarna till tre år. Gymnasieprogrammen byggdes upp av kurser med betyg efter varje kurs och elevernas valfrihet ökades väsentligt. Kommuner och skolor fick ökade möjligheter att profilera sitt utbud.

Reformen var i stora stycken framgångsrik. I dag går, med få undantag, alla elever i en årskull vidare från grundskolan till gymnasieskolan. Jämfört med läget före reformen är det nu dubbelt så många som slutför en treårig gymnasieutbildning. Arbetslivet har välkomnat den kompetenshöjning hos eleverna som förlängningen av de tidigare tvååriga yrkesinriktade utbildningarna med ett tredje år och gemensamma kärnämneskurser medfört. I dag har var femte nybörjare i högskolan gått en yrkesinriktad gymnasieutbildning.

Gymnasieskolan behöver emellertid utvecklas och kvaliteten höjas, så att fler elever når de gemensamma målen och därmed får de kunskaper som krävs för personlig utveckling, aktivt deltagande i ett demokratiskt samhällsliv, ett utvecklande arbetsliv, vidare studier och ett livslångt lärande. Framtidens gymnasieskola måste bättre än dagens svara mot

de krav som det moderna samhället ställer på såväl breda kunskaper som hög specialisering. Det är därför dags att genomföra ett antal viktiga förändringar för att modernisera gymnasieskolan och komma till rätta med en del av bristerna i programgymnasiet.

Förutsättningarna för en elev att fullfölja en gymnasieutbildning av hög kvalitet grundläggs i grundskolan. Det är mycket allvarligt att var tionde elev som går ut grundskolan inte har de kunskaper i svenska, engelska och matematik som behövs för att klara gymnasieskolan. Sedan läsåret 2001/02 ökas de statliga anslagen till skolan successivt under en period av fem år så att 15 000 lärare och andra specialister kan anställas. Fler lärare ger bättre möjligheter att med tidiga insatser möta varje elevs behov samt att främja elevernas lust att lära. Alla elever måste få möjlighet att nå målen. Därför behövs ett systematiskt kvalitetsarbete i alla skolor, med kontinuerlig uppföljning och tydlig information om varje elevs kunskapsutveckling. Regeringens kvalitetsprogram anger inriktningen för en fortsatt utveckling: allt från förbättrad dialog om elevens studieutveckling mellan elev, föräldrar och lärare till förbättrade system för kvalitetsuppföljning. Utbildningen i grundskolan skall anpassas till individen. Tidig uppföljning av resultaten är viktig. Stöd och stimulans bör sättas in tidigt.

Det är allvarligt att var fjärde elev inte slutför en gymnasieutbildning med slutbetyg. Orsakerna kan vara flera, men de ungdomar som inte alls slutför gymnasieutbildning har svårt att få och behålla ett arbete. När gymnasiekompetens har blivit den etablerade grundkompetensen är det en allvarlig nackdel och risk för utanförskap att inte ha de kunskaper som en slutförd gymnasieutbildning ger. En stor del av eleverna som inte fullföljer en gymnasieutbildning går antingen på de yrkesinriktade programmen eller på individuella program. Kvaliteten inom framför allt yrkesutbildningarna och de individuella programmen måste därför stärkas. Det är dock fel väg att gå att sänka kunskapsambitionerna för dessa elever. Målet måste vara att utveckla

gymnasieutbildningarna så att fler elever får de kunskaper som är så viktiga för deras framtid.

Den ökade valfriheten för eleverna i den kursutformade gymnasieskolan har stora fördelar. Nackdelen är att utbildningen kan upplevas som sönderstyckad i alltför många små moment utan tydligt sammanhang. Gymnasieskolan skall vara en kunskapsskola. Den får då inte vara alltför fragmentiserad. Många små kurser har också skapat en negativ stress, eftersom betyget efter varje kurs är ett slutbetyg. Den stora friheten att inrätta lokala kurser har inneburit att eleverna gynnas av att välja kurser där det anses vara lättare att få goda betyg med liten ansträngning. För att kunna bibehålla en stor valfrihet för eleverna är det därför angeläget att stärka kvalitetssäkringen av kurserna, skapa större kurser samt stärka betoningen på helhet, sammanhang och fördjupning. Alla elever skall ges drivkrafter att fullfölja en utbildning.

Direktövergången till högskolan skall öka och rekryteringen breddas. Regeringens långsiktiga mål är att hälften av en årskull skall ha påbörjat en högskoleutbildning vid 25 års ålder. Den sociala snedrekryteringen till utbildningar på universitet och högskolor är fortfarande stark. En större andel barn till högskoleutbildade föräldrar går vidare till högre utbildning än barn till lågutbildade. Även barn till invandrare är underrepresenterade i högskolan. Att motverka denna snedfördelning och bredda rekryteringen är därför mycket angeläget. De senaste åren har antalet högskoleplatser ökat mycket kraftigt, studiestödet blivit mer förmånligt och ett stort antal konkreta initiativ tagits inom ramen för propositionen Den öppna högskolan (prop. 2001/02:15). Utvecklingen går åt rätt håll. Drygt hälften av alla studenter kommer från hem där ingen av föräldrarna studerat på högskola. Enligt SCB är antalet nybörjare i högskolan från arbetarhem för första gången någonsin större än antalet från högre tjänstemannahem. Detta är viktiga framsteg, men för att göra tillgången på

högre utbildning mer jämlik är det angeläget med insatser på alla nivåer. I gymnasieskolan handlar det om att motverka traditionella val utifrån t.ex. kön och klass, uppmuntra elever med goda förutsättningar till fort-satta studier oavsett vilken utbildning de går och om att fler skall fullfölja en gymnasieutbildning.

Förslagen till utveckling av gymnasieskolan i denna proposition utgår från dessa gemensamma utgångspunkter. De förändringar som föreslås syftar till att modernisera och förändra inom ramen för dagens programgymnasium. Regeringen har valt att lägga fram elva viktiga förslag för att utveckla gymnasieskolans kvalitet utan den mycket omfattande arbetsinsats på alla nivåer som en genomgripande organisatorisk sektorsreform skulle innebära. Reforminsatserna koncentreras till ett antal områden där det finns behov av kvalitetsförbättringar och som möter gymnasieskolans utmaningar i dag.

De förändringar som regeringen nu föreslår bygger vidare på 1991 års reform och propositionen Gymnasieskola i utveckling – kvalitet och likvärdighet (prop. 1997/98:169). Förslagen innebär en fortsatt utveckling av gymnasieskolan. Regeringen föreslår att bestämmelserna om gymnasieskolan i dess nya utvecklade form skall tillämpas på utbildning som börjar efter den 1 juli 2007. Förstärkningen för elever med individuella program bör dock genomföras när det är möjligt att skapa ekonomiskt utrymme.

4.1 Ämnesbetyg ersätter dagens kursbetyg

Dagens kursbetyg innebär att eleverna får betyg på varje kurs men inte på kunskaperna i ämnet som helhet. Varje kursbetyg följer med eleven och förs in i slutbetyget, vilket skapar stress både hos elever och hos lärare. Kursbetygen har också inneburit att vissa elever fått en fördel framför andra genom att de senare genom konkurrenskomplettering eller prövning kunnat höja sina betyg i underliggande kurser utan att ha förbättrat sina kunskaper i ämnet. Elever har även gynnats av att välja bort högre eller mer krävande kurser för att i stället

höja sina betyg på lägre kurser.

Regeringen föreslår att ämnesbetyg införs. Därmed flyttas fokus från kursen till hur väl eleven behärskar ämnet. Det minskar den osunda stressen och fokuserar sammanhang i stället för delar. Ämnesbetyget skall inte sättas utifrån ett genomsnitt av prestationerna på kurserna utan efter en helhetsbedömning av elevens kunskaper och kunskapsutveckling i ämnet. Därmed stimuleras även fördjupning och koncentration. De nya ämnesbetygen införs inom ramen för en kursutformad gymnasieskola. Vid varje avslutad kurs sätts ett ämnesbetyg som ersätter tidigare betyg i ämnet och visar med vilken kvalitet i kunskaperna eleven nått målen i ämnet.

4.2 En gymnasieexamen införs

I dagens gymnasieskola saknas ett tydligt bevis på att en elev framgångsrikt fullföljt sina studier. En modern gymnasieexamen införs som ett tydligt kvitto på att eleven fullföljt och tillgodogjort sig gymnasieskolans utbildning. Denna gymnasieexamen skall vara möjlig att få för elever på alla gymnasieskolans nationella program. För att få en gymnasieexamen skall eleven ha godkänt i minst 90 procent av de poäng som krävs för fullständig studiegång inklusive ett godkänt betyg på gymnasiearbetet.

Gymnasieexamen kommer att underlätta för eleverna i kontakter med arbetsgivare och för vidare studier, särskilt utomlands, eftersom examen blir ett bevis på att eleven nått målen. Därmed blir gymnasieexamen ett naturligt mål för alla elever att sträva mot. Eftersom gymnasieexamen bör bli ett attraktivt mål för eleverna får de därmed drivkrafter att slutföra gymnasieskolan. Examen blir ett kvalitetsbevis som ger en tydlig information om att eleven nått utbildningens mål.

4.3 Gymnasiearbete stärker helhetssynen i utbildningen

För att förstärka kvaliteten i svensk gymnasieutbildning införs ett

gymnasiearbete med koppling till målen för utbildningen. Det ersätter dagens projektarbete. Gymnasiearbetet omfattar 100 gymnasiepoäng och blir ett krav för att få gymnasieexamen. Därmed får det en tydlig koppling till elevens hela utbildning.

Det nya gymnasiearbetet blir, inte minst för elever på yrkesutbildningarna, ett viktigt kvalitetsinstrument för att eleven skall kunna visa att hela utbildningens mål är uppnått.

4.4 Ökad kvalitet på individuella program

Kvaliteten på utbildningen på individuella program i gymnasieskolan varierar alltför kraftigt. Mindre än var femte elev som börjar på individuella program slutför en gymnasieutbildning. Individuella program som var tänkta som en möjlighet för ett mindre antal elever tar för närvarande emot cirka nio procent av de elever som kommer från grundskolan. Av dessa elever går inte mer än knappt hälften vidare till ett nationellt program. Att höja kvaliteten på de individuella programmen har stor betydelse för att fler ungdomar skall fullfölja en gymnasieutbildning. Behörighetskraven till gymnasieskolans nationella program ligger fast.

Enligt regeringens mening skall elever med individuella program ges utbildning på heltid. Regeringen återkommer i budgetpropositionen med lagförslag och förslag till finansiering av detta utökade kommunala åtagande.

4.5 Frisökning ger eleverna ökad valfrihet och stimulerar regional samverkan

Det är viktigt att ge ungdomarna goda möjligheter att både välja utbildning och skola. Att få gå den utbildning på den skola man önskar ökar motivationen och kan därför ge bättre studieresultat. I dag kan elever välja fristående skola oberoende av vilken kommun den finns i, men den rätten finns inte när det gäller kommunala skolor. För

att öka elevernas valfrihet skall de kunna söka program och inriktningar i andra kommuner även om dessa finns i hemkommunen. Eleverna skall antas i mån av plats, efter det att sökande från den kommun eller det samverkansområde där utbildningen ges fått plats. Elevens hemkommun betalar högst vad utbildningen kostar i den egna kommunen. Därmed blir reglerna mer likartade mellan kommunala och fristående skolor. Frisökningen skapar drivkrafter för kommunerna att höja kvaliteten och attraktiviteten på sina utbildningar. Frisökningen stimulerar till samverkan mellan kommuner kring gymnasieskolan och kan på så sätt stärka utbildningsutbudet i en region. För att utveckla gymnasieskolans kvalitet blir arbetsfördelning och kraftsamling mellan kommuner i samverkan viktigt. Eftersom hemkommunen aldrig behöver betala mer för en elev som via frisökning sökt sig till en annan kommun än vad eleven skulle kosta i den egna gymnasieskolan, innebär frisökning inte någon kostnadsökning för kommunerna.

4.6 Historia blir nytt kärnämne

I en föränderlig värld behöver alla goda kunskaper i historia oavsett vilken framtida yrkesverksamhet eller vilka studier eleven inriktar sig mot. Kärnämnenas skall ge eleverna den gemensamma bas som behövs för att väl kunna följa och delta i samhällsdebatten, ha den kompetens som behövs på arbetsmarknaden och för vidare studier. I ett mångkulturellt samhälle som snabbt förändras är det allt tydligare att också kunskaper i historia behöver ingå i denna bas.

Historia skall därför bli ett nytt kärnämne omfattande 50 gymnasiepoäng. Därmed kommer kärnämnenas omfattning att öka till 800 poäng.

4.7 Förstärkt kvalitet på yrkesinriktade program

En grundläggande yrkesutbildning med hög kvalitet är nödvändig

för att möta såväl individens som samhällets behov. Av dem som inte fullföljer gymnasieskolan är elever från de yrkesinriktade programmen överrepresenterade. Kvaliteten i den grundläggande yrkesutbildningen behöver därför öka i den reformerade gymnasieskolan, bl.a. genom en bättre koppling till arbetslivet. Lokalt samråd mellan kommuner och arbetsmarknadens parter i frågor som rör alla yrkesinriktade utbildningar kommer att göras obligatoriskt.

Alla krafter behöver samverka för att utveckla yrkesutbildningen: såväl staten som kommunerna och arbetslivet inom privat och offentlig sektor. För att på nationell nivå påbörja en sådan ökad samverkan inrättar regeringen inom kort en särskild yrkesutbildningsdelegation, som skall vara rådgivande åt regeringen och skolmyndigheterna i yrkesutbildningsfrågor.

Alla elever skall ges möjlighet till arbetsplatsförlagd lärande av hög kvalitet, som knyter an till den utbildning eleven har valt. Elever som väljer yrkesinriktade utbildningar skall, liksom i dag få minst 15 veckors utbildning förlagd till en arbetsplats. För elever på studieförberedande utbildningar kan det arbetsplatsförlagda lärandet ske på många olika sätt, bl.a. genom samverkan med universitet och högskolor, näringsliv och arbetsliv.

Fler elever bör ges möjlighet till utlandsförlagd praktik och utbildning.

4.8 En modern lärlingsutbildning förnyar yrkesutbildningen

För att öka attraktionen och kvaliteten i de yrkesinriktade programmen behöver arbetsformer och pedagogik utvecklas. I dag är alternativen till skolförlagd utbildning för få. En ny gymnasial lärlingsutbildning föreslås som ett valbart alternativ inom gymnasieskolans nationella yrkesinriktade program. Därtill behålls möjligheten för elever på individuella program att förena en anställning med studier av kurser i gymnasieskolan. Den gymnasiala lärlingsutbildningen skall utformas som en intressant möjlighet för alla elever. Det

är angeläget att lärlingsutbildningen blir en attraktiv utbildning av hög kvalitet. Därför skall lärlingsutbildningen ha samma kunskapsmål som skolförlagd utbildning. Lärlingsutbildningen måste ge eleverna goda kunskaper i skolans kärnämnen och karaktärsämnen för att eleverna skall stå sig väl både på arbetsmarknaden och i samhället.

4.9 Kärnämnen bör präglas av utbildningens inriktning

Alltför många elever, särskilt på de yrkesinriktade programmen, når inte målen i kärnämnen. Resultaten måste förbättras. En förnyelse av undervisningens uppläggning för att göra den mer relevant för elever med olika bakgrund och studiemål behövs. Ett sätt att nå bättre resultat i kärnämnen kan vara att undervisningen i kärnämneskurserna präglas av den utbildning som eleven går, s.k. infärgning. Vissa mål i kärnämnen kan med fördel uppnås genom samverkan med karaktärsämnen. Även om utbildningen i kärnämneskurserna får olika uppläggning skall mål och kursplaner även framöver vara gemensamma.

4.10 Större kurser för sammanhang och fördjupning

Att studera alltför många korta kurser har lett till splittrade studier och till att en alltför stor del av studietiden ägnas åt kunskapskontroll. För att motverka splittringen och ge bättre förutsättningar för fördjupning och sammanhang behöver kurserna därför förlängas. Utöver fyra kärnämneskurser skall därför grundprincipen vara att inga kurser skall omfatta mindre än 100 gymnasiepoäng. Att öka kursernas storlek stärker kvaliteten genom att ge förutsättningar för sammanhang och fördjupning.

4.11 Lokala kurser måste kvalitetssäkras av Skolverket

Vissa lokala kurser håller låg kvalitet. En del elever har kunnat välja lokala kurser med låga krav av taktiska skäl för att få goda meriter

med låg ansträngning. För att kunna bibehålla en stor valfrihet och ha kvar en möjlighet till lokalt anpassat utbildningsutbud är det därför nödvändigt att de lokala kurserna kvalitetssäkras. Enbart sådana lokala kurser vars innehåll prövats och fastställts av Skolverket skall få förekomma i gymnasieskolan så att göra kurserna blir nationellt likvärdiga för eleverna. Samma regler skall gälla för lokala kurser inom den gymnasiala vuxenutbildningen. Även framöver skall dock orienterings- och individuella kurser som ger intyg kunna ges inom vuxenutbildningen.

(I avsnitten i det följande har inte tagits med hänvisningar till Gymnasiekommittén och remissinstanserna som står i början på varje avsnitt)

5 Utbildningsutbud

För regeringen är det en utgångspunkt att elevens önskemål om utbildning skall styra gymnasieskolans utbud. Det första valet efter grundskolan på tröskeln mot vuxenlivet är centralt som motivationsskapare och bekräftelse på ungdomars önskan att tas på allvar och axla ett större ansvar. Därför är det viktigt att gymnasieskolan kan erbjuda ett allsidigt utbildningsutbud. De bestämmelser som reglerar elevens möjligheter att få sin gymnasieutbildning i en annan kommun har ibland lett till besvikelse och även till taktiska val samt till många frågor och ärenden hos Skolväsendets överklagandenämnd. I Gymnasiekommitténs direktiv ingick därför att överväga formerna för hur alla studievägar skulle kunna göras tillgängliga för elever i hela landet.

5.1 Kommunernas skyldighet att erbjuda utbildning

Regeringens bedömning: En kommuns skyldighet att erbjuda utbildning på nationella program bör liksom i dag omfatta ett allsidigt utbud av de nationellt fastställda programmen och inriktningarna.

Skälen för regeringens bedömning: Remissopinionen har överlag invändningar mot kommitténs förslag att elevernas garanti inte avser inriktning. Det anses av flera, däribland Elevorganisationen i Sverige, Lunds kommun och Stockholms stad vara en försämring för eleverna jämfört med i dag. Skolväsendets överklagandenämnd pekar dels på svårigheten att garantera någon en rätt att söka en studieväg utan att ålägga någon motsvarande skyldighet att erbjuda denna studieväg, dels på skollagens krav på alla elevens lika tillgång till utbildning. De rättsliga invändningarna leder, enligt regeringens uppfattning, till att elevens rätt att söka utbildning, som i dag, fortsatt bör kopplas till de

nationellt fastställda programmen och inriktningarna. Dessa bör, i likhet med vad som gäller för dagens program, dimensioneras med hänsyn till elevernas val.

Skollagens (1985:1100) krav på att alla ungdomar skall ha lika tillgång till utbildning oberoende av var de bor ligger till grund för utformningen av de nuvarande bestämmelserna om mottagande i gymnasieskolan. Det innebär att ungdomarna i första hand är hänvisade till det utbildningsutbud som deras hemkommun erbjuder – antingen genom att kommunen själv anordnar utbildningen eller genom samverkan med andra kommuner eller med landsting.

Den som i dag önskar läsa ett program som hemkommunen inte erbjuder, har rätt att tas emot på detta program i en annan kommun som anordnar detta. Den sökande har då samma företrädesrätt som sökande från anordnarkommunen.

Alla ungdomar skall även ha lika rätt till utbildning på alla de nationella inriktningarna. Därför föreskriver skollagen, att en sökande har samma rätt att inför år 1 tas emot i en annan kommun som anordnar en nationell inriktning vilken hemkommunen inte erbjuder, även när hemkommunen erbjuder det nationella program som inriktningen tillhör. Detta framgår emellertid inte tillräckligt tydligt i dag. Regeringens bedömning är att en elev tydligare än i dag bör kunna se sin möjlighet att söka alla nationella inriktningar som inte erbjuds i kommunen/samverkansområdet, även utanför hemkommunen/samverkansområdet. Därför återkommer regeringen i avsnitt 5.3 med förslag som syftar till att tydliggöra denna rätt.

Däremot ger inte skollagen i dag någon rätt att inför år 2 byta till en annan huvudman som har den inriktning som önskas. En sådan rätt har inte ansetts möjlig att förena med den rätt att fullfölja sina studier som skollagen garanterar de elever vilka redan finns på det aktuella program-met. I dag innehåller skollagen dock en rekommendation om att elever som önskar fullfölja sin utbildning med en sådan nationell

inriktning som inte erbjuds av deras hemkommun bör, om det finns plats, få flytta till gymnasieskolan i en kommun eller ett landsting där den önskade inriktningen anordnas.

Regeringen vill värna om möjligheten för eleverna att byta inriktning, även om det inte är lämpligt att lagfästa en sådan rätt. Om en elev påbörjat studier på en vald inriktning bör skolhuvudmännen främja möjligheterna för en elev, som så önskar, att byta inriktning på studierna inom ett program. Det bör också som i dag vara möjligt att byta till en inriktning på ett annat program.

Ett allsidigt utbud av program och inriktningar

Skollagen anger i dag att en kommuns erbjudande om utbildning på nationella program skall omfatta ett allsidigt urval av nationella program. Antalet platser på de olika programmen skall anpassas med hänsyn till elevernas önskemål. Detsamma gäller de olika inriktningarna inom programmen.

Enligt regeringens uppfattning bör kommunerna liksom i dag sträva efter att erbjuda ett allsidigt utbud av program och även inriktningar. Erbjudandet kan dels avse utbildning som anordnas i den egna kommunen, dels i en annan kommun eller ett landsting enligt samverkansavtal.

För att uppnå bredd och möjlighet att successivt förändra inriktningen på studierna krävs fler än en inriktning inom många program. Det bör också vara möjligt för en elev att byta från en mer yrkesinriktad inriktning till en mer studieförberedande och tvärtom. Detta är en viktig princip när det gäller gymnasieskolans uppdrag att kompensera för val som görs utifrån betyg och social bakgrund, snarare än intresse och fallenhet. Ett allsidigt urval av inriktningar är alltså viktigt för att elever som successivt kommer till insikt om sin intresseinriktning skall få goda möjligheter att byta inriktning. Det

kan dock inte uteslutas att det även i framtiden kommer att finnas en del små utbildningsanordnare med specialiserade utbildningar som har svårt att erbjuda ett bredare utbud av inriktningar. Regeringen anser ändå att en kommun i allmänhet bör sträva efter att erbjuda flera inriktningar inom ett program som har nationellt fastställda inriktningar. Även om det kan vara svårt för små kommuner att anordna ett allsidigt utbud, bör det dock vara möjligt för dem att komma överens om att erbjuda detta genom regional samverkan.

Regeringen anser att det alltid på alla program skall finnas möjlighet att studera kurser som krävs för särskild behörighet till högskolan; antingen inom utrymmet för valbara kurser, som individuellt val eller som utökad studiekurs.

5.2 Elevers möjlighet att söka utbildning utanför hemkommunen

Regeringens förslag: Behöriga sökande ges möjlighet att inför år 1 och år 2 söka en utbildning på ett nationellt program i en annan kommun även om den erbjuds av hemkommunen. En sådan sökande tas emot i mån av plats, sedan alla behöriga sökande tagits emot från anordnarkommunen/samverkansområdet och från andra kommuner som inte erbjuder denna utbildning samt sedan elever med särskilda skäl tagits emot.

Skälen för regeringens förslag: I dag har behöriga elever en lagstadgad rätt att tas emot som sökande till utbildning på annan ort och hemkommunen skyldighet att betala om:

- det nationella programmet eller den nationella inriktningen inte finns i hemkommunen/samverkansområdet,
- den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den gymnasieskola dit han/hon sökt eller
- det är en riksrekryterande utbildning.

Dessutom är hemkommunen alltid skyldig att lämna bidrag för en elev som mottagits i en fristående gymnasieskola, som av Skolverket förklarats vara berättigad till bidrag.

För närvarande har en elev rätt att välja både bland 17 nationella program och bland 35 nationella inriktningar. I dag är emellertid inte rätten att söka till en inriktning tydlig för alla elever, dvs. alla elever är inte medvetna om hur systemet, vilket kortfattat beskrivits i avsnitt 5.1, fungerar. Det nuvarande systemet medför vissa inlåsnings effekter som i sin tur kan leda till att elever gör taktiska val. Läsåret 2003/04 gick 32,6 procent av rikets gymnasieelever i en annan gymnasieskola än hemkommunens. Av samtliga elever gick 10,1 procent i en fristående gymnasieskola.

Regeringen anser att valmöjligheterna bör öka i den offentliga gymnasieskolan. Elever skall också i fortsättningen ha rätt till gymnasieutbildning i hemkommunen eller inom samverkansområdet. Enda skillnaden gentemot i dag är att eleven ges en utsträckt möjlighet att tas emot på en utbildning i en annan kommun, trots att utbildningen finns i hemkommunen. I likhet med Svenska kommunförbundet/Landstingsförbundet och Skolverket anser regeringen att det är positivt att elever skall kunna söka fritt även mellan kommunala skolor utanför hemkommunen och inte bara till fristående skolor. Detta uppnås om den kommun eller det landsting som tar emot en sökande från en annan kommun garanteras rätt till ersättning från elevens hemkommun även om programmet eller den nationella inriktningen erbjuds i hemkommunen (se avsnitt 5.3). Någon motsvarande rätt att tas emot på en sådan utbildning föreslås dock inte, utan den föreslagna möjligheten förutsätter att det finns en ledig plats. Detta bidrar till att i viss utsträckning minska skillnaden i valbarhet mellan fristående och kommunala skolor.

Regeringen föreslår att behöriga sökande ges möjlighet att inför år 1

och år 2 söka en utbildning på ett nationellt program i en annan kommun, även om den erbjuds av hemkommunen (frisökning). En sådan sökande skall kunna tas emot i mån av plats, sedan alla behöriga sökande tagits emot från anordnarkommunen/samverkansområdet och från andra kommuner som inte erbjuder denna utbildning samt elever med särskilda skäl. Genom att frisökning skall vara möjlig även till år 2 ökar möjligheterna att gå det första året i hemkommunens gymnasieskola, även om eleven senare vill gå på en nationell inriktning som inte anordnas eller erbjuds av hemkommunen.

Svenska kommunförbundet/Landstingsförbundet framhåller att eleverna på flera håll i landet redan i dag kan söka sig till en annan kommun, även om den utbildning som eleverna söker anordnas i hemkommunen. Det gäller framför allt i regioner där kommuner samverkar kring planeringen och dimensioneringen av gymnasieutbildningen, antingen genom samverkansavtal eller genom att hemkommunerna åtar sig att stå för utbildningskostnaderna, trots att det inte föreligger någon lagstadgad plikt att göra detta. Svenska kommunförbundet/Landstingsförbundet bedömer att en ökad kommunal samverkan kommer att få avgörande betydelse för genomförandet av kommitténs förslag om ökad valfrihet. Surahammars och Örebro kommuner anser att kommuner i stället för frisökning skall ha skyldighet att samverka med andra kommuner för att skapa goda regionala alternativ för gymnasieskolan. Regeringen, som har erfarit att diskussioner om ökad samverkan pågår mellan flera kommuner i olika regioner, anser det dock inte nödvändigt att införa en skyldighet för kommuner att samverka kring utbudet av gymnasieutbildning. Det bör ligga i kommunernas eget intresse att på frivillig väg verka för ändamålsenliga lokala och regionala lösningar, som dels tillgodoser elevernas utbildningsönskemål, dels svarar mot kommunernas behov av en balanserad resursanvändning.

Örebro kommun anser att frisökning skulle drabba anordnarkommunen ekonomiskt. Den mottagande kommunen skulle tvingas utöka verksamheten både vad det gäller lärare och lokaler. Detta synsätt tyder på en missuppfattning. Frisökning innebär inte en rättighet för en elev att tas emot i en annan kommuns gymnasieskola, utan endast en möjlighet att som elev – i mån av plats – tas emot i en annan kommun. Således innebär inte möjligheten till frisökning att någon kommun tvingas att utöka sin verksamhet. Tvärtom kan frisökning innebära en kostnadsfördel för kommunsektorn totalt sett eftersom den ger möjligheter för fler kommunala gymnasieskolor att, på samma sätt som fristående gymnasieskolor, optimera sina gruppstorlekar och därmed bli mer kostnadseffektiva. I kombination med en ökad kommunal samverkan bör detta bidra till en gymnasieplanering som blir mer kostnadseffektiv. En kommun som i dag inte ger eleverna möjlighet att söka utbildning i annan kommun måste i sin planering räkna med att elever kan söka en fristående skola eller en annan utbildning, varför det ändå blir kostnader för elevens utbildning. Eftersom ersättningen skall motsvara och därmed inte överstiga hemkommunens egen kostnad för motsvarande utbildning bedömer regeringen att förslaget inte kommer att ha kostnadsdrivande effekter.

5.3 Kommunal ersättning

Regeringens förslag: Ersättning från en elevs hemkommun till en annan kommun inom ett samverkansområde skall även fortsättningsvis regleras i samverkansavtal. Om inte avtal om ersättningen har träffats skall följande gälla:

- Ersättning från en elevs hemkommun till anordnande kommun beräknas enligt anordnande kommuns självkostnad när utbildningen inte finns i hemkommunen/samverkansområdet. Detta gäller även vid riksrekrytering.

- Den ersättning elevens hemkommun skall betala till anordnande kommun när utbildningen även erbjuds av hemkommunen skall uppgå till högst den kostnad som hemkommunen själv har för motsvarande utbildning. Är anordnarkommunens kostnad lägre skall hemkommunen ersätta den lägre kostnaden i stället.

Ersättningen skall dock beräknas enligt första punkten när en sökande tagits emot på grund av personliga skäl och i vissa situationer när en elev utnyttjar sin rätt att fullfölja utbildningen.

Rätt till ersättning för utbildning på lokala inriktningar skall bara gälla – förutom om det finns ett avtal om ersättning eller förordnande om riksrekrytering – när den anordnande kommunen eller landstinget haft en skyldighet att ta emot eleven på grund av skollagens bestämmelser.

Regeringens bedömning: För att inte öka hemkommunernas kostnader bör elevens rätt till stöd till inackordering inom det offentliga skolväsendet inte utvidgas till att omfatta frisökning.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Frågan om ersättning från en elevs hemkommun till en annan kommun inom ett samverkansområde bör i första hand regleras i avtal mellan berörda kommuner. Även i övriga fall anser regeringen att reglerna om ersättningsbeloppen mellan kommuner inte får leda till orimligt höga kostnader. Därför föreslår regeringen att den interkommunala ersättningen från elevens hemkommun till anordnande kommun i de fall utbildningen, dvs. det nationella programmet eller den nationella inriktningen, inte finns i hemkommunen beräknas enligt anordnande kommuns självkostnad. Denna princip föreslås även bli tillämpad:

- för elever som av personliga skäl får sin gymnasieutbildning i en annan kommun,
- för elever som flyttar och utnyttjar sin rätt att fullfölja utbildningen samt

- för elever i s.k. riksrekryterande utbildning inom det offentliga skolväsendet.

En elev som har påbörjat ett nationellt program har rätt att fullfölja sin utbildning på det programmet i kommunen/samverkansområdet även om eleven byter hemkommun. Samma bestämmelser gäller när en elev har tagits in på ett program och blivit garanterad att senare tas in på en särskild inriktning inom programmet. Rätten att fullfölja utbildningen enligt ovan gäller också för studieavbrott på högst ett läsår för studier utomlands.

När en utbildning även anordnas av hemkommunen/samverkansområdet, skall ersättningen från elevens hemkommun högst uppgå till den kostnad som hemkommunen själv har för motsvarande utbildning. För en elev som av personliga skäl får sin utbildning i annan kommun skall ersättningen dock alltid motsvara den anordnade kommunens självkostnad. Likaså skall ersättningen för en elev som byter hemkommun men går kvar i sin tidigare hemkommuns gymnasieskola beräknas enligt anordnarkommunens självkostnad.

Regeringen anser att en kommun inte skall vara skyldig att betala interkommunal ersättning för elever som antas till lokala inriktningar i andra kommuner eller landsting, annat än när lagens bestämmelser ålägger kommunen att ta emot eleven, dvs. när kommunen varit skyldig att ta emot eleven år 1. Detta hindrar inte att elevens hemkommun och anordnaren kommer överens om att ersättning skall lämnas.

De bestämmelser regeringen nu föreslår innebär att en elevs hemkommun inte är skyldig att betala interkommunal ersättning för en elev som genom frisökning antas till ett nationellt program där den anordnande kommunen har fastställt en lokal inriktning. Denna begränsning motiveras av kostnadsskäl. Regeringen avser att ge Skolverket i uppdrag dels att överväga behovet av nationellt fastställda inriktningar på program som saknar sådana, dels att följa den närmare

utvecklingen av frisökning och att analysera konsekvenserna för elever och kommuner. Regeringens förslag bör bidra till ett mer kostnadseffektivt utbud och utnyttjande. Kommunernas skyldighet att betala ersättning utökas endast i de fall en elev söker och – i mån av plats – antas till en utbildning i en annan kommun eller landsting, trots att studievägen erbjuds i hemkommunen/samverkansområdet. Detta kan jämföras med vad som gäller när eleven i stället väljer en fristående gymnasieskola. Då är kommunen alltid skyldig att betala en ersättning som motsvarar kommunens egen kostnad för en elev på motsvarande utbildning. Någon ökad kostnad torde inte uppstå för kommunen: kommunen har kostnaden antingen för elevens utbildning i den egna gymnasieskolan eller som ersättning till en annan anordnare.

De eventuella kostnadsökningar som övergångsvis kan inträffa i enstaka fall till följd av kommunens utökade skyldighet att betala interkommunal ersättning bör mer än väl kompenseras av att systemet stimulerar till en ökad samverkan mellan kommuner och regionalt.

Stöd till elever vid inackordering

Stöd till inackordering lämnas i dag till vissa elever som har merkostnader på grund av att bosättning till följd av skolgången behöver ske på annan ort än hemorten. Rätten till stöd regleras på olika sätt beroende på vem som är huvudman för utbildningen. Till elever i den offentliga gymnasieskolan som behöver inackordering till följd av skolgången skall hemkommunen lämna ekonomiskt stöd enligt skollagen (1985:1100). Till studerande vid andra utbildningar än de som ingår i det offentliga skolväsendet t.ex. fristående skolor kan i stället statligt inackorderingstillägg lämnas enligt studiestöds-lagen (1999:1395) och studiestödsförordningen (2000:655).

Möjligheten att studera på annan ort även när studievägen finns i

hemkommun/samverkansområde liknar rätten att välja en fristående skola. Gymnasiekommittén framhåller att alla inte upplever en sådan rättighet som lika berättigad som rätten att få sitt val av utbildning tillgodosett. De flesta elever som väljer att gå i en annan kommun kan lösa det genom dagpendling. I dag går drygt 1/3 av eleverna i en annan gymnasieskola än hemkommunens. Mindre än 10 procent av det totala antalet gymnasieelever får någon form av stöd till kostnader för inackordering m.m. Frågan om den framtida utformningen av det statliga stödet till inackordering har nyligen behandlats av Studie-hjälpsutredningen i betänkande Ekonomiskt stöd vid ungdomsstudier (SOU 2003:28). För att inte öka hemkommunernas kostnader bedömer regeringen emellertid att nuvarande rätt till inackorderingsstöd inte bör utvidgas till att omfatta frisökning.

6 Ämnen och kurser

Regeringens förslag: En kärnämneskurs i historia som omfattar 50 gymnasiepoäng införs. Ett gymnasiearbete som ersätter dagens projektarbete införs.

Regeringens bedömning: Kurser bör, med undantag av vissa kärnämneskurser, ha ett omfång på minst 100 gymnasiepoäng. Lokala kurser bör kvalitetssäkras genom att Skolverket prövar och fastställer dem.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Kärnämnen ska ge eleverna grundläggande förutsättningar att nå gymnasieskolans mål. Tillkomsten av gemensamma kärnämneskurser, en följd av förslagen i propositionen Växa med kunskaper – om gymnasieskolan och vuxenutbildningen (prop. 1990/91:85), har inneburit en väsentlig ambitionshöjning som svarar mot höga krav i arbets- och samhällsliv.

Det är enligt regeringen avgörande att alla elever i gymnasieskolan har en minsta gemensam kunskapsbas utöver den de fått i grundskolan. Genom kärnämeskurserna skall alla elever få sådana allmänna kunskaper att de kan fortsätta att utvecklas både inom arbetslivet, i framtida studier och som medborgare. Kärnämnen ger en gemensam kulturell referensram. Den gemensamma kunskapskärnan kan också bidra till att ge alla elever i gymnasieskolan ett helhetsperspektiv på kunskap och lärande. Kärnämeskurserna skall vidare ge eleverna grundläggande förutsättningar att nå gymnasieskolans mål i karaktärsämnen.

De nuvarande kärnämeskurserna är: Svenska/svenska som andraspråk 200 poäng, Engelska 100 poäng, Matematik 100 poäng, Idrott och hälsa 100 poäng, Samhällskunskap 100 poäng, Religionskunskap 50 poäng, Naturkunskap 50 poäng och Estetisk verksamhet 50 poäng; sammanlagt 750 gymnasiepoäng.

Ett antal remissinstanser anser att de korta kärnämeskurserna generellt skall utökas till 100 poäng. Regeringen har övervägt en utökning av vissa kärnämeskurser, bl.a. Naturkunskap. En utökning av de korta kurserna skulle dock allvarligt inkräkta på utrymmet för undervisning i karaktärsämnen och på det individuella valet. Regeringen anser därför att kärnämnen inte kan få mycket större omfattning än i dag. Enligt regeringen innebär kommitténs förslag en rimlig balans mellan kärnämnen och övriga ämnen. Regeringen anser därför att dagens kärnämeskurser skall finnas även i fortsättningen med det poängtal respektive kurs har i dag.

Kärnämeskurserna ger grunden för en ökad förståelse och förmåga att samverka som de kan bära med sig in i vuxenlivet. Inom ramen för kärnämnen utvecklas en rad generella kompetenser som tillsammans syftar till att ge eleverna överblick och sammanhang i skolarbetet och senare i livet samt färdigheter för att fungera som människa och samhällsmedborgare. Exempel på kompetenser, utöver

ämneskunskaperna, som lyfts fram i dagens kärnämnen är att kritiskt granska, att se kon-sekvenser av handlingsalternativ, att lösa problem, att formulera, argumentera och uttrycka ståndpunkter samt att söka, sovra och bearbeta information. Ämnen och kurser fungerar som organisatoriska byggstenar. De har också en uppgift att avgränsa kunskapsområden för undervisningen. I den meningen skall kärnämnen även fortsättningsvis synas som enskilda ämnen i timplanen och i betygen.

Att målen är gemensamma för alla elever, innebär dock inte att utformningen av undervisningen måste vara densamma för alla elever. Varje elev har unika behov som måste mötas utifrån vars och ens individuella förutsättningar. Det finns således inte en enda metod som kan tillämpas utan en pedagogisk mångfald i val av metoder och arbetssätt behövs. Det är därför viktigt att olika lösningar väljs med utgångspunkten att möta varje elevs förutsättningar, behov och intressen. Alla elever måste få det stöd som behövs för att nå målen. Det är viktigt att på ett individualiserat vis möta varje elevs behov av stöd för sin utveckling men med bibehållna gemensamma kursplaner. De utvärderingar Skolverket gjort av programgymnasiet visar att uppfattningen att undervisningen skall utformas på likartat sätt, oavsett program, är mycket vanlig bland lärare i kärnämnen. Detta hänger troligen samman med ämnens tradition och lärarnas tidigare erfarenhet från undervisning i dessa ämnen på studieförberedande linjer. Det är också sannolikt att övergången från stoffinriktade kursplaner till mål- och kvalitetsinriktade ännu efter tio år inte fullt ut slagit igenom i den didaktiska diskussionen och tillämpningen på skolorna.

Med tanke på den stora betydelse kärnämeskompetensen har är det oroande att många elever, även om det är en mindre grupp, inte når målen i kärnämnen. Resultaten måste förbättras. Olika alternativa pedagogiska metoder måste utvecklas och användas för att öka

måluppfyllelsen. Ett sätt att stimulera elevernas intresse för kärnämnen kan därför vara genom s.k. infärgning, dvs. att kärnämneskurser ges en prägel av målet för den studieväg som eleven följer. Kärnämneskursen Mate-matik A upplevs t.ex. av en del elever på främst de naturvetenskapliga och tekniska programmen som en obehövlig repetition av grundskolans matematik, medan många elever på de yrkesinriktade programmen saknar ämnets anknytning till yrkesinriktningen och har svårigheter med kursens mer teoretiska delar. Det tycks finnas ett tydligt behov av en större anpassning till elevernas studieinriktning utöver den som dagens kursplan ger.

Vissa mål i kärnämnen kan med fördel uppnås genom samverkan med karaktärsämnen. Kärnämnen ger möjlighet till reflektion som utvecklar yrkesförståelse och yrkesidentitet. Övergripande tematiska studier kan vara ett annat sätt att väcka intresset för de ämnen som ingår. Det är således fullt möjligt att integrera delar av olika kärnämnen till ett övergripande tema. Den komplexa verkligheten och behovet av att kunna studera aktuella samhällsfrågor i ett helhetsperspektiv är också något som fordrar ett integrerat arbetssätt. Det är även viktigt att framhålla att omfånget i poäng inte behöver betyda att alla elever måste ha exakt lika mycket undervisning. Vissa elever kan behöva både mer tid och en annan uppläggnings.

I det kommande kursplaneuppdraget är det viktigt att Skolverket visar på möjligheter att variera undervisningen utan att kraven sänks och lyfter fram och tydliggör hur en ökad infärgning kan ske. Även Myndigheten för skolutveckling har en viktig roll här genom att lyfta fram goda exempel på framgångsrikt utvecklingsarbete och goda exempel på integrerande arbetssätt. Regeringen avser att ge myndigheten ett särskilt uppdrag att stödja utvecklingen av undervisningen i kärnämnen i syfte att öka måluppfyllelsen genom ökad anpassning till utbildningens karaktär.

Det är av stor vikt att eleverna upplever gymnasieskolan som något

nytt i jämförelse med grundskolan. Detta gäller även arbetssätt. Att börja gymnasieskolan är ett steg på vägen till arbetslivet och in i vuxenlivet. Arbetssättet bör därför i högre grad än vad som ofta är fallet i dag låta sig inspireras av arbetslivet vad gäller självständighet, ansvar, samverkan etc.

Historia ett nytt kärnämne

Regeringen föreslår att det även skall finnas en kärnämneskurs i historia. För detta finns ett starkt stöd hos remissinstanserna. I dag är historia obligatoriskt endast på tre av de 17 programmen. I läroplanen föreskrivs ett historiskt perspektiv vilket innebär att undervisningen bl.a. låtereleverna utveckla förståelsen av förändringar. Regeringen anser att detta inte är tillräckligt. En gemensam kärna av historisk kunskap är angelägen, inte minst i ett mångkulturellt samhälle som vårt, för att visa hur människor skapat och påverkat sina livs-
betingelser, samhällen och kulturer samt ge insikt i hur samhällsutvecklingen kan påverkas nationellt och globalt. Historia kan bredda elevers möjligheter att gå vidare till nya utbildningar och till att stärka möjligheterna att delta i samhällsliv och samhällsdebatt. Alla elever skall därför få en gemensam kärna av historiska kunskaper. Den gemensamma kursen i ämnet historia bör ha två huvudsakliga syften. Den skall dels ge en bakgrund till förståelsen av vår egen tid och vår omvärld, dels ge insikter i kritiskt tänkande och granskning av uppgiftskällor. Omfattningen skall vara 50 gymnasiepoäng. Det får dock inte innebära en minskad omfattning av ämnet på de studie-
förberedande program där ämnet redan i dag är obligatoriskt.

Samband och perspektiv

De enskilda kärnämnen skall som framgått även fortsättningsvis tydliggöras i form av separata kursplaner. Det innebär dock inte att det skulle saknas viktiga samband mellan dessa ämnen. Gymnasie-

kommittén har genom att gruppera dem i ämnen med tyngdpunkt på kommunikativ kompetens, ämnen som syftar till förståelse av samtid och kultur samt ämnen som syftar till att påverka livsstilen, velat framhäva förbindelserna mellan dessa ämnen. Sådana förbindelser bör, enligt regeringen, tas till vara vid utformningen av undervisningen i kärnämnen.

Det är emellertid inte bara i kärnämnen som förbindelser mellan de olika ämnena bör komma till uttryck. I dag finns i läroplanen fyra perspektiv som skall prägla undervisningen i gymnasieskolan, nämligen ett etiskt perspektiv, ett miljöperspektiv, ett internationellt perspektiv och ett historiskt perspektiv. Regeringen anser att ytterligare vissa generella perspektiv skall beaktas vid utformningen av program mål och kursplaner.

Ett naturvetenskapligt perspektiv skall finnas i kursplanerna. Ett sådant perspektiv kan stödja det miljöperspektiv som redan finns i läroplanen och ge kunskapsområdet större tyngd. Naturvetenskap har en väsentlig roll i lösningen av många samhällsproblem. Kunskaper om naturliga kretslopp, energiomvandling och ekosystem bör tillhöra allas baskunskaper. Naturvetenskapens del i vårt kulturarv och dess betydelse för samhällsutvecklingen bör lyftas in i undervisningen.

Vårt samhälle präglas fortfarande av en ordning där det råder olika villkor för kvinnor och män. Skolan är inget undantag. Genom att integrera ett genusperspektiv i utbildningen ges eleverna bättre möjligheter att upptäcka och motverka diskriminerande och ojämställda förhållanden i samhället. Ett genusperspektiv i undervisningen kan synliggöra och motverka sådant som medverkar till att konservera otidsenliga föreställningar om vad som är kvinnligt respektive manligt. Det ger också en signal till skolan att reflektera över kunskapsinnehåll, hur undervisningen organiseras, vilka förväntningar som ställs på eleverna, bemötande i skolan m.m.

Gymnasieskolans utbildningar bör förmedla kunskap som förbere-

der för såväl anställning som eget företagande och ett aktivt samhällsdeltagande. En kompetens som ofta efterfrågas är entreprenörskap i meningen förmåga att initiera och genomföra olika aktiviteter och projekt. Genom ett entreprenörskapsperspektiv kan elevernas initiativförmåga, kreativitet och företagsamhet stimuleras.

Ett internationellt perspektiv finns redan i läroplanen och bör också finnas med som en utgångspunkt vid utformningen av kursplanerna för att ge frågor om internationalisering och globalisering större genomslag. Internationalisering påverkar vårt samhälle politiskt, ekonomiskt, socialt och miljömässigt. Inte minst gäller det skillnaden mellan rika och fattiga länder. Ett internationellt perspektiv i undervisningen breddar synfältet och möjliggör en bättre förståelse av utvecklingen i Sverige och världen.

I det kommande kursplaneuppdraget bör ingå att pröva om de kurser som i dag är gemensamma för ett program kan omformas till en eller flera kurser som mer präglas av helhet, gemensamma perspektiv och programmålen än dagens relativt många och korta kurser. Skolverket kan också om verket så finner lämpligt komplettera med ytterligare perspektiv.

Moderna språk

Intresset för att studera andra moderna språk än engelska i skolan minskar. Den nuvarande kursutformningen av gymnasieskolan tycks ha inneburit att många elever valt bort språk. Regeringen ser med oro på denna utveckling. Språkkunskaper i flera språk än engelska är avgörande för rörligheten i Europa, såväl för arbete och studier som för resor och handel. Språkkunskaper bidrar också till att utveckla förståelse, respekt och tolerans för andra språk och kulturer. Det är därför önskvärt att fler elever utvecklar och fördjupar sina språkkunskaper.

Regeringen har i direktiv till Tillträdesutredningen (dir. 2003:38)

bett om förslag hur studier i språk och matematik i gymnasieskolan kan uppmuntras. I betänkandet Tre vägar till den öppna högskolan (SOU 2004:29) som nyligen överlämnats till regeringen finns förslag om hur vissa ämnen, bl.a. språk, kan meritvärderas i detta syfte. Betänkandet remissbehandlas för närvarande. I kursplaneuppdraget till Skolverket kommer även att ingå att överväga hur intresset för språk kan stärkas i gymnasieskolan.

Större kurser bidrar till helhet och samband

I dagens gymnasieskola finns över 850 kurser i ett stort antal ämnen. De minsta kurserna omfattar 50 gymnasiepoäng, vilket motsvarar två veckors arbete på heltid. Kursernas poängtal speglar en tänkt arbetsinsats av en genomsnittlig elev i ljust av att en gymnasieutbildning omfattar 2 500 poäng och i normalfallet genomförs på tre år. Det är således inte undervisningstiden som avses. Ett fåtal kurser är större än 200 poäng. Varje kurs har en kursplan och varje kurs betygssätts vid kursens slut.

Gymnasiekommittén föreslår att kurserna i framtiden blir större, vilket bör ha till följd att det totala antalet kurser i gymnasieskolan blir färre. Färre kurser kan också åstadkommas om kursplanerna ges en mer generell utformning. Ett exempel på detta i dagens gymnasieskola är ämnet hantverksteknik. De kurser som ingår i ämnet beskriver på ett generellt sätt det som är gemensamt i många hantverk och innehållet preciseras lokalt i relation till det specifika hantverket.

Många korta kurser innebär enligt regeringen en onödig splittring och försvårar för eleverna att se helheter och samband. Utvärderingar har visat att en oproportionellt stor del av undervisningstiden för en kurs används för kunskapskontroll. Enligt Skolverkets utvärderingar förlitar sig lärare i hög grad på skriftliga prov för att bedöma elevernas kunskaper. För eleverna innebär de många kursproven en ökad stress. När nu kurserna blir större kommer färre kurser att ingå i elevernas

studievägar, vilket minskar den fragmentisering som dagens gymnasieskola återkommande kritiserats för. I kombination med införande av ämnesbetyg kan färre och större kurser bidra till att stress och koncentration av provtillfällen minskar.

I likhet med kommittén anser regeringen att strävan bör vara att en karaktärsämneskurs omfattar minst 100 gymnasiepoäng. Många kurser kommer därför att bli längre än i dag. Det är dock oundvikligt att vissa kurser som framgått allttjämt kommer att omfatta 50 poäng, främst beroende på att ett nytt kärnämne, historia, införs.

Gymnasiearbete

Genom att införa ett gymnasiearbete, som ersätter dagens projektarbete, vill regeringen förstärka kvaliteten i svensk gymnasieutbildning. Godkänt betyg i gymnasiearbetet blir – tillsammans med det generella kravet på godkänt på 90 procent av gymnasiepoängen – det som kommer att utgöra en gymnasieexamen (se kapitel 8). Genom kopplingen till gymnasieexamen och till programmålen får gymnasiearbetet en annan karaktär än dagens projektarbete. Det nya gymnasiearbetet blir ett viktigt kvalitetsinstrument för att visa att målen för utbildningen har uppnåtts. Inte minst gäller detta för elever på yrkesutbildningar.

Gymnasiearbetet skall såsom det nuvarande projektarbetet omfatta 100 poäng. Erfarenheterna från projektarbetet bör tas till vara och utvecklas.

I gymnasiearbetet får eleven möjlighet att tillämpa och fördjupa teoretiska och/eller praktiska kunskaper inom flera ämnesområden. Arbetsprocessen är lika viktig som slutprodukten. Gymnasiearbetet ger möjlighet till reflektion över vad gymnasieutbildningen som helhet innebär. Det kan vidare bidra till att bredda bedömningen av eleven utöver den information som övriga betyg ger, vilket kan vara särskilt

betydelsefullt för elever som av olika orsaker inte lyckats visa sitt kunnande lika bra i de vanliga skolämnena. Gymnasiearbetet kan genomföras individuellt eller gemensamt av flera elever i ett större projekt. Avsikten är inte att arbetet skall genomföras enbart under elevens sista studiemånader och få karaktär av studentexamensprövning.

Gymnasiearbetet kommer att vara av olika karaktär beroende på om en elev fördjupar sig inom ett specifikt yrkesområde eller ett mer allmänt ämnesområde. För en elev som valt en yrkesinriktad utbildning kan gymnasiearbetet innebära ökade kontakter med arbetslivet, om gymnasiearbetet exempelvis utgörs av hela eller delar av ett autentiskt projekt hämtat från något företag. Ett fördjupat samarbete med arbetslivet men också med högskolan bör eftersträvas. Detta kan leda till att intresse stärks för arbete inom ett visst område eller för högskolestudier. För yrkesutbildningarna kan gymnasiearbetet innebära en statushöjning och också bidra till en höjd autenticitet och kvalitet i yrkesutbildningen. Som Gymnasiekommittén framför kan det ibland vara lämpligt med externa medbedömare. Dagens projektarbete skall betygssättas av läraren i samråd med en medbedömare som har erfarenhet av det kunskapsområde som projektarbetet avser. Möjligheten till en extern medbedömare förefaller hittills endast ha förekommit i begränsad omfattning. Enligt regeringens bedömning ger gymnasiearbetet i den utformning den nu får möjlighet till en betydande kvalitetshöjning och förnyelse såväl av arbetssätt som av bedömning.

Kvalitetssäkring av lokala kurser

De lokala kurserna kom till för att ge utrymme för lokala initiativ och lokalt utvecklingsarbete. För att få inrätta en lokal kurs krävs med nuvarande regler att den ger kunskaper som inte ryms inom de nationella kursplanerna. Skolverkets undersökningar visar att lokala

kurser har en mycket varierande karaktär och kvalitet samt inte alltid uppfyller de krav som ställs. Elever som har en sådan kurs i sitt slutbetyg har ibland fått problem med att i efterhand göra en prövning. Dessutom innebär ett system med ämnesbetyg (se kapitel 7) att det blir än viktigare vilka kurser som ingår i ett ämne. Regeringen anser därför att lokala kurser bör kvalitetssäkras. Det friutrymme som finns i ett målstyrt system att anpassa innehåll och välja arbetssätt när kursplanen konkretiseras lokalt kan utnyttjas mer än vad som görs i dag. Undervisningen kan t.ex. läggas upp tematiskt med mål från flera ämnen utan att för den skull en lokal kurs måste inrättas. Mer generella kursplaner, där så är lämpligt, ger möjligheter för skolorna att utforma lokala tillämpningar, vilket minskar behovet av lokala kurser. Genom att sådana lokala kurser som har låg kvalitet försvinner och som ibland väljs enbart av betygstaktiska skäl ökar utrymmet för val av kurser som har större relevans för vidare studier eller arbete, t.ex. studier i främmande språk. Det utesluter emellertid inte att det kan finnas specifika utbildningsbehov lokalt eller regionalt, som inte tillgodoses genom de kursplaner som fastställts på nationell nivå. Detta innebär inte att möjligheten till lokala initiativ kommer att upphöra. Behov av nya kurser och ämnen kommer ständigt att finnas vartefter kunskapsområden tillkommer och förändras. Skolverket har bemyndigande att fastställa nationella kurser. Det innebär att Skolverket redan i dag kan pröva och fastställa kurser även efter en generell kursplaneöversyn, om det visar sig finnas ett nationellt behov av en kurs som inte är tillgodosett. Det är därför en naturlig utveckling att de specifika utbildningsbehov – lokalt eller regionalt – som inte kan tillgodoses på det sätt som beskrivits ovan, prövas och fastställs av Skolverket. På så sätt säkerställs kvaliteten i undervisningen.

6.1 Lokala kurser i gymnasial vuxenutbildning

Regeringens bedömning: Lokala kurser i gymnasial vuxenutbild-

ning bör kvalitetssäkras genom att Skolverket prövar och fastställer dem. Beslut om lokala kurser i gymnasial vuxenutbildning på lokal nivå begränsas till att enbart gälla orienteringskurser.

Skälen för regeringens bedömning: I samband med riksdagens beslut om propositionen Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen (prop. 2000/01: 72) fastlades att målen för vuxnas lärande på gymnasial nivå bör vara likvärdiga med gymnasieskolans. Skollagen ändrades för att möjliggöra en anpassning av innehållet i den gymnasiala vuxenutbildningen till vuxnas behov. Utgångspunkten är att utformningen och innehållet inte är identiska mellan de två skolformerna. Vuxnas behov och förutsättningar skiljer sig oftast från ungdomars. Yrkeslivets krav på individuella kompetenser och individens behov är mångskiftande. Strukturen för och innehållet i gymnasial vuxenutbildning bör tillgodose vuxnas skiftande behov. Denna utgångspunkt avspeglas i den nya förordningen om kommunal vuxenutbildning.

Det ökande antalet lokala kurser i gymnasial vuxenutbildning har inte varit bekymmersfritt. Enligt Skolverkets bedömning förekommer det brister i kvalitet och i huvudmannens styrning. Dessutom har relationen till högskolan då det gäller behörigheter och meritvärde kännetecknats av brister i rättssäkerhet och i likvärdighet. Skolverkets bedömning är att många av de behov som lokala kurser anses fylla kan tillgodoses inom ramen för de nationella kurserna. De individuella kurser som infördes fr.o.m. den 1 januari 2001 ersätter till en viss del de behov som lokala kurser fyllde. Lokala eller regionala behov som inte tillgodoses av nationella kurser eller av individuella kurser bör hanteras på samma sätt som för gymnasieskolan, dvs. att Skolverket efter framställan prövar och fastställer sådana kurser. Regeringen bedömer dock att möjligheten bör kvarstå att på lokal nivå inrätta orienteringskurser som lokala kurser. Dessa kurser som

formellt är lokala kurser, utgör en viktig möjlighet för kommunerna att genomföra och utveckla vägledning, behovsanalys och validering. Den som genomgått en sådan kurs får ett intyg.

7 Betyg

Regeringens bedömning : Betygssystemet bör även i fortsättningen vara mål- och kunskapsrelaterat.

Regeringens förslag: Ett nytt ämnesbetyg skall sättas efter varje kurs i ett ämne och ersätta det tidigare betyget. Betyg skall även sättas på gymnasiearbetet. Benämningen godkänd i de olika betygsstegen ersätts med godkänt.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Riksdagen beslutade med anledning av propositionen En ny läroplan och ett nytt betygssystem för gymnasieskolan, komvux, gymnasiesärskolan och särsvux (prop. 1992/93:250) att ersätta det relativa betygssystemet, vars huvudsyfte var att rangordna eleverna utifrån en jämförelse av deras prestationer, med ett mål- och kunskapsrelaterat betygssystem. Det infördes fr.o.m. den 1 juli 1994 och tillämpades för de elever som började gymnasieskolan läsåret 1994/95, samtidigt som gymnasieskolan förändrades till ett kursutformat programgymnasium. Tidigare var gymnasieskolan en linjebunden utbildning där alla elever på en studieväg i huvudsak läste samma ämnen i samma takt. Det kursutformade gymnasiet innebar större frihet för eleverna att välja ämnen och kurser. Målstyrningen innebar också en större frihet för huvudmännen att organisera utbildningen och bl.a. lokalt besluta när olika ämnen och kurser skall genomföras under de tre gymnasieåren.

De första eleverna med slutbetyg enligt det nya mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet, med fyra betygsnivåer, avslutade sin gym-

nasieutbildning i juni 1997. Under våren 2000 var betygssättningen föremål för Skolverkets kvalitetsgranskning. Utbildningsinspektörerna pekade på brister vad gäller likvärdighet och rättvisa samt betonade behovet av fortbildning och insatser i frågor som rör hur styrdokumentet skall förstås och tolkas. Erfarenheterna visar både positiva och negativa effekter av kursutformningen och kursbetygen. Till det positiva hör att eleverna snabbt får återkoppling och därmed kan bli mer motiverade i sina studier eller vid behov snabbt få stöd, att kurserna är lätta att bygga på och att det är förhållandevis lätt att byta program och skola. Elever upplever också att det är positivt att de kan lägga avklarade kurser bakom sig.

De nackdelar som redovisas i kvalitetsgranskningen är främst att många små kurser gör att gymnasieutbildningen upplevs som fragmentiserad, att helheten går förlorad och att progressionen i elevernas kunskaper blir osynlig. Ett misslyckande i början av studierna följer eleverna och syns i slutbetyget, även om kunskaperna fördjupats och breddats i senare kurser.

Ämnesbetyg i en kursutformad gymnasieskola

I tilläggsdirektiv till Gymnasiekommittén gav regeringen kommittén i uppdrag att utreda om och hur ämnesbetyg skall införas i gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning. Till grund för kommitténs ställningstagande ligger bl.a. en rapport (Ämnesbetyg i en kursutformad gymnasieskola, Utbildningsdepartementets skriftserie, rapport 2) från en arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet, som utrett vilka åtgärder som bör vidtas för att betygen i gymnasieskolan skall spegla hela vidden i elevens kunskaper i ett ämne. Som en följd av rapporten gav regeringen Skolverket i uppdrag att utveckla modeller för hur mål i utbildningen i gymnasieskolans ämnen kan beskrivas i ett system med ämnesbetyg. Verket har redovisat principer för hur gymnasieskolans framtida kunskapsinnehåll kan indelas i

ämnen samt för hur bedömningskriterier kan utformas på ämnesnivå.

Skolverket har vidare redovisat att det bör vara möjligt att formulera mål och betygskriterier på ämnesnivå (Ämnesplaner i gymnasieskolan, dnr 2001: 2276). Det förutsätter dock ett omfattande kursplanearbete som inkluderar en översyn av hur de ämnen som finns i gymnasieskolan är konstruerade och avgränsade från varandra. Det är viktigt att ämnes- och kursindelningen är tydlig och överblickbar när ämnet skall bedömas och betygsättas. Ett ämne måste vara sammansatt av sådana kurser som har ett gemensamt kunskapsinnehåll där kurserna fördjupar eller breddar kunskaperna. Så är det inte alltid i dag. Det medför enligt Skolverket att antalet ämnen sannolikt blir större än i dag. Skolverket anser vidare att det kan ha betydelse i vilken ordning kurserna i ett ämne läses. Alltför stor variation mellan olika skolor skulle kunna medföra att lärare kommer till olika slutsatser om hur kunskapsutvecklingen i ämnet skall bedömas.

Regeringen delar Gymnasiekommitténs uppfattning att systemet med många korta kurser har kommit att flytta uppmärksamheten från programmen som helhet till delarna. Betygsstressen har ökat och upplevs av många ungdomar som ett problem. Kommitténs förslag om större kurser är ett steg i rätt riktning för att skapa sammanhang och helhet. Regeringen anser emellertid att ytterligare steg bör tas mot ämnesbetyg. Betygs-systemet bör vara utformat så att det främjar den kunskapsyn som läroplanen ger uttryck för. På studievägar där flera kurser i ett ämne ingår kan studierna läggas upp mer långsiktigt och med slutmålet i fokus. Detta ger bättre förutsättningar för nya arbetssätt och andra former av bedömning än genom många skriftliga prov. Det ökar också möjligheterna till samverkan mellan ämnen. De förändringar som regeringen nu föreslår syftar således till att motverka fragmentisering till förmån för helhet, att motverka ytliga

kunskaper till förmån för djupa och att främja en bedömning som premierar förståelse framför uppräknande av fakta.

Ämnesbetyg införs

Gymnasieskolan skall upplevas som något nytt och ett steg in i vuxenlivet. Det kan innebära en omställning för många elever och betyda att de behöver hjälp att lära sig lära på ett sätt som är anpassat till de nya ämnen och arbetsformer som de möter. Den modell av ämnesbetyg som regeringen föreslår och som beskrivs i det följande innebär att en elev som läser flera och längre kurser i ett ämne kan utveckla sitt kunnande under längre tid och förbättra sina resultat utan att de inledande prestationerna drar ned slutbetyget. Därmed minskar rimligen den stress som i dagens skola orsakas av att även tidigare betyg kan väga tungt genom att alla enskilda kursbetyg räknas. Den modell av ämnesbetyg som regeringen föreslår innebär att ett nytt ämnesbetyg sätts varje gång en elev avslutar en kurs i ämnet och ersätter ett tidigare betyg i ämnet. Därvid görs också ett nytt ställningstagande till elevens samlade kunskaper i förhållande till kunskapsmålen i ämnet. För varje kurs eleven studerar i ett ämne utvecklas, fördjupas eller breddas kunskaperna. Det kan handla om en ökad förmåga att t.ex. utföra handlingar, att använda redskap, att behärska ett kunskapsområde eller att förstå och hantera omvärlden på ett mer kvalificerat sätt. Kunskaperna från kurs A har eleven med sig in i kurs B osv. Detta innebär således att en ny kvalitativ bedömning görs av elevens resultat varje gång ett betyg sätts. På så sätt speglar ämnesbetyget elevens kunskapsprogression såväl när det gäller djup som bredd. Det blir också möjligt för eleven att kompensera tidigare till-kortakommanden och brister i ämnet, även om goda resultat från början naturligtvis ger eleven bättre förutsättningar att nå ett gott slutresultat. Det som slutgiltigt avgör ämnesbetyget blir elevens kunskaper då det sista betyget i ämnet sätts. Det är således inte fråga

om en mekanisk sammanvägning i slutet av studierna av alla kursbetyg som satts. Ett sådant ämnesbetyg skulle snarast visa ett slags aritmetiskt medelvärde och inte elevens faktiska kunskapsutveckling. Tidiga misslyckanden som senare återhämtats skulle vid en sådan sammanvägning dra ned slutbetyget. I stället förväntas läraren göra en analys av målen i ämnet och sedan bedöma hur långt eleven kommit i relation till målen och med vilken kvalitet i kunnandet.

Ämnesbetyg förutsätter kursplaneöversyn

Ämnesbetyg av den modell regeringen föreslår innebär att nuvarande ämnen måste ses över och konstrueras på ett sätt som stödjer ämnesbetyg. Relationen mellan kurserna måste tydliggöras. Samtidigt bör övervägas om målstyrningen kan göras tydligare genom att antalet mål minskas. Det bör prövas om målen för enskilda kurser kan tonas ned till förmån för en helhetssyn på vilka kunskaper och färdigheter studier i ämnet skall ge. Den kursplanestruktur som finns i dag, med mål att sträva mot på ämnesnivå i vissa ämnen och mål att uppnå på kursnivå i alla ämnen, kan därmed behöva förändras. Den utformning kursplanerna har i dag innebär dessutom att knytningen mellan ämne och kurs till en helhet inte framstår tydligt för alla. Det innebär att målen för en enskild kurs kan uppfattas som en separat kursplan i ett ämne utan koppling till den överordnade ämnestexten. En sådan utformning är inte anpassad till ett system med ämnesbetyg.

Kursplanerna måste vara tillräckligt tydliga för att ge stöd för en likvärdig bedömning men samtidigt så öppna att de ger utrymme för lärare och elever att tillsammans välja intresseväckande stoff och arbetssätt. De bör även möjliggöra samverkan mellan olika ämnen. Ibland kan ämne och kurs komma att bli samma sak. Större kurser eller kurser som ingår obligatoriskt i en inriktning kommer troligen ofta att utgöra egna ämnen. Ämnesbetyg och kursbetyg blir då i

realiteten samma sak. Andra ämnen kommer att bestå av flera kurser och studeras i varierande omfattning på olika studievägar. Omfattningen bör framgå av elevens slutbetyg. Kurserna finns således kvar som byggstenar i systemet för att ge nödvändig flexibilitet. Kurserna kan kombineras till olika inriktningar och erbjudas som individuellt val. Kursutformningen gör det möjligt att byta studieväg och ändå få tillgodoräkna sig redan godkända kurser. Den erbjuder också möjligheter att skapa avgångar på olika nivåer i ett ämne, t.ex. matematik, på olika studievägar utan att studievägsspecifika kurser behöver skapas med delvis överlappande innehåll.

Av de skäl som nämnts kan ämnesbetyg av denna typ endast införas i samband med att en kursplaneöversyn görs. Regeringen avser därför att ge Skolverket ett sådant uppdrag. Det är regeringens uppfattning att fördelarna med ämnesbetyg väl motiverar den insats som krävs. Genom att ikraftträdandet sker först från och med den 1 juli 2007 bedömer regeringen att erforderlig tid finns för Skolverket att genomföra uppdraget och för de genomförandeinsatser som krävs.

Lokal tillämpning

Erfarenheterna visar att lärare fick för lite stöd att tillgodogöra sig det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet när det infördes. Ofta saknas en samsyn i kunskapskraven för olika betygsnivåer både inom och mellan skolor. De genomförandeinsatser som ett system med ämnesbetyg kräver, kommer att ge möjligheter till professionella samtal om utbildningens kärna, lärande och kunskapsutveckling, samt om kunskapsbedömning och betygssättning. Att formulera s.k. lokala betygskriterier som skiljer sig åt mellan skolor och t.o.m. mellan lärare i samma skola är inte meningsfullt. Det läraren förväntas göra lokalt är snarare att tolka de nationella kriterierna i förhållande till det innehåll och den utformning av kursen som lärare och elever tillsammans valt. Det centrala är följaktligen att lärare tillsammans

diskuterar kunskapssynen i läroplanen och i kursplanerna för de olika ämnena, analyserar vad som skall bedömas, vilka kunskapskvaliteter som finns i ämnet och hur dessa kan komma till uttryck dels i elevernas lärande, dels i deras redovisning av kunskaper och prestationer. I lärares arbete med bedömning och betygssättning ingår att jämföra och kalibrera resultatet av elevernas arbete med utgångspunkt i en bred och varierad repertoar av arbetsmetoder och bedömningssätt. På så sätt kan likvärdigheten i betygssättningen öka. De nationella prov som Skolverket utvecklar är naturligtvis till god hjälp i det arbetet. Ett intressant utvecklingsarbete pågår med att utveckla prov för program med yrkesämnena. Yrkesproven stödjer en helhetssyn på elevernas yrkeskompetens och arbetslivets krav på en mer problemorienterad hållning till innehållsfrågorna. Detta utvecklingsarbete bör vara ett stöd inte minst vad gäller betygssättningen av gymnasiearbetet. Det synsätt som utvecklingsarbetet visar på går i den riktning som regeringen eftersträvar, från fragment till helhet, från yta till djup etc. genom att de är problemorienterade och spänner över bredare kunskapsområden. Med ett sådant synsätt blir också provtillfället ett lärotillfälle. Proven, som riktar sig mot mer autentiska bedömningsstrategier, skall uppfattas som ett komplement till lärarnas övriga bedömning.

Som framgått av föregående kapitel visar utvärderingar från Skolverket att lärare i hög grad förlitar sig på skriftliga prov för att bedöma elevernas kunskaper. Regeringen finner det angeläget att betona vikten av att kunskapsbedömning sker på många olika sätt. Alternativa former av kunskapsbedömning och sätt att dokumentera bedömningen, kan behöva utvecklas och spridas. Att en form av kunskapsbedömning dominerar innebär att elever inte blir så allsidigt bedömda som de har rätt till. Det påverkar också undervisningen och ökar stressen hos eleverna. Regeringen avser att ge Myndigheten för

skolutveckling i uppdrag att initiera utvecklingsarbete och visa på goda exempel på sådana alternativa bedömningsformer.

Övriga synpunkter på betygssystemet

En orsak till stressen i gymnasieskolan är det sätt på vilket betygen används vid antagning och urval till attraktiva utbildningar vid universitet och högskolor. Att alla kursbetyg värderas lika i meritvärderingen oavsett nivå har lett till att många elever genom provning eller studier i kommunal vuxenutbildning förbättrar sina redan godkända betyg. I ett system där ämnesbetyg sätts efter varje kurs bedöms elevens kunskaper i hela ämnet. Ett betyg kan därmed endast ersättas av ett nytt ämnesbetyg som omfattar alla de kurser som ingår i elevens ämnesbetyg. Det innebär att det inte längre blir aktuellt att förbättra godkända betyg i underliggande kurser. Därigenom minskar den misshushållning med såväl samhällets som den enskildes resurser som den s.k. konkurrenskompletteringen utgör. Det är dock viktigt att poängtera att en person som senare i livet vill komplettera sina kunskaper på en högre nivå, t.ex. genom att läsa matematik D eller E inom vuxenutbildningen, utvecklar och fördjupar sina kunskaper, vilket är något helt annat än s.k. konkurrenskomplettering. Ämnesbetyg innebär också en större rättvisa eftersom elever inte gynnas av att enskilda kursbetyg av taktiska skäl sätts så sent som möjligt under studiegången.

Skolans mål är att stimulera människor att utveckla sina kunskaper. Regeringen vill uppmuntra fler elever att läsa mer krävande kurser. Såväl betygssystem som tillträdesregler bör stödja en sådan inriktning. Ämnesbetyg kan bidra till att elever vågar fortsätta studierna i ett ämne. De elever som misslyckas i början av studierna har med ämnesbetyg goda möjligheter att kompensera tidigare tillkortakommanden. Det betyg eleven får i kurs A blir inte avgörande. I stället kan eleven inrikta sig på att förbättra sitt kunnande för ett högre betyg i en

senare kurs. Den som behöver mer tid för att mogna eller för att utveckla fungerande studie-strategier kan få det. För andra elever kan givetvis ämnesbetyg å andra sidan uppfattas som en nackdel, om de tappat motivation trots att de lyckades bättre i början av studierna i ett ämne. Sammantaget anser dock regeringen att fördelarna med ämnesbetyg överväger. Ett betygssystem bör vara utformat så att det premierar elever som anstränger sig för att nå bättre resultat.

I ett system med valfrihet kommer elever alltid att göra strategiska val. Dagens system med kursbetyg innebär att det kan vara till fördel för elever att välja bort kurser, där de bedömer att det kan vara svårt att få höga betyg. Flera faktorer samverkar för att uppmuntra till önskvärda beteenden. Intresseväckande och stimulerande undervisning är en sådan viktig faktor. Av stor betydelse är också de bestämmelser som gäller för tillträde till högre utbildning, vilket också Högskoleverket påpekat. Regeringen tillsatte år 2003 en tillträdesutredning med uppdrag att bl.a. lämna förslag till hur elevernas prestationer i gymnasieskolan kan uppmuntras. Det gäller särskilt studier i språk och matematik.

Utgångspunkten för utredarens uppdrag var enligt direktiven (dir. 2003:38) att öka direktövergången från gymnasieskola till högskola, att uppmuntra elevers prestationer i gymnasieskolan, att minska konkurrens--kompletteringen (dvs. antalet personer som inom gymnasial vuxenutbildning läser om kurser där de redan tidigare har lägst betyget Godkänd) och att bredda rekryteringen till högre utbildning. Utredaren har nyligen presenterat sina förslag till nya regler för tillträde till grundläggande högre utbildning i betänkandet Tre vägar till den öppna högskolan (SOU 2004: 29). Det system med ämnesbetyg som nu införs understryker ytterligare behovet att förändra tillträdesreglerna. Regeringen avser att återkomma till riksdagen under mandatperioden med förslag till förändrade tillträdesregler.

Betyg i gymnasial vuxenutbildning

Regeringen delar Gymnasiekommitténs uppfattning att gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen skall ha samma betygssystem. Gymnasial vuxenutbildning kännetecknas av att vuxna skall kunna välja de kurser som de behöver för att bli behöriga till vidare studier eller för att kunna utvecklas i sitt arbetsliv. Det behov av kontinuitet och sammanhang som kännetecknar gymnasieskolan föreligger av olika skäl inte på samma sätt i gymnasial vuxenutbildning. Det föreslagna ämnesbetygssystemet kan emellertid tillämpas även i vuxenutbildningen, även om kurser studeras med tidsuppehåll och i skilda sammanhang, dvs. sett ur ett livslångt och livsvitt perspektiv.

Ett viktigt skäl för att ha samma betygssystem inom den gymnasiala vuxenutbildningen som i gymnasieskolan är betygens roll vid antagning och urval till eftergymnasiala studier samt att den gymnasiala utbildningen för ungdomar respektive vuxna skall vara likvärdig. Samma regler skall därför även gälla för lokala kurser inom gymnasieskolan och den gymnasiala vuxenutbildningen, nämligen att de skall prövas och fastställas av Skolverket. Inom vuxenutbildningen skall dock även framöver orienteringskurser, som formellt är lokala kurser, kunna ges utan att fastställas av Skolverket. De utgör en viktig möjlighet för kommunerna att utveckla vägledning, behovsanalys och validering. Även fortsättningsvis gäller således att orienteringskurser inte betygssätts. Inte heller individuella kurser betygssätts, utan den som genomgått en individuell kurs får ett intyg.

Godkänt i stället för Godkänd

Slutligen anser regeringen att benämningen godkänd bör ersättas med godkänt, eftersom det är elevens resultat som bedöms. De fyra betygsstegen benämns följaktligen Icke godkänt (IG), Godkänt (G), Väl godkänt (VG) och Mycket väl godkänt (MVG). Även det

gymnasiearbete som införs och som beskrivs utförligare i kapitel 6 skall betygssättas. Det innebär att det skall finnas mål och betygskriterier för gymnasiearbetet och att läraren skall sätta betyget i samråd med en medbedömare som har erfarenhet av det kunskapsområde som gymnasiearbetet avser.

8 Gymnasieexamen

Regeringens förslag: Elever som tillgodogjort sig gymnasieskolans utbildning skall få gymnasieexamen. För gymnasieexamen skall krävas att eleven har lägst betyget godkänt i minst 90 procent av de gymnasiepoäng som fordras för en fullständig studiegång inklusive godkänt betyg i gymnasiearbetet.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen förde första gången fram idén om en examen på gymnasienivå i skrivelsen Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning - kvalitet och likvärdighet (skr. 1996/97:112).

Ett förslag till examen utarbetades i departementspromemorian Gymnasieskola i ständig utveckling (Ds 1997:78).

I propositionen Gymnasieskola i utveckling – kvalitet och likvärdighet (1997/98:169) föreslog regeringen att en gymnasieexamen skulle införas för alla elever som påbörjar sin utbildning på ett nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan läsåret 2000/01. Krav för examensbevis skulle vara fullständig studiegång, dels med grundläggande behörighet för högskolestudier, dels med lägst betyget Godkänd i ämnena svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik samt i de viktigaste karaktärsämnena på det studerade programmet. Därutöver skulle även fordras ett godkänt examensarbete motsvarande 100 gymnasiepoäng. Riksdagen ställde

sig i princip bakom tanken på en gymnasieexamen, men begärde att regeringen ytterligare skulle utreda frågan om hur en gymnasieexamen skulle kunna utformas och återkomma till riksdagen med ett utvecklat förslag. Genom tilläggsdirektiv (dir. 2001:8) uppdrog regeringen åt Gymnasiekommittén 2000 att pröva förutsättningarna för att införa en gymnasieexamen i gymnasieskolan.

Syftet med en gymnasieexamen är att befästa och förstärka kvaliteten i svensk gymnasieutbildning. En gymnasieexamen blir ett sätt att kvalitetssäkra utbildningen utöver de instrument som redan finns inom utbildningssystemet. Gymnasieexamen med ämnesbetyg och gymnasiearbete ger en samlad slutbedömning av hur eleven tillgodogjort sig utbildningen i gymnasieskolan. Examensbeviset blir alltså ett kvalitetsbevis som ger en tydlig information om att utbildningens mål som helhet är uppnådda. För blivande arbetsgivare kan examensbeviset underlätta en bedömning av den arbetssökandes kompetens.

Den form av gymnasieexamen som nu är aktuell får inte förväxlas med den gamla gymnasieskolans studentexamen. Gymnasieexamen har inte karaktären av slutprov i ett begränsat antal ämnen. Den nya gymnasieexamen blir i stället en summering av, eller ett kvitto på, elevens samlade ansträngningar under hela gymnasietiden. Den liknar därmed högskolans sätt att utfärda examen. Gymnasieexamen kan utgöra ett konkret mål för elever att sträva mot – ett incitament att fullfölja en hel utbildning. Examen blir ett viktigt kvalitetsbevis för alla elever – både de som avser att fortsätta med högre studier och de som avser att söka sig ut på arbetsmarknaden.

Krav för att få gymnasieexamen

För grundläggande behörighet för högskolestudier krävs enligt högskoleförordningen (1993:100), för den som gått i den nuvarande gymnasieskolan, slutbetyg från nationellt eller specialutformat program med lägst betyget Godkänd på minst 90 procent av de

gymnasiepoäng som fordras för ett fullständigt program. Gymnasiekommittén föreslår att kraven för gymnasieexamen och kraven för grundläggande behörighet för högskolestudier skall vara desamma.

Högskoleverket anser att en examen också bör säkerställa att eleverna har godkänt i Svenska B alternativt Svenska som andraspråk B och Engelska A och framför vidare att regeringen bör överväga att även införa krav på godkänt i kärnämneskurserna matematik och samhällskunskap och i projektarbetet.

En särskild utredare med uppdrag att se över bestämmelserna för tillträde till grundläggande högskoleutbildning (dir. 2003: 38) har nyligen redovisat sina förslag i betänkandet Tre vägar till den öppna högskolan (SOU 2004: 29).

För gymnasieexamen skall krävas att eleven har lägst betyget godkänt i minst 90 procent av de gymnasiepoäng som fordras för en fullständig studiegång inklusive godkänt betyg i gymnasiearbete. Enligt regeringens mening är det naturligt att kraven för gymnasieexamen och grundläggande behörighet överensstämmer. Slutgiltig ställning bör dock tas först när ställning tas till utredarens förslag. Regeringen vill dock understryka att gymnasieexamen fyller ett viktigt behov även utan koppling till grundläggande behörighet som ett tydligt kvalitetsmått på svensk gymnasieutbildning.

Dokumentation av gymnasiestudier

I dag finns två betygsdokument som en elev kan få i gymnasieskolan - slutbetyg och samlat betygsdokument. Slutbetyg får elever när de har gått igenom ett nationellt eller ett specialutformat program och har fått betyg på alla de kurser och det projektarbete som ingår i elevens studieväg. Även en elev som gått ett individuellt program får slutbetyg när eleven har fullföljt den studieplan som lagts upp. Slutbetyget är det normala betygsdokumentet för de elever som har fullföljt en gymnasieutbildning.

Samlat betygsdokument används om en elev övergår till en annan gymnasieskola eller avbryter studierna. Dokumentet skall innehålla de betyg som eleven har fått fram till en viss tidpunkt och används även för elever som under gymnasietiden vill ha en skriftlig dokumentation på sina uppnådda resultat.

Dessa bestämmelser skall även fortsättningsvis gälla.

Som framgått anser regeringen att ämnesbetyg bör införas. Elever kommer att läsa ämnen i olika omfattning. Det bör därför framgå av betyget vilka kurser i ett ämne som ingår i en elevs studieväg. Vid beräkningen av de poäng som krävs för gymnasieexamen skall poängen för varje godkänd kurs som ingår i ett ämne tas med.

Det skall i slutbetyget sammanfattas hur många godkända poäng eleven uppnått. Om en elev inte fått betyget godkänt vid det sista betygssättningstillfället i ett ämne bör det av slutbetyget framgå om eleven fått betyget godkänt på någon av de föregående kurserna i ämnet. Liksom i dag skall även kurser som en elev läst och fått betyg på innan eleven uppnått formell behörighet till gymnasieskolans nationella program ingå i slutbetyget. För elever som uppfyller kraven skall det av slutbetyget framgå att eleverna nått gymnasieexamen.

Svensk gymnasieutbildning på en internationell arbetsmarknad

För att svenska ungdomar skall kunna tas emot på en europeisk eller internationell arbetsmarknad måste svensk gymnasieutbildning och svenska gymnasiebetyg vara gångbara även utanför Sveriges gränser. Inom EU finns vissa regler för att underlätta yrkesutövande över gränserna i unionen. Bestämmelserna innebär bl.a. att yrkeskompetens i vissa fall kan behöva bevisas innan en sökande kan mottas som fullgod yrkesutövare. Svenskar med gymnasieutbildning kan t.ex. behöva beskriva vad utbildningen innebär, så att en utländsk utbildningsanordnare eller arbetsgivare kan bedöma den svenska

ansökarens meriter.

Ett Nationellt centrum för yrkesutbildning har upprättats inom Skolverket. Det ingår i ett nätverk som omfattar alla EU- och EES-länder. Uppgiften är att främja rörlighet över gränserna genom att tillhandahålla information om yrkesutbildningar och yrkeskvalifikationer. Bland annat utvecklas bilagor till betyg och certifikat från grundläggande yrkesutbildning, som förklarar utbildningarnas nivå och innehåll. I Sverige har betygsbilagor tagits fram till de olika inriktningarna på deyrkesförberedande programmen i gymnasieskolan. Det finns anledning att överväga om dessa betygsbilagor skall göras obligatoriska. Utveckling av beskrivande betygsbilagor är en del av det arbete med att åstadkomma transparens i de europeiska yrkesutbildningssystemen, som pågår inom ramen för den s.k. Köpenhamnsprocessen. Arbetet utgår från den deklaration om ett närmare europeiskt yrkesutbildningssamarbete, som undertecknades av 31 utbildningsministrar i Köpenhamn i november 2002 och som övergripande mål bl.a. har att öka jämförbarheten mellan Europas utbildningssystem samt främja erkännande av studiemeriter i andra europeiska länder.

9 Individuella program

9.1 Gymnasieskolans behörighetskrav

Regeringens bedömning: Behörighetskraven till gymnasieskolan bör ligga fast.

Skälen för regeringens bedömning: Majoriteten av remissinstanserna har inget att invända mot dagens behörighetskrav. Några, däribland Lärarförbundet, har redovisat alternativa förslag till behörighetskrav. Lärarförbundets förslag innebär t.ex. en breddning

av behörighetskraven till att omfatta ett visst antal meritpoäng. Regeringen instämmer i att det finns goda skäl för ett sådant synsätt. Mot bakgrund av bl.a. arbetslivets krav på goda basfärdigheter i svenska, matematik och språk (främst engelska), anser dock regeringen att det för närvarande saknas tillräckligt starka skäl att ändra gällande regler.

Syftet med behörighetskraven är att slå vakt om gymnasieutbildningens kvalitet och likvärdighet – inte att utestänga elever från att läsa sådana nationella kurser som de har kapacitet att klara. Samtidigt är det viktigt att behörighetskraven har en reell funktion och att elever som saknar godkänt betyg i svenska, svenska som andraspråk, engelska eller matematik inte kan antas till gymnasieskolans nationella program innan de skaffat sig nödvändiga förkunskaper. Behörighetsreglerna anger på så sätt den kunskapsnivå som krävs för studier på gymnasienivå och bidrar därmed till en tydlighet i utbildningssystemet. Elever som lämnar grundskolan utan att ha uppnått behörighet bör ges goda möjligheter att komplettera sina kunskaper på grundskolenivå och förbereda sina framtida gymnasiestudier inom ramen för gymnasieskolan.

9.2 Utbildning på heltid

Regeringens bedömning: Elever på individuella program skall enligt regeringens mening ges utbildning på heltid och som i sin omfattning är likvärdig med utbildning som erbjuds på nationella program. Lagregleringen av detta bör träda i kraft den 1 juli 2006. Regeringen återkommer i budgetpropositionen om finansieringen av det utökade kommunala åtagandet.

Skälen för regeringens bedömning: De individuella programmen syftar främst till att eleverna skall bli behöriga att söka till och fullfölja studierna på ett nationellt eller specialutformat program. Flera uppfölj-

ningar visar emellertid att detta syfte endast delvis har uppnåtts. Ca 9 procent av eleverna avslutar sina studier i gymnasieskolan efter ett år på ett individuellt program. Endast 19 procent av eleverna fullföljer en utbildning med slutbetyg från ett nationellt eller specialutformat program inom fyra år. Gymnasieskolans individuella program behöver således förbättras. Strävan måste vara att alla ungdomar fullföljer en gymnasieutbildning. Den som är 19-20 år och inte har en fullföljd gymnasieutbildning har ett sämre utgångsläge på väg in i vuxenlivet med större risk för arbetslöshet och därmed mindre möjligheter att förverkliga sina livsdrömmar. Därför skall eleverna på gymnasieskolans individuella program erbjudas utbildning på heltid.

Elever på individuella program

De elever som inte uppnår behörighet till gymnasieskolan utgör en mycket heterogen grupp. Utbildningen på individuella program måste följaktligen anpassas till individer med olika förutsättningar, intressen och behov. Det kan vara väl studiemotiverade ungdomar med smärre förkunskapsbrister, eller ungdomar som har stora studiesvårigheter och omfattande kunskapsluckor och som behöver mycket stöd för att gå vidare. En del är vilsna inför framtida studier och har svårt att finna motivation, andra kan ha sociala, medicinska eller psykiska svårigheter av olika slag. Där finns också elever som ligger på gränsen till att tillhöra gymnasiesärskolan.

En elev från särskolan har i dag rätt att gå ett individuellt program om eleven efter prövning enligt skollagen 6 kap. 7 §, inte tas emot i särskolan därför att eleven bedöms kunna gå i gymnasieskolan. Regeringen tillsatte våren 2002 en parlamentarisk kommitté – Carlbeckkommittén (U 2002:01), med uppdrag att se över utbildningen för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning. Kommittén skall redovisa sitt uppdrag i oktober 2004. I avvaktan på

kommitténs förslag föreslår regering-en ingen förändring i aktuellt avseende. Elever som fullgjort sin skolplikt i särskolan, och som bedöms kunna gå i gymnasieskolan, skall således även i fortsättningen erbjudas ett individuellt program.

Bland dem som går ett individuellt program finns elever som behöver speciella och individuellt utformade lösningar av olika skäl. Beroende på förutsättningar och intresse bör dessa elever få så goda kunskaper som möjligt och stöd i sin personliga utveckling. Regeringens bedömning är att alltför många elever inte fått det stöd och sådan stimulans till studier som de behöver för att fullfölja sin utbildning. Elever med individuella program betraktas alltför ofta utifrån det som förenar dem, nämligen att de saknar behörighet eller inte varit motiverade att påbörja ett program, medan det som skiljer dem åt sinsemellan i form av studieförutsättningar, stödbehov, funktionshinder, intressen m.m. inte tillräckligt beaktas. Med hänsyn till alla de olika individerna i elevgruppen kan, och måste, den individuella uppläggningsen av elevernas studiegång se mycket olika ut från elev till elev.

Förstärkt kvalitet för individuella program

Elever med ett individuellt program har i dag rätt till en gymnasieutbildning, men saknar en formell rätt att kräva att utbildningen har en viss omfattning eller ett visst innehåll. Hur mycket undervisning och vilka ämnen som erbjuds på individuella program avgörs lokalt, eftersom det saknas bestämmelser om en garanterad undervisningstid och om vad utbildningen skall innehålla. Att det saknas bestämmelser om innehållet ligger i sakens natur eftersom själva syftet med programmet är att det skall vara individuellt utformat. Många kommuner har också satsat resurser på dessa elever och lyckats väl i sina ansträngningar att ge eleverna ett individuellt och kvalitativt tillfredsställande stöd. I andra gymnasieskolor är erbjudandet om utbildning

på individuella program emellertid mycket begränsat i omfattning. Det förekommer att elever under ett helt läsår endast erbjuds undervisning några få timmar per vecka i det eller de behörighetsgivande ämnen där de saknar godkänt betyg från grundskolan. Detta måste anses som ett slöseri med såväl den enskildes som samhällets resurser.

Den frihet och flexibilitet som medges kan således å ena sidan ses som en fördel, eftersom skolan har frihet att utforma utbildningen utifrån ungdomarnas individuella behov. Å andra sidan kan man konstatera att de studiemöjligheter som står till buds för en enskild elev med ett individuellt program kan skilja sig så mycket mellan olika kommuner att det är tveksamt om principen om lika tillgång till likvärdig utbildning kan sägas vara upprätthållen.

Av remissopinionen framgår tydligt att det råder olika uppfattningar om det individuella programmets vara eller inte vara. Det inkluderande synsätt som Gymnasiekommittén företräder får sympati, men väcker samtidigt oro för i vilken utsträckning det finns en beredskap att möta och ge de aktuella elevgrupperna en utbildning som är individualiserad och av hög kvalitet. Den kompetens som i dag samlats inom de individuella programmen tar, enligt flera instanser, lång tid att bygga upp på de ordinarie studievägarna. Regeringen instämmer i att de individuella programmen bör behållas men utvecklas kvalitativt. Enligt regeringens uppfattning är det framför allt angeläget att elever på individuella program ges utbildning i samma omfattning som elever på nationella program. De elever som lämnar grundskolan utan att ha uppnått kraven på behörighet för att söka ett nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan, skall även framdeles erbjudas individuella program.

Utbildning på heltid

Utbildningen på individuella program syftar inte till att vara en förlängd grundskola utan skall ge eleverna en god grund för fortsatta

studier på en reguljär studieväg. Utifrån den enskilde elevens behov och förutsättningar kan utbildningen t.ex. innehålla motivationsinsatser, studier på grundskolenivå, hela eller delar av gymnasiekurser, andra utbildningar eller miljöpraktik, dvs. sådan praktik på en arbetsplats som inte är kopplad till mål i en kursplan. I de fall miljöpraktik ingår skall den utgöra ett medvetet led i elevens studier och bidra till att förstärka elevens framtida förutsättningar att följa gymnasiekurser. De moment som bedrivs på en arbetsplats skall för alla elever i första hand utgöras av arbetsplatsförlagt lärande och därmed kunna generera betyg och gymnasiepoäng (se avsnitt 10.2 Arbetsplatsförlagt lärande). Inom ramen för programinriktade individuella program – PRIV, kan en elev utifrån sina egna förutsättningar läsa gymnasiekurser, eller delar av sådana kurser, i kombination med olika stödinsatser för att bli behörig. Detta sätt att arbeta har visat på goda resultat i många kommuner och innebär att elever i många fall kan fullfölja en gymnasieutbildning på tre eller fyra år.

För elever med individuella program är det viktigt att få en utbildning av viss kontinuitet. Den bör därför vara jämnt fördelad över veckans dagar. En elev med ett individuellt program skall erbjudas en utbildning som till sin omfattning är likvärdig med utbildningar på nationella program. Kommunen är alltid skyldig att erbjuda gymnasieutbildning på heltid på nationella program för behöriga elever. När motsvarande skyldighet införs för elever på individuella program, får dessa elever få samma rätt till utbildning som elever på nationella program. Utbildningen kan omfatta såväl studier i kurser som förekommer på nationella program som kompletterande studier på grundskolenivå samt arbetsplatsförlagt lärande eller praktik. Det är alltså de individuella behoven som skall vara styrande. Den elev som är motiverad för mer av teoretiska studier skall erbjudas detta men den elev som framför allt behöver motivationsskapande inslag bör snarare erbjudas en uppläggnings av utbildningen med en sådan

inriktning.

Det är ett centralt mål för regeringens politik att höja utbildningens kvalitet och likvärdighet för elever med individuella program, så att fler kan slutföra en gymnasieutbildning. Alla elever måste få rimliga möjligheter att skapa sig en framtid som rymmer både arbete, social integration och trygghet samt tillit till sin egen förmåga. Regeringen anser därför att åtgärder behöver vidtas för att utöka kommunernas skyldigheter att erbjuda obehöriga elever en adekvat utbildning av hög kvalitet. För att kvaliteten på utbildningen på individuella program skall höjas på det sätt som är avsett jämfört med motsvarande utbildningar är en central utgångspunkt att utbildningen skall bedrivas på heltid. Liksom vid studier på reguljära studievägar kan det i vissa fall finnas särskilda skäl för en annan omfattning. Ett sådant skäl kan t.ex. vara att en elev har svårt att klara heltidsstudier p.g.a. funktionshinder.

Enligt regeringens mening är det viktigt att stärka gymnasieskolans förutsättningar att direkt i anslutning till grundskolan möta och fånga upp de elever som saknar behörighet att söka ett nationellt program. Det är av yttersta vikt att gymnasieskolan direkt kan erbjuda en utbildning som har en hög kvalitet och som kan utgöra den nödvändiga bro mellan grundskolan och gymnasieskolan som behövs för att minimera studieavbrott och avhopp. Syftet med utbildningen på individuella program skall vara att eleven så snart som möjligt uppnår behörighet och fullföljer sina gymnasiestudier på ett nationellt eller specialutformat program. Genom kvalitetssatsningen på obehöriga elever skall fler elever ges möjlighet att uppnå behörighet under det första året på ett individuellt program. Därigenom bör andelen elever som läser två eller flera år på individuella program minska. Regeringens genomför således en betydande kvalitetsförbättring och en förstärkning av denna elevgrupps möjlighet till en mer

individualiserad utbildning. Enligt regeringens mening skall elever med individuella program ges utbildning på heltid. Därför bör den aktuella bestämmelsen i skollagen få följande lydelse: ”Utbildningen skall bedrivas i en omfattning som motsvarar heltidsstudier.” Lagregleringen av detta bör träda i kraft den 1 juli 2006. Regeringen återkommer i budgetpropositionen med lagförslag och förslag till finansiering av detta utökade kommunala åtagande. Regeringen bedömer att denna satsning kommer att få stor betydelse för elevernas förutsättningar att snabbare fullfölja en gymnasieutbildning och bli bättre förberedda för arbetslivet.

Den individuella studieplanen

Eftersom utbildningen på individuella program måste ha en individuell uppläggningsplan med stor spridning måste den enskilda elevens utbildning dokumenteras i den individuella studieplanen. En sådan skall enligt 1 kap. 12 § gymnasieförordningen utarbetas för varje elev i gymnasieskolan och har särskilt stor betydelse för dessa elevers rättsäkerhet, för att visa att utbildningen är en del i en studieväg och för att garantera eleven en utbildning med ett visst innehåll. För att kvaliteten på alla insatser skall kunna säkerställas skall utbildningsplanen innehålla utbildningens syfte och mål, uppgifter om vilka kurser som eleven skall följa samt deltagande i arbetsplatsförlagt lärande och miljöpraktik. Regeringen vill understryka betydelsen av att den individuella studieplanen utformas efter elevens behov och intressen, att den följs upp, utvärderas och revideras vid behov och att detta sker tillsammans med eleven och dennes vårdnadshavare.

9.3 Elever som avbryter studierna på ett nationellt program

Regeringens bedömning: Elever bör erbjudas det stöd som behövs för att fullfölja sina studier på den valda studievägen.

Skälen för regeringens bedömning: På individuella program går i dag många elever som avbrutit studierna på ett nationellt program. Det har visat sig att elever som går från ett nationellt till ett individuellt program har svårare att komma tillbaka till ett nationellt program och de försvinner i högre utsträckning från gymnasieskolan än elever som kommer till individuella program direkt efter grundskolan. Dessa elever blir uppenbarligen inte hjälpta av att byta till en individuell studieväg utan i första hand bör få adekvat hjälp inom ramen för den valda inriktningen.

För att motverka avhopp bör stödinsatserna på de nationella studievägarna intensifieras, så att en elev trots svårigheter kan fullfölja sin utbildning. Det är bättre att elever med skolproblem går kvar i gymnasieskolan och får stöd för att nå så långt som möjligt än att de ger upp och avbryter gymnasiestudierna i förtid. Eftersom en elev har rätt att fullfölja den påbörjade utbildningen måste olika stödinsatser erbjudas för att ge eleven möjligheter att fullfölja utbildningen. För den elev som överväger att avbryta sina studier bör den individuella studieplanen anpassas med hänsyn till elevens stödbehov så att eleven kan fortsätta studierna på den valda studievägen eller få stöd att byta till en annan studieväg. Möjligheten att byta till ett annat program skall inte heller uteslutas.

Enligt regeringens uppfattning bör en elev som befinner sig i denna situation inte slussas in i en färdig, organisatorisk lösning. I stället skall skolan utgå från individens situation och behov när problemet skall lösas. I detta avseende finns ett stort behov av pedagogiskt utvecklingsarbete med utgångspunkt i ungdomarnas egen upplevelse av studiesituationen. Möjligheterna måste vara flexibla och syfta till att i möjligaste mån förhindra studieavbrott. Om en elev, trots adekvata stödinsatser, har stora svårigheter att nå målen för en kurs är det viktigt att skolans personal tillsammans med eleven finner en lämplig

uppläggning av de fortsatta studierna. En elev med påtagliga studie-svårigheter skall kunna läsa i en lugnare studietakt. Det kan också vara fråga om en alternativ uppläggning av studierna t.ex. att delar av utbildningen arbetsplatsförläggs. Den individuella studieplanen har här en viktig funktion och av den bör framgå de stödsatser och den studieväg som överenskommit.

En elev som överväger att avbryta sina studier skall således i första hand erbjudas stöd på studievägen och i andra hand byte av studieväg. För den elev som trots stödsatser avbryter sina gymnasiestudier har kommunen alltid en skyldighet att erbjuda ett individuellt program. För att ungdomarna skall kunna göra så väl underbyggda val som möjligt krävs en väl fungerande studie- och yrkesvägledning. Eleverna i grundskolan liksom gymnasieeleverna måste få en allsidig information om olika valmöjligheter och en god vägledning när de skall välja studie-inriktning. Genom att de egna förutsättningarna sätts i relation till de möjligheter som utbildningsvägar och yrkesliv erbjuder ökar förutsättningarna att komma fram till väl underbyggda val av utbildning och yrkesinriktning.

9.4 Introduktionskurser för invandrare

Regeringens bedömning: Introduktionskurser för ungdomar som invandrat till Sverige bör också fortsättningsvis anordnas inom ramen för gymnasieskolan.

Skälen för regeringens bedömning: Den möjlighet som i dag finns att anordna introduktionskurser för ungdomar som invandrat till Sverige inom ramen för gymnasieskolan bör finnas kvar. Inom ramen för dagens individuella program erbjuds invandrarintroduktion (IVIK) för elever som behöver grundläggande kunskaper i svenska. Elever på IVIK kan ha läst ett eller flera år i svensk grundskola, kommit direkt från hemlandet eller fått en introduktion på sfi. Eleverna har således

mycket varierande utbildningsbakgrund. En del av dessa ungdomar har en gedigen skolbakgrund och i princip avslutade gymnasiestudier bakom sig. Andra elever har varit på flykt så länge att de tappat mycket av tidigare kunskaper eller har fått en mycket sporadisk skolgång. De förstnämnda kan ofta relativt snabbt uppnå behörighet och fortsätta sina studier på ett nationellt eller specialutformat program. För den sistnämnda gruppen kan det emellertid komma att krävas stora insatser under lång tid.

Varje individ skall ges adekvat stöd utifrån sina individuella behov, intressen och förutsättningar. Den individuella studieplanen har en sär-skild betydelse för dessa ungdomar och det är viktigt att skolan och eleven kommer överens om dess innehåll. I planen måste bl.a. framgå hur de kunskaper som krävs för att uppnå gymnasiebehörighet skall inhämtas.

9.5 Det kommunala uppföljningsansvaret

Kommuners uppföljningsansvar regleras i dag i 5 kap. 13 § skollagen. Här framgår att varje kommun är skyldig att erbjuda gymnasieutbildning i form av specialutformade eller individuella program för de ungdomar som inte tagits in på något nationellt program i gymnasieskolan. Detsamma gäller den som tagits emot på ett nationellt program i gymnasieskolan men som avbrutit utbildningen där. En elev har rätt att påbörja en gymnasieutbildning fram till 20 års ålder.

Före 1992 reglerades det kommunala uppföljningsansvaret i skollagen. I den tidigare regleringen angavs ett antal åtgärder som kommunen var skyldig att erbjuda de ungdomar som inte hade fast anställning eller studerade i gymnasieskolan. Nuvarande bestämmelser innebär en skyldighet att erbjuda ett individuellt program som till stor del täcker in de tidigare angivna åtgärderna. I det tidigare

regelverket fanns emellertid en särskild bestämmelse om att hemkommunen skulle hålla sig underrättad om hur ungdomarna var sysselsatta. Uttryckliga föreskrifter om denna skyldighet saknas emellertid i dagens bestämmelser, något som uppenbarligen lett till att vissa kommuner uppfattar reglerna som otydliga.

Regeringen anser att avsikten med förändringen i lagstiftningen inte var att minska kommunernas uppföljningsansvar, utan att få en närmare samverkan mellan de insatser som görs för ungdomar som inte går en reguljär gymnasieutbildning och gymnasieskolan i övrigt, i syfte att få så många som möjligt att fullfölja en gymnasieutbildning. Enligt Skolverket finns en risk med reglernas nuvarande utformning, att de ungdomar som står utanför gymnasieskolan tappas bort. De erbjuds en gymnasieutbildning när de lämnar grundskolan, men om de då inte påbörjar en gymnasieutbildning är risken stor att kommuner inte aktivt erbjuder gymnasieutbildning vid ytterligare tillfällen.

Gymnasiekommittén har föreslagit att kommunernas uppföljningsansvar förtydligas så att det framgår att skyldigheten att erbjuda ungdomar upp till 20 år en gymnasieutbildning också innefattar en skyldighet att kontinuerligt hålla sig informerad om var de ungdomar, som av olika skäl inte söker eller avbryter en gymnasieutbildning, befinner sig och erbjuda dem utbildning i gymnasieskolan eller insatser som syftar till sådan utbildning. Utredningen Unga Utanför (SOU 2003:92) har föreslagit ett förstärkt kommunalt ansvar för de unga som är utanför såväl gymnasieskolan som arbetslivet. Varje kommun skall, enligt utredningen, ha en lagstadgad skyldighet att skapa en organisation som ansvarar för att aktivt söka upp och ge stöd till alla unga utanför under 20 års ålder som inte har någon känd sysselsättning. Stödet skall syfta till att ge kompetens för vidare studier och arbete.

Regeringen anser att det liksom hittills bör vara en kommunal angelägenhet att stödja och stimulera alla ungdomar under 20 år som

saknar en gymnasieutbildning att påbörja och fullfölja en utbildning. Inom varje kommun bör det finnas beredskap att erbjuda vägledning och stöd för de unga människor som inte på egen hand lyckas ta sig från grund- till gymnasieskolan eller som avbryter sina gymnasiestudier. Det är således uppenbart att det kommunala uppföljningsansvaret för ungdomar under 20 år är viktigt, inte minst för att förbättra den utsatta situation vissa ungdomar befinner sig i. Regeringen återkommer till riksdagen med förslag om utformningen av kommunernas ansvar för unga.

10 Gymnasial yrkesutbildning

I de analyser som görs av den ekonomiska tillväxtens drivkrafter framstår arbetskraftens kunskaper och färdigheter som en allt viktigare förklaring till produktivitetsökningar och ett samhälles totala växtkraft. Utbildning skapar beredskap för förändringar och omställning samt underlättar näringslivets och den offentliga sektorns utveckling och effektivisering. Kunskap och kompetens har blivit allt viktigare produktionsfaktorer, när tjänste- och serviceinslagen i produkterna ökar.

Samhällets insatser på utbildningsområdet måste utformas i nära överensstämmelse med arbetslivets och samhällets behov. Arbetslivets krav på självständiga människor avviker inte från vad vi behöver för att leva ett fullvärdigt liv utanför arbetet. För individen ger utbildning möjlighet till personlig utveckling och bidrar därmed till högre livskvalitet. Idén om ett livslångt lärande kan bara uppnås om gymnasieskolan är en plats dit eleverna väljer att gå av intresse.

Utvecklingen under 1990-talet karaktäriseras överlag av högre utbildningsnivåer bland alla sysselsatta i arbetslivet. Andelen

sysselsatta som endast har grundskoleutbildning har minskat kraftigt, från ca 29 procent år 1990 till ca 20 procent år 1999. Andelen sysselsatta med en kort gymnasieutbildning har minskat och andelen som har en längre gymnasieutbildning har ökat, liksom andelen högskoleutbildade. Den sektor som år 1999 uppvisade den klart högsta andelen högskoleutbildade var den snabbväxande kunskapsintensiva tjänstesektorn, där cirka 40 procent hade en högskoleutbildning.

Ungefär hälften av en ungdomskull träder ut på arbetsmarknaden med sin gymnasieutbildning eller kortare eftergymnasial yrkesutbildning som grund. Det är därför väsentligt att den gymnasiala yrkesutbildningen ger tillräckliga kunskaper för inträdet i arbetslivet samtidigt som den utgör en grund för vidare studier och ett livslångt lärande. Utvecklingen med kraftiga strukturomvandlingar i näringslivet och förändringar av arbetsinnehåll och arbetsmetoder på hela arbetsmarknaden medför att arbetskraften har ett ständigt behov av kunskapspåfyllnad. Denna kunskapspåfyllnad är också viktig för att den enskilde skall kunna utvecklas som individ och i sin profession.

De förslag till kvalitetsförstärkningar som läggs fram i denna proposition ligger i linje med den s.k. Köpenhamnsdeklarationen om ett närmare europeiskt yrkesutbildningssamarbete som utbildningsministrarna i 31 europeiska länder antog i november 2002. I denna prioriterades ett antal områden, som nu följs upp i den s.k. Köpenhamnsprocessen. Syftet är att öka kvaliteten i den europeiska yrkesutbildningen och att främja arbetskraftens rörlighet inom EU. En viktig del av arbetet är att främja öppenhet och insyn i medlemsländernas system för yrkesutbildning på grundläggande nivå och att lättare kunna erkänna yrkeskompetenser och utbildningsbevis mellan länderna.

10.1 En grundläggande yrkesutbildning med hög kvalitet

Regeringens bedömning: En grundläggande yrkesutbildning med

hög kvalitet är nödvändig för att möta såväl samhällets som individens behov. Den grundläggande yrkesutbildningen bör ge dels generella nyckelkompetenser inklusive kärnämnen, dels specialistkunskaper av en sådan omfattning att elevens kompetens i huvudsak svarar mot arbetslivets krav.

Skälen för regeringens bedömning: Arbetslivets företrädare har betonat betydelsen av en yrkesutbildning av hög kvalitet för att möta såväl samhällets som individens behov. Regeringen instämmer i detta. En hög-kvalitativ yrkesutbildning, anpassad till ett modernt arbetslivs behov, måste ge kompetens med såväl bredd som djup. Traditionell yrkeskunskap måste integreras med generella kompetenser och goda baskunskaper. Regeringens utgångspunkt är därför att kvaliteten i den grundläggande yrkesutbildningen skall öka i den reformerade gymnasieskola, som föreslås i denna proposition.

Oavsett vilka yrken som studeras, är det uppenbart att det sker stora förändringar över tid vad gäller innehåll, utrustning och metoder samt kunskapskrav. Behovet av generella kunskaper ökar, dock inte i samma takt och på samma sätt i alla yrken. Krav på generella kompetenser står inte i motsatsförhållande till behovet av specialisering inom olika yrkesområden. En grundläggande yrkesutbildning med hög kvalitet måste således dels utveckla generella nyckelkompetenser, dels leda till specialistkunskaper av en sådan omfattning att elevens kompetens svarar mot arbetslivets krav för anställning eller verksamhet i eget företag. Den måste också ha en sådan utformning att den utgör en utgångspunkt eller plattform för fortsatt lärande under hela yrkeslivet. Dessa krav på den gymnasiala yrkesutbildningen gäller oavsett i vilken form den organiseras, dvs. som skolförlagd yrkesutbildning med inslag av arbetsplatsförlagt lärande eller som gymnasial lärlingsutbildning.

Många av de kompetenser som utvecklas i en på ett visst sätt profilerad yrkesutbildning är också användbara inom andra områden. Förmågan att planera och genomföra en arbetsuppgift, vara lyhörd för kund- och kvalitetskrav, fungera i lagarbete etc. är nyckelkompetenser som är tillämpbara i de flesta sammanhang, såväl i arbetslivet som i samhälls-livet i övrigt. Detta är av stor betydelse, då undersökningar visar att elever i stor utsträckning arbetar i andra yrkesområden än de som de inriktat sig mot i gymnasieskolan.

Den elev som har ett starkt intresse av att utbilda sig mot ett bestämt yrkesområde skall även fortsättningsvis kunna göra det i gymnasieskolan. Genom olika val av inriktningar och valbara kurser kan en hög grad av specialisering ske. Väljer eleven sedan att utnyttja sitt individuella val och gymnasiearbetet till ytterligare fördjupning inom sitt intresseområde blir specialiseringen betydande. Möjlighet till en hög grad av specialisering är ett mått på kvalitet i yrkesutbildningen.

De gemensamma karaktärsämnen inom programmen bidrar också till hög kvalitet i yrkesutbildningen. Inom varje program eller över programgränserna kan sammanhangsrelaterade och helhetsinriktade lärandesituationer skapas. Övergripande arbetsuppgifter, där elever med olika inriktningar på sina studier bidrar med sina specialistkunskaper för att lösa uppgiften, förbereder eleverna för arbetsförhållanden som alltmer präglar ett modernt arbetsliv. Kunskaperna kommer till användning i ett sammanhang som liknar de arbetsuppgifter som sedan möter eleverna i arbetslivet. Numera är planerande, utförande och kontrollerande funktioner normala inslag i en persons eller ett arbetslags arbetsuppgifter. Förmåga till överblick, sammanhang, förutseende och konsekvensmedvetande är viktiga kompetenser för såväl önskad arbetskvalitet som ett aktivt samhällsliv.

Även kärnämnen är viktiga inslag i utbildningen för ett kommande yrkesliv. Regeringen har starkt stöd från arbetslivets företrädare när det gäller synen på behovet av såväl generella yrkeskompetenser som

goda kunskaper i kärnämnen för alla elever. Dessa kunskaper är en förutsättning för deltagande i det livslånga och livsvida lärandet. Därmed är de avgörande för att individen skall få och behålla ett arbete under sitt yrkesliv eller att kunna byta verksamhetsområde. Kärnämnen är därför av central betydelse för sysselsättningen och ett högt arbetskraftsutbud.

Ett viktigt kvalitetsinslag i yrkesutbildningen är också kravet på lokalt samråd, som regeringen föreslår skall bli obligatoriskt för kommunen. Genom arbetslivets medverkan i planering och genomförande av den grundläggande yrkesutbildningen inklusive gymnasiearbetet, säkras utbildningens aktualitet och legitimitet – viktiga kvalitetsbegrepp för att elever och föräldrar skall uppfatta de yrkesinriktade studievägarna som attraktiva val i gymnasieskolan. Med det lokala näringslivets medverkan kan även informationen bli bättre om vilka arbetsuppgifter som verkligen ryms inom olika yrkesområden och branscher.

Regeringen är övertygad om att det finns ett starkt intresse från näringsliv, fackliga organisationer och offentlig verksamhet att medverka till att yrkesutbildningen utvecklas och får höjd kvalitet. Regeringen avser att inom kort tillsätta en Yrkesutbildningsdelegation som kan spela en central roll för att utvecklingspotentialen i den gymnasiala yrkesutbildningen tas till vara. Slutligen vill regeringen peka på att den minsta garanterade undervisningstiden samt kraven på omfattning av de arbetsplatsförlagda delarna av utbildningen kvarstår som tidigare. Regeringen föreslår också att en lärlingsutbildning utvecklas som ett attraktivt valbart alternativ för alla elever på yrkesinriktade program.

10.2 Arbetsplatsförlagt lärande

Regeringens bedömning: Alla elever i gymnasieskolan bör genom egna erfarenheter få insikt i arbetslivets förutsättningar och uppgifter.

Elever som väljer yrkesinriktade program bör, liksom nu, få minst 15 veckors utbildning förlagd till en arbetsplats.

Fler elever bör ges möjlighet till utlandsförlagd praktik och utbildning.

Skälen för regeringens bedömning:

Former för undervisning i arbetslivet i nuvarande gymnasieskola.

Arbetsplatsförlagt lärande förekommer i gymnasieskolan i olika organisatoriska former med olika förutsättningar och villkor. Arbetsplatsförlagd utbildning (APU) innebär att delar av utbildningen på ett program sker på en arbetsplats. Enligt nuvarande bestämmelser skall minst 15 veckor av undervisningstiden på yrkesinriktade program utgöras av APU. Skolhuvudmannen ansvarar för anskaffning av erforderligt antal APU-platser samt för att dessa uppfyller kvalitetskraven. Den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen skall planeras och genomföras med utgångspunkt i målen för utbildningen.

År 2000 tillkom en försöksverksamhet med Lärande i arbetslivet (LIA). Syftet med denna form av arbetsplatsförlagd utbildning är att bidra till en utveckling av den arbetsplatsförlagda utbildningen genom att möta arbetslivets förändrade kompetensbehov, att ge arbetslivet möjlighet att påverka utbildningens innehåll och genomförande samt att ge de elever som så önskar, möjlighet att genomföra en större del av utbildningen, minst 30 veckor, på en arbetsplats.

LIA är en alternativ väg att uppnå skolans mål. För LIA finns en kursplan om totalt 700 gymnasiepoäng, som skall ersätta yrkeskurser av motsvarande omfattning och fastställas av Skolverket. Innehållet i den särskilda kursplanen för LIA konkretiseras lokalt utifrån programmålen för den utbildning som eleven valt och utifrån de lokala mål som fastställs i programrådet. LIA ersätter kravet på APU i dessa utbildningar.

Försöksverksamheten gäller elever som påbörjar sin utbildning i gymnasieskolan före den 1 juli 2006. Den är frivillig för eleven, vilket innebär att en elev har rätt att välja mellan LIA och ett skolförlagt nationellt program. Hittills har endast ett begränsat antal elever genomfört sin gymnasieutbildning inom försöksverksamheten. Skolverkets första uppföljning av försöket visar ändå att deltagande elever och representanter för deltagande företag överlag är positiva.

Arbetsplatsförlagt lärande för elever på yrkesinriktade studievägar

Regeringen anser i likhet med Gymnasiekommittén att det arbetsplatsförlagda lärandet inom den gymnasiala yrkesutbildningen är en kvalitetsmässigt viktig del av utbildningen. Skolverkets tidigare utvärderingar av APU-verksamheten samt den av Myndigheten för skolutveckling presenterade utvärderingen av LIA-försöket visar att även eleverna uppskattar tiden på en arbetsplats högt. I den framtida gymnasieskolan blir kurserna större till omfattningen. En sådan utveckling innebär att APU och LIA närmar sig varandra och mer blir en gradskillnad än en artskillnad.

LIA-kursplanens generella utformning syftar till att underlätta för arbetsplatserna att ta emot elever och forma deras yrkesinriktade utbildning efter de förutsättningar arbetsplatsen erbjuder. I utvärderingen av LIA-försöket har företagsrepresentanter uttalat sig positivt om kursplanens flexibilitet. De positiva erfarenheterna av LIA-kursplanen bör tas till vara. I kommande uppdrag till Skolverket bör en utgångspunkt vara att kursplanerna för den framtida gymnasieskolan får en sådan generell och flexibel utformning att de kan användas såväl i skolans undervisning som vid arbetsplatsförlagt lärande. Regeringen bedömer att den organisatoriska formen för arbetsplatsförlagt lärande (APL) på de yrkesinriktade programmen

bör vara en integrerad form av nuvarande APU och LIA, något som regeringen förutskickade redan i utvecklingsplanen (skr. 2001/02: -188).

I LIA-försökets utvärdering redovisas också att företagens engagemang bl.a. beror på den kontinuitet i relationerna med eleven och skolan som den längre LIA-kursen erbjuder. Å andra sidan har försöket haft för begränsad omfattning i antal deltagande elever och företag för att säkra slutsatser skall kunna dras. Regeringen är därför inte beredd att nu förändra regleringen av omfattningen av APL för elever som väljer mer yrkesinriktade studievägar jämfört med vad som nu gäller för APU. Regeringen vill dock uppmärksamma skolhuvudmän och arbetsliv på att skrivningen ”minst 15 veckor” inte innebär någon övre gräns. Det är fullt möjligt för de skolor som kan erbjuda mer tid för APL med god kvalitet att göra så.

Arbetsplatsförlagt lärande för alla elever

Utbildningen i gymnasieskolan skall förbereda ungdomarna för yrkeslivet, vare sig inträdet på arbetsmarknaden sker direkt efter gymnasie-skolan eller senare. Därför bör alla ungdomar redan under gymnasietiden få insikt i och egna erfarenheter från arbetslivet. I dagens gymnasieskola är som framgått APU obligatorisk endast för elever på de yrkesinriktadeprogrammen. Styrelsen för utbildningen kan besluta att APU genomförs även för elever på övriga program. Detta förekommer dock i liten omfattning. Regeringen anser därför att inslag av APL skall erbjudas även elever som väljer mer studieförberedande studievägar.

Begreppet APL måste i detta sammanhang ses i vid mening. Lärandet kan ske i såväl privata företag som offentliga verksamheter, men också i organisationer, andra utbildningsinstitutioner etc. Det är nödvändigt med en betydande flexibilitet under den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen så att verksamheten kan anpassas till

de olika kursplanernas krav och lokala förhållanden. Utformningen kan dessutom göras utifrån indi-videns önskemål, behov och förutsättningar.

Lärandet måste också betraktas ur ett bredare perspektiv än det kursplanestyrd ”nyinlärande” som kännetecknar nuvarande APU inom yrkesutbildningen. Det arbetsplatsförlagda lärande som alla elever i gymnasieskolan bör få del av kan även ha andra mål. Det kan t.ex. vara att ge introduktion till kommande utbildningsinslag eller att tillämpa och pröva redan i skolan förvärvade kunskaper i andra verksamheter i samhället. För elever som följer en studieförberedande inriktning och siktar mot yrken som kräver akademisk utbildning, kan det vara av intresse att få inblick i såväl utbildningen på ett universitet eller högskola som själva yrkesutövandet på en arbetsplats.

Syftet med de arbetsplatsförlagda delarna av utbildningen är inte enbart att vinna kunskap om arbetsmarknaden eller kunskap inom ett bestämt ämnesområde. Syftet är också att skapa goda förutsättningar för att utveckla de generella kompetenser och förhållningssätt som allt oftare efterfrågas av företrädare för arbetsmarknadens parter. Samarbets-, kommunikations- och problemlösningsförmåga etc. utvecklas alltid i ett sammanhang. Elever lär sig att kommunicera och att samarbeta samtidigt som de utför en viss arbetsuppgift i skolan eller på en arbetsplats. En arbetsplatsförlagd uppgift kan också utformas så att den ger rika möjligheter att involvera och i praktiken tillämpa läroplanens övergripande perspektiv.

Beroende på vilket syfte som skall uppnås kan olika former av verksamhet förläggas till arbetslivet. Det kan vara allt från studiebesök till större projektarbeten för att lösa autentiska uppgifter hämtade från ett företag eller motsvarande. Gemensamt för de aktiviteter som genomförs på en arbetsplats är kopplingen till utbildningen. APL oavsett form skall syfta till att antingen specifika kunskapsmål eller mer övergripande utbildningsmål uppfylls.

Många remissinstanser har påpekat att gymnasieskolan redan i dag har svårigheter att få APU-platser i tillräcklig omfattning till eleverna på de yrkesinriktade programmen. Det finns en tveksamhet till förslaget att samtliga elever i gymnasieskolan skall genomföra APL. Regeringen är medveten om att det kan vara förenat med svårigheter för den enskilda skolan, om det krav på omfattning av det arbetsplatsförlagda lärandet, som nu gäller elever på de yrkesinriktade programmen, skall gälla samtliga elever. Regeringen avstår därför från att föreslå en minsta omfattning i tid för APL för elever på mer studieförberedande studievägar. Lokala överväganden får ligga till grund för i vilken omfattning och för vilka avsnitt detta kan ske. Regeringen menar dock att dessa arbetslivsinslag bör ha en omfattning som inte är alltför ringa för att ge avsedd effekt.

Utlandsförlagda delar av gymnasieutbildningen

Utlandsförlagda delar i gymnasieutbildningen är värdefulla och stimulerande inslag. Elever som genomför utbildningsperioder i skolor eller på arbetsplatser utomlands har goda möjligheter till yrkesmässig, språklig, kulturell och personlig utveckling. För gymnasieskolorna kan ett sådant utbyte underlätta samverkan med arbetslivet, öka internationella inslag i undervisningen och vidga samarbetet mellan olika lärarkategorier.

EU:s utbildningsprogram Leonardo da Vinci är ett stöd till utlandspraktik för elever på yrkesinriktade program. Årligen utnyttjas denna möjlighet av ca 450 elever i Sverige. För att utöka denna möjlighet till internationella inslag i utbildningen införde regeringen år 2002 ett kompletterande statligt stöd för arbetsplatsförlagd utbildning utomlands. Stödet administreras av Skolverket. Vidare har regeringen gett Myndigheten för skolutveckling uppdraget att i samverkan med Sida utveckla former för samarbete med utvecklingsländer för program med yrkesämnen.

Regeringen avser att verka för att fler elever ges möjlighet att delta i utlandsförlagda utbildningsinslag under sin gymnasietid och att uppmuntra användningen av Europass. På några års sikt är det ett rimligt mål att alla gymnasieskolor varje år har någon eller några elever som deltar i utlandsförlagda utbildningsinslag.

10.3 Gymnasial lärlingsutbildning

Regeringens bedömning: Gymnasial lärlingsutbildning bör utvecklas som ett attraktivt och valbart alternativ inom gymnasieskolan. Regeringen avser att ge Skolverket i uppdrag att utreda och lämna förslag till närmare utformning och reglering av denna lärlingsutbildning.

Skälen för regeringens bedömning: Den gymnasiala yrkesutbildningen i Sverige är, till skillnad från i många andra länder, av tradition till största delen skolförlagd. En förändring påbörjades i samband med gymnasiereformen i början av 1990-talet. Då infördes en obligatorisk arbetsplatsförlagd del i utbildningen genom APU. Inom LIA-försöket har ytterligare möjligheter till arbetsplatsförläggning av utbildningsdelar införts.

Flera skäl talar för att ytterligare steg nu bör tas mot att utveckla en gymnasieutbildning ännu närmare arbetslivet, ett lärande där teori och praktik stöder varandra och blir djupare och mer motiverande för eleven. Lärlingsliknande utbildningsformer har blygsam omfattning i nuvarande gymnasieskola. Kommittén för gymnasieskolans utveckling (U 94:02) konstaterade att en bidragande orsak till detta var att varken skolan eller företagen kände något ansvar för lärlingsutbildningen och att informationen om möjligheterna var bristfällig. Vidare bedömde kommittén att formella hinder försvårat genomförandet. Regeringen kan konstatera att situationen förbättrats genom

LIA-försöket, men att den fortfarande är otillfredsställande. Regeringen bedömer, i likhet med många arbetslivsföreträdare, att en lärlingsutbildning skall utvecklas inom gymnasieskolan för alla elever som ett valbart attraktivt alternativ till den huvudsakligen skolförlagda utbildningen. Regeringen avser att ta initiativ till samtal med arbetsmarknadens parter för att närmare diskutera förutsättningarna och ansvarsfördelningen för att en framtida lärlingsutbildning skall kunna etableras framgångsrikt.

För såväl enskilda elever som olika branscher och företag kan en lärlingsutbildning vara att föredra. Regeringen ser lärlingsutbildningen som en alternativ utbildningsväg öppen för alla elever och förekommande inom alla yrkesinriktade program, inte bara de traditionellt hant-verksinriktade utbildningarna. Särskilt intressant blir den naturligtvis för vissa branscher och yrkesområden när kommunen eller samverkans-området är ett för litet upptagningsområde för att bärkraftiga elevgrupper skall kunna bildas som underlag för gymnasial utbildning. En lärlingsutbildning kan då vara lösningen för ett företag eller en bransch att kunna rekrytera utbildad arbetskraft. För att få en tydlig ansvarsfördelning mellan skola och företag bör de utbildningsdelar som skall bedrivas på företaget regleras i avtal. Det kan gälla utbildningsinnehåll, försäkrings-frågor, handledarfrågor m.m. För karaktärsämnen med yrkesinriktad profil kan kommunen redan i dag lägga utbildningen på entreprenad. En entreprenadlösning kan vara ett sätt att ge en tydlighet om vad åtagandet innebär i fråga om ansvar, skyldigheter och ersättningsfrågor. Regeringen har nyligen tillkallat en särskild utredare (dir.2004:04) som getts i uppdrag att undersöka om nuvarande entreprenadmöjligheter behöver utvidgas för att bl.a. nå dessa syften.

Den gymnasiala lärlingsutbildningen skall ses som en valbar alternativ studieväg att nå utbildningsmålen inom varje yrkesinriktat program. Till innehåll och mål skall lärlingsutbildningen motsvara

skolförlagd utbildning, men till sitt upplägg kunna skilja sig avsevärt på grund av att den till huvuddelen är förlagd till en eller flera arbetsplatser. Självklart måste även lärlingsutbildningen ge goda kunskaper i kärn- och karaktärsämnena för att eleverna skall stå sig väl i samhället och på arbetsmarknaden. För eleven kan den praktiska delen motivera och påvisa behov av även mer teoretiska kunskaper som är nödvändiga för att klara yrkesrollen. Lärlingsutbildningens samtliga delar ska präglas av att de praktiska och teoretiska inslagen är integrerade och stöder lärandet till en helhet.

Det är väsentligt att kraven på uppnådd kompetens och kraven för gymnasieexamen är desamma för den gymnasiala lärlingsutbildningen som för motsvarande skolförlagd utbildning. Att lärlingsutbildningen ären likvärdig utbildningsform underlättar också övergång mellan denna och skolförlagd utbildning för den elev som vill eller behöver byta studieform. Ett valideringsförfarande bör tillämpas i dessa fall för att dokumentera kunskaper i de olika kärn- och karaktärsämnena. Det kan underlätta sådana övergångar och överbrygga skillnader som orsakas av olika uppläggning av lärlingsutbildningen och den mer skolförlagda utbildningen. Under såväl de skolförlagda som de arbetsplatsförlagda delarna av utbildningen har gymnasielärlingen elevstatus.

Regeringen avser att i det kommande uppdraget till Skolverket låta myndigheten närmare utreda och lämna förslag på utformning och reglering av en sådan gymnasial lärlingsutbildning. I uppdraget ligger bl.a. att utreda vilka särskilda krav som bör ställas på de arbetsplatser som får användas för lärlingsutbildning, så att kvaliteten på utbildningen kan säkras. Det bör t.ex. övervägas om någon form av certifiering av dessa arbetsplatser bör komma ifråga. Vidare bör Skolverket utreda vilka formella beslut som skall krävas lokalt för att en skolhuvudman skall ha rätt att erbjuda lärlingsutbildning som en

alternativ gymnasieutbildning och vilka följder det skall få för elevens rätt att söka utbildningen i annan kommun etc.

Inom ramen för ett individuellt program finns i dag en möjlighet att genom en särskild lärlingsutbildning förena en anställning som syftar till yrkesutbildning med studier av vissa kärnämnen i gymnasieskolan. Antalet ungdomar som genomfört en lärlingsutbildning inom ramen för ett individuellt program har varit konstant lågt. Hösten 2002 anordnades lärlingsutbildning för sammanlagt 102 elever, varav 46 gick år 1. Det är således en mycket liten grupp elever som utnyttjar denna möjlighet. För de elever som omfattas kan det dock vara en passande uppläggning av yrkesutbildningen. Regeringen bedömer att möjligheten att förena en anställning som syftar till yrkesutbildning med studier av kurser i gymnasieskolan bör finnas kvar.

10.4 Lokalt samråd

Regeringens bedömning: Nya samverkansformer mellan skola och arbetsliv behöver utvecklas.

Lokalt samråd mellan kommun och arbetsmarknadens parter i frågor som rör yrkesinriktade program bör göras obligatoriskt.

Ett system med lokala råd för yrkesinriktade program bör prövas.

Skälen för regeringens bedömning:

Lokalt samråd mellan kommuner och arbetsliv om yrkesinriktad gymnasieutbildning

Regeringen har under senare år i olika sammanhang uppmärksammat behovet av en närmare samverkan mellan gymnasieskola och arbetsliv i syfte att utveckla undervisningen och höja kvaliteten i den yrkesinriktade utbildningen. Trots en växande medvetenhet inom såväl skola som arbetsliv om detta behov, har inte resultatet motsvarat samhällets intentioner på området. En förklaring kan vara att

nuvarande regelverk inte är tillräckligt flexibelt, trots att det medger stora möjligheter till samverkan.

Även om det finns en stor efterfrågan från arbetslivet på kvalificerad personal inom olika branscher, minskar utbudet av motsvarande utbildning inom gymnasieskolan på många orter och regioner. Bl.a. har det minskade utbudet av industriteknisk utbildning i storstockholmsområdet uppmärksammats. Samtidigt finns flera goda exempel där kommuner och det lokala näringslivet gått samman och i olika samverkansformer anordnat attraktiva utbildningar av främst industriteknisk karaktär.

Bristen på kvalificerade yrkeslärare är ytterligare ett argument för en ökad samverkan. I arbetslivet finns den specialistkompetens som skolorna många gånger har svårt att rekrytera och behålla. Möjligheten till utbytestjänster mellan skola och företag finns redan nu, men har fått mycket ringa omfattning.

Arbetsmarknadens komplexitet och förändringstakt har ökat väsentligt under senare år. Den snabba teknik- och metodutvecklingen inom arbetslivet ställer allt större krav på utbildningens innehåll och aktualitet. Ofta klarar varken skolan eller arbetslivet av att på egen hand informera om, marknadsföra och erbjuda utbildning som svarar mot såväl individernas som arbetslivets behov och efterfrågan. En närmare samverkan med Arbetsmarknadsverket, dvs. med såväl länsarbetsnämnder som arbetsförmedlingar, skulle kunna bidra till en förbättrad information om den regionala och lokala efterfrågan av olika yrkesgrupper. Staten, kommunerna och arbetslivet har ett gemensamt ansvar för att utforma en yrkesutbildning med kvalitet och attraktionskraft. Regeringen bedömer att nya samverkansformer bör införas mellan skola och arbetsliv, där arbetslivets inflytande och ansvar för utbildningen är större än vad som är möjligt inom nuvarande regelverk. Det finns sålunda skäl att pröva om inte denna

ansvarsfördelning kan tillåtas ta sig uttryck i utvidgade samverkansmöjligheter mellan kommun och arbetsliv, t.ex. gymnasieutbildningar med delat ägarskap eller där utbildningen är utlagd på entreprenad i större utsträckning än vad dagens regler medger. Som nämnts ovan har regeringen därför tillkallat en särskild utredare (dir.2004:04) för att utreda om nuvarande entreprenadmöjligheter behöver förändras.

I skollag och skolformsförordningar fanns tidigare ett omfattande regelverk när det gällde skolans samverkan med arbetslivet och formerna för detta. I takt med avregleringen av skolan har bestämmelserna om obligatoriska samrådsorgan tagits bort. Skälen till att ta bort dessa bestämmelser har dock inte berott på att samrådsorganen skulle vara oviktiga eller att betydelsen av samråd minskat. Motiven har i stället varit att öppna för fler och flexibla former för samråd som beslutas utifrån lokala förutsättningar.

Regeringen ser arbetslivets medverkan i planering och genomförande som ett viktigt instrument för att säkra utbildningarnas relevans och legitimitet. Främst gäller detta yrkesinriktade program. Samverkan är också en förutsättning för att en vinnarsituation skall uppstå för alla parter som är involverade i utbildningen.

Gymnasiekommittén föreslår en återgång till obligatoriskt krav på lokalt samråd med arbetsmarknadens parter men menar att formerna för detta inte bör bindas nationellt. Regeringen delar kommitténs synsätt.

Försöksverksamhet med lokala råd

En framgångsfaktor vid väl utvecklad lokal samverkan mellan skola och arbetsliv är bl.a. väl fungerande former och forum för denna samverkan. Oftast har dessa forum utgjorts av programråd, yrkesråd eller liknande. För att vinna ytterligare kunskap om hur dessa forum bäst kan användas för att stimulera utvecklingen av gymnasieskolans yrkesutbildningar, bör en försöksverksamhet med lokala råd initieras.

Viktigt är att såväl elever och skolpersonal som företrädare för arbetslivet är representerade. Försöksverksamheten måste dock utformas så att den inte motverkar andra initiativ såsom den pågående försöksverksamheten med lokala styrelser med elevmajoritet. Rådet kan omfatta ett eller flera program vid en gymnasieskola och utformas antingen som ett gemensamt ansvarstagande eller med en majoritet för arbetslivet. Arbetsmarknadens parter förutsätts bli representerade på ett likvärdigt sätt i rådet. Förutsättningarna varierar geografiskt och mellan branscher, varför systemet för samrådsorgan måste vara anpassat för detta. Regeringen avser att ta initiativ till en sådan försöksverksamhet.

10.5 Eftergymnasial yrkesutbildning

Regeringens bedömning: Arbetsmarknadens parter har möjlighet att utveckla former för och att sluta avtal om färdigutbildning eller introduktionsutbildning vid inträde på arbetsmarknaden efter gymnasieskolan inom de sektorer av arbetsmarknaden som saknar sådana avtal. Regeringen avser att bidra till en sådan process genom att tillsätta en Yrkesutbildningsdelegation med uppgift att bl.a. underlätta övergången mellan gymnasieskola och arbetsliv.

Behovet av eftergymnasiala yrkesutbildningar av olika längd och specialiseringsgrad bör följas upp som en följd av den snabba utvecklingen inom arbetslivet.

Skälen för regeringens bedömning:

Kortare yrkesutbildningar i högskolan

I propositionen Den öppna högskolan (prop.2001/02:15) redovisar regeringen sin syn på behovet av kortare yrkesutbildningar med olikainriktningar i högskolan. En alltför hög andel av de ungdomar som lämnar gymnasieskolans yrkesinriktade program väljer att inte gå

till högskolan, därför att det saknas utbildningsalternativ som naturligt länkar samman med den yrkesutbildning de genomgått i gymnasieskolan. Främst är det pojkdominerade gymnasiala yrkesutbildningar som saknar vidareutbildningsalternativ i högskolan.

För att snabbt utveckla nya kortare yrkesutbildningar i högskolan har regeringen givit Luleå tekniska universitet, Örebro universitet och Blekinge tekniska högskola ett särskilt uppdrag att utveckla sådana utbildningar. Vidare har regeringen infört en ny examen i högskoleförordningen (1993:100, bilaga 2) med benämningen yrkeshögskoleexamen. Denna skall kunna erhållas efter två års studier (80 poäng).

Eftergymnasial yrkesutbildning utanför högskolan

Med eftergymnasial yrkesutbildning utanför högskolan avses yrkesutbildning inom den kvalificerade yrkesutbildningen (KY), samt vissa utbildningar inom utbildningsformerna påbyggnadsutbildningar inom kommunal vuxenutbildning, kompletterande utbildningar och utbildningar inom folkhögskolan. Regeringen anser det viktigt att de kortare yrkesutbildningar som bygger på gymnasieskolan utvecklas i takt med arbetslivets behov. Dessa svarar mot viktiga utbildningsbehov.

En översyn av påbyggnadsutbildningarna inom kommunal vuxenutbildning har påbörjats. Främst har deras finansiering genom interkommunala ersättningar kritiserats. Regeringen har därför i budgetpropositionen för 2004 föreslagit att det bör prövas om vissa påbyggnadsutbildningar kan överföras till andra utbildningsformer med statlig finansiering. Andra påbyggnadsutbildningar, som tillgodoser ett lokalt eller regionalt behov, bör kunna drivas vidare av kommunala huvudmän. Vidare har regeringen beslutat om en försöksverksamhet med eftergymnasial lärlingsutbildning för vuxna inom vissa små hantverksyrken.

Eftergymnasial yrkesutbildning i arbetslivet

Även om allt fler arbeten kräver högskoleutbildning eller annan formell eftergymnasial utbildning, finns det många yrken och yrkesområden där yrkesutbildningen i gymnasieskolan är en tillräcklig förberedelse för arbetslivet. Som exempel kan nämnas hantverkare inom byggsektorn samt viss vård- och omsorgspersonal inom den kommunala sektorn.

Varje krav på höjd kompetens och därmed längre utbildning som finns i arbetslivet kan rimligen inte tillgodoses genom en generell utökning av utbildningstiden i gymnasieskolan. Inte heller kan den ökade efterfrågan på högre kompetens tillgodoses enbart genom ytterligare eftergymnasial utbildning. Det innebär att de höjda kraven på kompetens inom vissa delar av arbetsmarknaden måste tillgodoses direkt i arbetslivet.

Inom en del av de traditionella arbetsmarknadssektorerna regleras den färdigutbildning i arbetslivet genom avtal mellan arbetsmarknadens parter. Inom andra sektorer saknas sådana avtal helt. I övriga Europa är det betydligt vanligare att hela utbildningsförloppet, och därmed villkoren för tillträde till yrket och rätten till yrkesutövning, är statligt reglerat. Den svenska traditionen medför att villkoren för och organisationen av övergången mellan den skolförlagda utbildningen och arbetslivet skiftar från bransch till bransch. Även möjligheten till kompetensutveckling inom yrket varierar. En utveckling mot att fler yrkesområden skulle få särskilda avtal om färdigutbildning/ introduktionsutbildning skulle sannolikt stärka de svenska yrkesverksammars möjligheter till mobilitet i Europa.

Arbetslivets förändring ställer i framtiden andra krav på kompetens hos medarbetarna och därmed på den gymnasiala yrkesutbildningen. Å ena sidan behöver eleverna få en förberedelse för en bredare yrkesverksamhet, vilket gör dem anställningsbara inom ett vidare yrkesområde än tidigare, å andra sidan tillräckliga specialistkunskaper

för att kunna påbörja en yrkesbana som anställd eller egenföretagare. Utbildningen skall också leda till en bra kunskapsplattform för det fortsatta lärande som kommer att vara en förutsättning för deltagande och yrkesmässig utveckling på framtidens arbetsmarknad.

En utveckling i den riktningen ställer emellertid stora krav på hur över-gången mellan skola och arbetsliv utformas. En stor del av den enskildes färdigutbildning och kompetensutveckling kommer att ske i arbetslivet i form av informellt lärande i arbetet. Detta utesluter inte att företag från tid till annan har behov av att erbjuda specifik kompetensutveckling för sin personal i samverkan med olika utbildningsanordnare, t.ex. för att introducera ny teknik i företaget.

Arbetslivets parter inom alla sektorer får ta ett stort ansvar för att utveckla former för vidareutbildning i förhållande till de nya och förändrade krav som ställs i yrkesrollen. En sådan utveckling skulle sannolikt även öka det långsiktiga intresset för och rekryteringen till de utbildningsvägar inom gymnasieskolan som leder till anställningsbarhet utan fortsatta formella studier på eftergymnasial nivå.

Arbetsmarknadens parter har möjlighet att utveckla former för och sluta avtal om färdigutbildning/introduktionsutbildning vid inträde på arbetsmarknaden inom de sektorer av arbetsmarknaden som saknar sådana avtal. Detta skulle underlätta och effektivisera övergången mellan gymnasieutbildning och anställning. Ett närmare samarbete mellan parterna och skolan skulle dessutom kunna leda till att undervisningen i karaktärsämnena och gymnasiearbetet kan utformas och arbetsplatsförläggas i en sådan omfattning att övergången till arbetslivet ytterligare underlättas. Regeringen avser att bidra till processen genom att tillsätta en Yrkesutbildningsdelegation. En av delegationens huvuduppgifter blir att arbeta för att samhällets intentioner för samverkan mellan skola och arbetsliv förverkligas i högre grad än för närvarande. Inom ramen för den uppgiften kan delegationen medverka till att göra övergången smidigare mellan gymnasieutbildning och arbetsliv.

Kommunalt utvecklingsarbete

I många kommuner och regioner har också ett viktigt utvecklingsarbete inletts för att möta nya mönster vad gäller såväl ungdomars utbildningsval som arbetslivets behov av välutbildad arbetskraft. Dessa utvecklingsinsatser karakteriseras av en nära samverkan mellan utbildningsanordnare, arbetsliv och högskola. Regeringen anser det viktigt att sådan insatser fortgår. Inom ramen för en sådan planering kan också gymnasiala och eftergymnasiala utbildningar ses i ett sammanhang och bidra till att förnya form och innehåll i de olika studievägarna.

Översyn av de eftergymnasiala yrkesutbildningarna

Eftergymnasiala yrkesutbildningar förekommer således såväl inom som utanför högskolan, med offentliga huvudmän såväl som privata. Utbudet kan uppfattas som så svåröverskådligt att det blir besvärligt att få ett helhetsgrepp om det. För individen kan det upplevas som en svårighet att värdera liknande utbildningar erbjudna inom olika system t.ex. som grund för fortsatta studier i en framtid. Regeringen anser därför, mot bakgrund av de förändringar som nu föreslås i gymnasieskolan och förändringarna i arbetslivet, att det finns skäl att närmare analysera utbudet av eftergymnasial yrkesutbildning och i vilka utbildningsformer den erbjuds, hur olika utbildningar värderas vid vidare studier samt hur den finansieras. En viktig del av analysen är också att se hur de eftergymnasiala yrkesutbildningarna kvalitetssäkras. Regeringen avser att genomföra en sådan översyn.

11 Riksrekrytering

Regeringens förslag: Beslut om riksrekrytering som tagits före genomförande av förslagen i denna proposition och som inte innehåller någon tidsbegränsning upphävs den 1 juli 2007

Regeringens bedömning: Vissa utbildningar, på en eller på ett antal orter i landet, kan liksom i dag göras riksrekryterande. Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, bör även fortsättningsvis fatta beslut om riksrekrytering. Beslutet bör gälla för bestämd tid och därefter omprövas.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Vissa gymnasiala utbildningar behöver ett större elevupptagningsområde än kommunen eller samverkansområdet för att kunna bedrivas. Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, har därför möjlighet att föreskriva att vissa utbildningar skall stå öppna för sökande från ett bestämt geografiskt område, t.ex. hela landet och hur många platser dessa utbildningar får omfatta. Därutöver har alla fristående gymnasieskolor rätt att rekrytera elever från hela riket.

I dag är drygt hundra utbildningar vid kommunala skolor riksrekryterande. Bedömningen av en ansökan om riksrekrytering utgår från ett nationellt behov. Förutom yttrande från Statens skolverk om innehåll i utbildningen krävs normalt även ett ställningstagande från central yrkesnämnd eller motsvarande om att riksrekrytering behövs. Vid beslut om riksrekrytering tas hänsyn till om utbildningen avser en så liten dimensionering för riket att det är risk för att utbildningen inte kommer till stånd utan riksrekrytering, om utbildningen kräver tillgång till speciell kostnadskrävande utrustning för att hålla hög kvalitet, om utbildningen avser att säkra bevarandet av gamla hantverkstraditioner eller om den avser ett yrkesområde som kan ha olika specialitet beroende på var i landet den anordnas. Regeringen har även möjlighet att ta regionala hänsyn. Medgivande om riksrekrytering har på senare år avsett en begränsad tid.

Genom förslaget (se avsnitt 5.2) om möjligheten för en elev att söka utbildning i annan kommun torde behovet av riksrekrytering minska betydligt. Regeringen bedömer dock att det även i framtiden kan

finnas behov av riksrekrytering för vissa utbildningar och föreslår att en kommun även i fortsättningen efter prövning skall kunna få anordna gymnasieutbildning med riksrekrytering. Nuvarande bestämmelser i skollagen om att regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, får besluta om riksrekrytering, föreslås kompletteras med att beslutet bör avse en begränsad tid.

Rätten för en kommunal eller landstingskommunal utbildning att rekrytera elever från hela landet skall även i framtiden avse sådana utbildningar som det finns ett särskilt nationellt intresse av t.ex. glasblåsare och yrkesdansare. Regeringen ser framför sig en ordning där samråd om utbildningsbehov och kvalitetsaspekter sker med respektive bransch innan beslut fattas om riksrekrytering på ett visst antal ställen i landet. Besluten bör tas samlat årsvis och avse viss tid. Regeringen kan även besluta om ett maximerat antal utbildningsplatser. Vid bedömningen skall hänsyn tas till – förutom motivet för och behovet av riksrekrytering – att utbildningen är av godtagbar kvalitet och att kostnaden står i rimlig proportion till nyttan med utbildningen. Ett annat övervägande är om den aktuella utbildningen är av ett sådant slag att den bör anordnas i gymnasieskolan eller om den snarare är eftergymnasial.

Riksrekrytering kan även komma i fråga för andra utbildningar än de ovan beskrivna, nämligen utbildningar där det inte går att uppnå det särskilda syftet med dem utan att elever rekryteras från hela riket, t.ex. riksiddrottsgymnasierna. För dessa utbildningar görs inga förändringar i förhållande till vad som gäller i dag. Detta gäller även de utbildningar som finns för döva och hörselskadade elever och utbildning som är speciellt anpassad för ungdomar med svåra rörelsehinder (Rhanpassad utbildning).

Enligt avtal mellan staten och Södermanlands läns landsting respektive Örebro kommun anordnas också gymnasial utbildning för

elever med psykisk utvecklingsstörning. En parlamentarisk kommitté, Carlbeckkommittén (U2002:01), har i uppdrag att ge förslag till hur utbildningen för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning kan förbättras. Kommitténs slutbetänkande skall redovisas i oktober 2004. I avvaktan på dessa förslag och ställningstagande till dem berörs inte de två nämnda utbildningarna i denna proposition.

Regeringen anser, i likhet med Gymnasiekommittén, att det finns skäl att göra en översyn av de utbildningar som tidigare erhållit beslut om riksrekrytering. Beslut om riksrekrytering som tagits före genomförande av förslagen i denna proposition och som inte innehåller någon tidsbegränsning bör således upphävas före införandet. Elever som påbörjat studier i gymnasieskolan före den 1 juli 2007 bör dock få avsluta studierna enligt nuvarande ordning.

12 Genomförande

Regeringen avser att ge Skolverket och Myndigheten för skolutveckling uppdrag utifrån sina ansvarsområden med anledning av vad som föreslås i denna proposition.

Skolverket kommer att få ett kursplaneuppdrag. Kursplanearbetet utgår främst från förslagen om större kurser och ämnesbetyg och handlar således i huvudsak om att arbeta om kursplanerna till ämnesplaner. Varje program behöver gås igenom. För att den nya gymnasieskolan skall kunna träda i kraft den 1 juli 2007 krävs att Skolverket så snart som möjligt efter riksdagens beslut kan påbörja arbetet.

Skolverket bör göra en översyn av program mål, ämnen och kurser. I kap. 6 Ämnen och kurser föreslås att kurser bör omfatta minst 100 poäng, med undantag av bl.a. fyra kärnämneskurser. Även detta gör en kursplaneöversyn nödvändig. Regeringen anser det angeläget att ett system med ämnesbetyg införs. Motiven för detta utvecklas i kap. 7 Betyg. En sådan ändring av delar av betygssystemet innebär att den ämnesindelning som finns i dag måste ses över och anpassas till de

nya förutsättningarna. Skolverket bör även visa på möjligheter att variera undervisningen i kärnämnen på olika program med bibehållande av de gemensamma kursplanemålen samt lyfta fram och tydliggöra hur en ökad infärgning kan ske.

Regeringen ämnar vidare uppdraga åt Skolverket att utreda och lämna förslag till utformning och reglering av en gymnasial lärlingsutbildning av det slag som beskrivs i kap. 10 Gymnasial yrkesutbildning.

Skolverket skall i arbetet med uppdraget samverka med Myndigheten för skolutveckling. Skolverket skall därutöver samverka med företrädare för högskolor, myndigheter som t.ex. Högskoleverket och Verket för Högskoleservice, kommuner, ämnesföreträdare, branscher och organisationer samt andra som kan vara berörda.

Skolverket skall i samarbete med Myndigheten för skolutveckling ansvara för implementeringsinsatser avseende betyg och bedömning.

Regeringen avser även att ge Myndigheten för skolutveckling ett utvecklingsuppdrag att stödja kommuners och skolors genomförande av förslagen i propositionen. Myndigheten för skolutveckling bör tillsammans med arbetsmarknadens parter stödja utvecklingen av lokal samverkan mellan skola och arbetsliv. Myndigheten för skolutveckling bör även initiera utvecklingsarbete och visa på goda exempel på hur infärgning, kunskapsbedömning och dokumentation kan genomföras.

Skolverket skall långsiktigt följa gymnasieskolans utveckling och rapportera till regeringen hur implementeringen av ändringarna fortskrider. Myndigheten för skolutveckling skall följa och rapportera effekterna av sina insatser för att stödja den lokala utvecklingen.

13 Riksrekryterande påbyggnadsutbildningar

Regeringens bedömning: Bestämmelserna om interkommunal ersättning för riksrekryterande påbyggnadsutbildningar enligt förord-

ningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning bör upphävas. Ändringen bör träda i kraft vid utgången av år 2004.

I budgetpropositionen för 2004 (prop. 2003/04:01) aviserades att rätten till interkommunal ersättning för de riksrekryterande påbyggnadsutbildningarna inom kommunal vuxenutbildning skulle avskaffas, samtidigt som staten bör ta över finansieringen av vissa påbyggnadsutbildningar från kommunerna.

Bestämmelserna om interkommunal ersättning för riksrekryterande påbyggnadsutbildningar finns i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning. Förordningen bör sålunda upphävas i dessa delar. Ändringen bör träda i kraft vid utgången av år 2004. Den lag- enliga grunden för det hittillsvarande systemet med interkommunal ersättning utgörs av ett bemyndigande från riksdagen till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om skyldighet för en kommun att betala ersättning för gymnasial vuxenutbildning till den kommun eller det landsting som anordnar utbildningen. Bemyndigandet finns i 11 kap. 24 § skollagen (1985:1100). Skollagen är i sin helhet föremål för översyn. Regeringen återkommer till riksdagen i denna fråga.

14 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: De nya bestämmelserna skall träda i kraft den 1 januari 2007 och skall tillämpas på utbildning som börjar efter den 1 juli 2007. För utbildning som då redan pågår skall äldre bestämmelser tillämpas.

Skälen för regeringens förslag: Beslut om t.ex. mottagande av sökande till gymnasieskolan måste kunna fattas på våren 2007. Därför måste bestämmelserna träda i kraft redan vid årsskiftet, trots att de inte skall tillämpas förrän på utbildning som börjar efter den 1 juli 2007.

Beslut om riksrekrytering som har fattats före den 1 januari 2005 kan antingen innehålla en tidsbegränsning eller vara utan en sådan. I de fall de saknar en tidsbegränsning skall de upphöra att gälla den 1 januari 2007. Innehåller de en tidsbegränsning gäller riksrekryteringen till den tidpunkt som angetts i beslutet.

I enlighet med vad regeringen anför i avsnitt 9.2 om utbildning på heltid för individuella program, bör en lagreglering av detta, sedan regeringen har återkommit med sitt lagförslag till riksdagen, kunna träda i kraft den 1 juli 2006.

15 Ekonomiska konsekvenser

I enlighet med den s.k. finansieringsprincipen skall kommuner och landsting inte åläggas nya arbetsuppgifter, utan att de samtidigt ges möjligheter att finansiera dessa på annat sätt än med höjda skatter. Om statsmakterna fattar beslut, som medför utgiftsökningar för kommunsektorn, bör dessa således finansieras genom en ökning av statsbidragen eller genom att staten fattar beslut som möjliggör besparingar. Finansieringsprincipen innebär också att statsbidragen bör minska om kommunerna fräntas skyldigheter eller om de till följd av regelförändringar får möjlighet att bedriva en mer kostnadseffektiv verksamhet.

Den aviserade förstärkningen av kvaliteten på individuella program som innebär, att obehöriga elever som följer ett individuellt program skall få utbildning på heltid, bör tillämpas fr.o.m. den 1 juli 2006. Regeringen återkommer i budgetpropositionen i fråga om kompensation för kommunerna till följd av en förstärkt lagstiftning om utbildning på heltid för eleverna på individuella program.

Genomförandeinsatser kommer att finansieras genom omfördelning av tillgängliga medel inom Utbildningsdepartementets område.

Regeringen bedömer att de förslag som i övrigt lämnas i denna proposition inte kommer att medföra några kostnadsökningar.

1994 ÅRS LÄROPLAN

FÖR DET OBLIGATORISKA SKOLVÄSENDET, FÖRSKOLEKLASSEN OCH FRITIDSHEMMET (Lpo 94)

1 Skolans värdegrund och uppdrag

Grundläggande värden

Det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund. Skollagen (1985:1100) slår fast att verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och att var och en som verkar inom skolan skall främja aktningen för varje människas egenvärde och respekten för vår gemensamma miljö (1 kap. 2 §).

Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de grundläggande värden som vårt samhällsliv vilar på.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.

Undervisningen i skolan skall vara icke-konfessionell.

Skolans uppgift är att låta varje enskild elev finna sin unika egenart och därigenom kunna delta i samhällslivet genom att ge sitt bästa i ansvarig frihet.

Förståelse och medmänsklighet

Skolan skall främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling skall prägla verksamheten. Ingen skall i skolan utsättas för mobbning. Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas. Främlingsfientlighet

och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

Det svenska samhällets internationalisering och den växande rörligheten över nationsgränserna ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla, tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Skolan är en social och kulturell mötesplats som både har en möjlighet och ett ansvar för att stärka denna förmåga hos alla som arbetar där.

Saklighet och allsidighet

Skolan skall vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den skall framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen skall vara saklig och allsidig. Alla föräldrar skall med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen.

Alla som verkar i skolan skall hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dem.

En likvärdig utbildning

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.

Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.

Skollagen föreskriver att utbildningen inom varje skolform skall vara likvärdig, oavsett var i landet den anordnas (1 kap. 2 §).

Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.

Skolan skall aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts och bedöms i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem, bidrar till att forma deras uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan har ett ansvar för att motverka traditionella köns-mönster. Den skall därför ge utrymme för eleverna att pröva och utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet.

Rättigheter och skyldigheter

Skolan skall klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och vårdnadshavares rätt till inflytande och påverkan. Det är inte minst viktigt som underlag för den enskildes val i skolan.

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen skall bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den skall utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar.

Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.

Skolans uppdrag

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta kunskaper. I samarbete med hemmen skall skolan främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar (1 kap. 2 §). Skolan skall präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. Skolan skall därvid vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samarbete med hemmen.

Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Skolan skall sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen.

Skolan har i uppdrag att överföra grundläggande värden och främja elevernas lärande för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället. Skolan skall förmedla de mer beständiga kunskaper som utgör den gemensamma referensram alla i samhället behöver. Eleverna skall kunna orientera sig i en komplex verklighet, med ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Studiefärdigheter och metoder att tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktiga. Det är också nödvändigt att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Eleverna skall få möjligheter att ta initiativ och ansvar. De skall ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att arbeta självständigt och lösa problem. Särskilt under de tidiga skolåren har leken stor betydelse för att eleverna skall tillägna sig kunskaper.

I all undervisning är det angeläget att anlägga vissa övergripande perspektiv. Genom ett historiskt perspektiv kan eleverna utveckla en beredskap inför framtiden och utveckla sin förmåga till dynamiskt tänkande. Genom ett miljöperspektiv får de möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen skall belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva och arbeta kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.

Ett internationellt perspektiv är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett globalt sammanhang och för att skapa internationell solidaritet samt förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Det internationella perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom landet.

Det etiska perspektivet är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Perspektivet skall präglade skolans verksamhet för att ge grund för och främja elevernas förmåga att göra personliga ställningstaganden.

Skolans uppdrag att främja lärande förutsätter en aktiv diskussion i den enskilda skolan om kunskapsbegrepp, om vad som är viktig kunskap idag och i framtiden och om hur kunskapsutveckling sker. Olika aspekter på kunskap och lärande är naturliga utgångspunkter i en sådan diskussion.

Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former – såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Skolans arbete måste inriktas på att utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet.

Skolan skall främja elevernas harmoniska utveckling. Detta skall åstadkommas genom en varierad och balanserad sammansättning av innehåll och arbetsformer. Gemensamma erfarenheter och den sociala och kulturella värld som skolan utgör skapar utrymme och förut-

sättningar för ett lärande och utveckling där olika kunskapsformer är delar av en helhet. Ett ömsesidigt möte mellan de pedagogiska synsätten i förskoleklass, skola och fritidshem kan berika elevernas utveckling och lärande.

Skolan skall stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet skall de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Även hälso- och livsstilsfrågor skall uppmärksammas.

Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna skall tillägna sig.

God miljö för utveckling och lärande

Eleven skall i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan skall vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig roll därvidlag. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Den enskilda skolans utveckling

Skolans verksamhet måste utvecklas så att den svarar mot uppställda mål. Huvudmannen har ett givet ansvar att så sker. Den dagliga

pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas. Ett sådant arbete måste ske i ett aktivt samspel mellan skolans personal och elever och i nära kontakt med såväl hemmen som med det omgivande samhället.

2 Mål och riktlinjer

Mål

Mål att sträva mot anger inriktningen på skolans arbete. De anger därmed en önskad kvalitetsutveckling i skolan.

Mål att uppnå uttrycker vad eleverna minst skall ha uppnått när de lämnar skolan. Det är skolans och skolhuvudmannens ansvar att eleverna ges möjlighet att uppnå dessa mål.

2.1 Normer och värden

Skolan skall aktivt och medvetet påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling.

Mål att sträva mot

Skolan skall sträva efter att varje elev

- utvecklar sin förmåga att göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper och personliga erfarenheter,
- respekterar andra människors egenvärde,
- tar avstånd från att människor utsätts för förtryck och kränkande behandling, samt medverkar till att bistå andra människor,
- kan leva sig in i och förstå andra människors situation och utvecklar en vilja att handla också med deras bästa för ögonen och
- visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan skall

- medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen,
- i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av solidaritet mellan människor,
- aktivt motverka trakasserier och förtryck av individer eller grupper och
- visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt förhållningssätt.

Läraren skall

- klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet,
- öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem,
- uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling,
- tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen och
- samarbeta med hemmen i elevernas fostran och därvid klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete.

2.2 Kunskaper

Skolan skall ansvara för att eleverna inhämtar och utvecklar sådana kunskaper som är nödvändiga för varje individ och samhällsmedlem. Dessa ger också en grund för fortsatt utbildning. Skolan skall bidra till elevernas harmoniska utveckling. Utforskande, nyfikenhet och lust

att lära skall utgöra en grund för undervisningen. Lärarna skall sträva efter att i undervisningen balansera och integrera kunskaper i sina olika former.

Mål att sträva mot

Skolan skall sträva efter att varje elev

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
- utvecklar sitt eget sätt att lära,
- utvecklar tillit till sin egen förmåga,
- känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra,
- lär sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra,
- befäster en vana att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl kunskaper som förnuftsmässiga och etiska överväganden,
- tillägnar sig goda kunskaper inom skolans ämnen och ämnesområden, för att bilda sig och få beredskap för livet,
- utvecklar ett rikt och nyanserat språk samt förstår betydelsen av att vårda sitt språk,
- lär sig att kommunicera på främmande språk,
- lär sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att
  - formulera och pröva antaganden och lösa problem,
  - reflektera över erfarenheter och
  - kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden,- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Mål att uppnå i grundskolan

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola

- behärskar det svenska språket och kan lyssna och läsa aktivt och uttrycka idéer och tankar i tal och skrift,

- behärskar grundläggande matematiskt tänkande och kan tillämpa det i vardagslivet,
- känner till och förstår grundläggande begrepp och sammanhang inom de naturvetenskapliga, tekniska, samhällsvetenskapliga och humanistiska kunskapsområdena,
- har utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud,
- har en förtrogenhet med centrala delar av vårt svenska och nordiska och västerländska kulturarv
- har kunskaper om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia,
- kan utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många olika uttrycksformer som möjligt som språk, bild, musik, drama och dans,
- har utvecklat förståelse för andra kulturer,
- kan kommunicera i tal och skrift på engelska,
- känner till grunderna för samhällets lagar och normer och vet om sina rättigheter och skyldigheter i skolan och i samhället,
- har kunskaper om länders och världsdelars ömsesidiga beroende av varandra,
- känner till förutsättningarna för en god miljö och förstår grundläggande ekologiska sammanhang,
- har grundläggande kunskaper om förutsättningarna för en god hälsa samt har förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan och miljön,
- har kunskaper om medier och deras roll,
- kan använda informationsteknik som ett verktyg för kunskapsökande och lärande och
- har fördjupade kunskaper inom några ämnesområden efter eget val.

(Mål om same-, special- och särskolorna utelämnas här)

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan skall

- uppmärksamma och hjälpa elever i behov av särskilt stöd och
- samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.

Läraren skall

- utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande,
- stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan,
- ge utrymme för elevens förmåga att själv skapa och använda olika uttrycksmedel,
- stimulera, handleda och ge särskilt stöd till elever som har svårigheter,
- samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven
  - utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga,
  - upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt,
  - får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling,
  - successivt får fler och större självständiga uppgifter och ett ökat eget ansvar,
  - får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang och
  - får möjlighet att arbeta ämnesövergripande.

2.3 Elevernas ansvar och inflytande

De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig, skall omfatta alla elever. Elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling förutsätter att de tar ett allt större ansvar för det

egna arbetet och för skolmiljön, samt att de får ett reellt inflytande på utbildningens utformning. Enligt skollagen åligger det alla som arbetar i skolan att verka för demokratiska arbetsformer (1 kap. 2§).

Mål

Mål att sträva mot

Skolan skall sträva efter att varje elev

- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,
- successivt utövar ett allt större inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan och
- har kunskap om demokratins principer och utvecklar sin förmåga att arbeta i demokratiska former.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan skall

främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön.

Läraren skall

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och för sitt arbete i skolan,
- se till att alla elever oavsett kön och social och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad,
- verka för att flickor och pojkar får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen,
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen och
- förbereda eleverna för delaktighet och medansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle.

2.4 Skola och hem

Skolans och vårdnadshavarnas gemensamma ansvar för elevernas skolgång skall skapa de bästa möjliga förutsättningarna för barns och ungdomars utveckling och lärande.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan skall

- samarbeta med elevernas vårdnadshavare så att man tillsammans kan utveckla skolans innehåll och verksamhet.

Läraren skall

- samverka med och fortlöpande informera föräldrarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling, och
- hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation och därvid iaktta respekt för elevens integritet.

2.5 Övergång och samverkan

Samarbetsformer mellan förskoleklass, skola och fritidshem skall utvecklas för att berika varje elevs mångsidiga utveckling och lärande. För att stödja elevernas utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv skall skolan också sträva efter att nå ett förtroendefullt samarbete med förskolan samt med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Samarbetet skall utgå från de nationella och lokala mål och riktlinjer som gäller för respektive verksamhet.

Riktlinjer

Läraren skall

- utveckla samarbetet mellan förskoleklass, skola och fritidshem,
- utbyta kunskaper och erfarenheter med personalen i förskolan och i gymnasieskola och gymnasiesärskola samt
- i samarbetet särskilt uppmärksamma elever i behov av särskilt stöd.

2.6 Skolan och omvärlden

Eleverna skall få en utbildning av hög kvalitet i skolan. De skall också få underlag för att välja fortsatt utbildning. Detta förutsätter att den obligatoriska skolan nära samverkar med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till. Det förutsätter också en samverkan med arbetslivet och närsamhället i övrigt.

Mål

Mål att sträva mot

Skolan skall sträva efter att varje elev

- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att
  - kunna granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden,
  - få en inblick i närsamhället och dess arbets-, förenings- och kulturliv och- få kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder.

Riktlinjer

Alla som arbetar i skolan skall

- verka för att utveckla kontakter med kultur- och arbetsliv, föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika den som en lärande miljö och
- bidra till att motverka sådana begränsningar i elevens studie- och yrkesval som grundar sig på kön eller social eller kulturell bakgrund.

Läraren skall

- bidra med underlag för varje elevs val av fortsatt utbildning och
- medverka till att utveckla kontakter med mottagande skolor samt med organisationer, företag och andra som kan bidra till att berika skolans verksamhet och förankra den i det omgivande samhället.

Studie- och yrkesvägledaren, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter, skall

- informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och därvid särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionshinder samt
- vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

2.7 Bedömning och betyg

Betyget uttrycker i vad mån den enskilda eleven har uppnått de mål som uttrycks i kursplanen för respektive ämne eller ämnesblock. Som stöd för betygssättningen finns ämnesspecifika kriterier för olika kvalitetssteg. Dessa betygskriterier anges i anslutning till respektive kursplan.

Mål

Mål att sträva mot

Skolan skall sträva efter att varje elev

- utvecklar ett allt större ansvar för sina studier och
- utvecklar förmågan att själv bedöma sina resultat och ställa egen och andras bedömning i relation till de egna arbetsprestationerna och förutsättningarna.

Riktlinjer

Läraren skall

- genom utvecklingssamtal främja elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling,
- utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn,
- med utgångspunkt i föräldrarnas önskemål fortlöpande informera

elever och hem om studieresultat och utvecklingsbehov och

- vid betygssättningen utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen och göra en allsidig bedömning av dessa kunskaper.

2.8 Rektors ansvar

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas på att nå de nationella målen. Rektorn ansvarar för att en lokal arbetsplan upprättas samt för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och till målen i skolplanen och den lokala arbetsplanen. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har därvid, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas,
- skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till handledning, läromedel av god kvalitet och annat stöd för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, t.ex. bibliotek, datorer och andra hjälpmedel,
- undervisningen och elevvårdsverksamheten utformas så att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver,- kontakt upprättas mellan skola och hem, om det uppstår problem och svårigheter för eleven i skolan,
- upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning och rasistiska beteenden bland elever och anställda,
- resursfördelningen och stödåtgärderna anpassas till den värdering av elevernas utveckling som lärare gör,
- undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet,

- ämnesövergripande kunskapsområden integreras i undervisningen i olika ämnen. Sådana kunskapsområden är exempelvis miljö, trafik, jämställdhet, konsumentfrågor, sex och samlevnad samt riskerna med tobak, alkohol och andra droger,
- samarbetsformer utvecklas med förskoleklassen, skolan och fritidshemmet för att stödja varje elevs mångsidiga utveckling och lärande,
- samverkan kommer till stånd med förskolan för att skapa förutsättningar för en samsyn och ett förtroendefullt samarbete,
- formerna för samarbete mellan skolan och hemmen utvecklas och att föräldrarna får information om skolans mål och sätt att arbeta och om olika valalternativ,
- samverkan med skolor och arbetslivet utanför skolan utvecklas så att eleverna får konkreta erfarenheter av betydelse för deras val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning,
- den studie- och yrkesorienterade verksamheten organiseras så att eleverna får vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför fortsatt utbildning,
- personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sin uppgifter,
- skolans internationella kontakter utvecklas,
- skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser, som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen.

(040507 från www.skolverket.se)

(1994 ÅRS LÄROPLAN för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) se www.skolverket.se)

Gymnasiet 2004 enligt www.skolverket.se 040507

Nationella program	Nationella inriktningar
Barn- och fritidsprogrammet	Fritid, Pedagogisk och social verksamhet
Byggprogrammet	Anläggning, Husbyggnad, Måleri, Plåtslageri
Elprogrammet	Automation, Dator teknik, Elektronik, Elteknik
Energi programmet	Drift- och underhållsteknik, Sjöfartsteknik, VVS- och kylteknik
Estetiska programmet	Bild- och formgivning, Dans, Musik, Teater
Fordonsprogrammet	Flygteknik, Karosseri, Maskin- och lastbilsteknik, Personbilsteknik, Transport
Handels- och administrationspr.	Handel och service, Turism, resor
Hantverksprogrammet	Inga nationella inriktningar
Hotell- och restaurangprogr.	Hotell, Restaurang och måltidsservice
Industriprogrammet	Inga nationella inriktningar men riksrekryterande lokala inriktningar
Livsmedelsprogrammet	Inga nationella inriktningar men riksrekryterande lokala inriktningar
Medieprogrammet	Medieproduktion, Tryckteknik
Naturbruksprogrammet *	Djurvård, Hästhållning, Jord, Miljö- och naturvård, Skog, Trädgård
Naturvetenskapliga progr.	Matematik och datavetenskap, Miljövetenskap, Naturvetenskap
Omvårdnadsprogrammet	Inga nationella inriktningar
Samhällsvetenskapliga pr.	Ekonomi, Kultur, Samhällsveten.
Teknikprogrammet *	Språk, Dator teknik, Människa och teknik, Teknik och företagande, Teknik, miljö och samhällsbyggande, Virtuellt design

* Förslag till lokal inriktning med särskild ansökningskod

LO om yrkesutbildningarna.

DN 040524 sid 4:

"Massavhopp från yrkesutbildningarna"

“Ny larmrapport från LO: Åtta av tio på Stockholms fordonsprogram lämnar utbildningen i förtid:

Antalet elever som fullföljer gymnasiernas yrkesprogram minskar dramatiskt. Dubbelt så många hoppar av yrkesutbildningarna som de som lämnar den mest krävande teoretiska linjen. Värst är läget i Stockholm där hela 80 procent av dem som börjar fordonsprogrammet lämnar utbildningen i förtid och mer än hälften hoppar av barn och fritid-, bygg- och energiprogrammen. Samtidigt är det svårare för dem som går ut yrkesprogrammen att få jobb än för dem som lämnar de studieförberedande programmen. Meningen med yrkesprogrammen var annars just att de skulle skapa möjligheter till jobb efter gymnasiet. Det visar en ny LO-undersökning som presenteras av andre vice ordföranden Ulla Lindqvist och utredaren Irene Wennemo.

Under 1990-talet sjuödes flera omfattande reformer av den svenska gymnasieskolan. De gamla linjerna ersattes av sexton nationella program. De tidigare tvååriga yrkesförberedande linjerna blev treåriga. Yrkeslinjerna skulle inte längre vara någon utbildningsmässig återvändsgränd. Också dessa skulle kunna vara ett möjligt steg mot vidare studier. Gymnasieskolan blev dessutom kommunal. Kommunerna skulle därmed få större möjlighet att anpassa gymnasieutbildningen efter lokala behov och önskemål.

Detta var i grunden bra reformer, men under senare tid har de yrkesinriktade programmen på gymnasieskolan uppvisat allt större problem. Det finns en uppenbar risk att dessa utbildningar är inne i en negativ spiral. En allt sämre utbildningskvalitet ger både sämre studieresultat och sämre möjligheter att få jobb när man lämnat skolan. Det

leder i sin tur till att utbildningarna attraherar allt färre och allt mindre motiverade studenter.

I dag presenterar LO en rapport om hur det har gått för yrkesprogrammen under de senaste åren. I rapporten visar det sig att allt färre utbildar sig på de yrkesinriktade programmen. På barn och fritid och på omvårdnadsprogrammet, två utbildningar där vi vet att det kommer att bli brist på arbetskraft i framtiden, har antalet som fullföljer utbildningen minskat dramatiskt. De utbildningar som är inriktade på jobb inom industrin och inom handeln har också minskat kraftigt i omfång.

Medier, hotell och restaurang och estetiska program har, vid sidan av de teoretiska programmen, däremot ökat snabbt.

En ökande andel av dem som läser på de yrkesinriktade programmen avslutar inte sina studier.

Under 2002 var det endast 13 procent som inte hade slutfört sin utbildning, fyra år efter påbörjade studier på naturvetenskapsprogrammet, som många ungdomar upplever som den mest krävande gymnasieutbildningen.

På fordon, industri, handel och administration, omvårdnad, livsmedel och barn och fritid hade mer än dubbelt så många, ungefär en tredjedel av dem som påbörjat studierna, hoppat av.

Skillnaderna mellan olika kommuner är dock stora. Storstadskommunerna, som har vissa specifika problem - större boendesegregation, fler med utländsk bakgrund och kanske en bättre arbetsmarknad för utbildade arbetstagare - uppvisar stora skillnader.

I Stockholm är andelen avhoppare från yrkesprogrammen mycket högt. På fordonsprogrammet har efter fyra år fler än 80 procent inte fullföljt sin utbildning. På barn och fritid, bygg- och energiprogrammet är det fler än hälften som inte är färdiga.

I Malmö och framför allt i Göteborg är andelen avhoppare betydligt mindre. Den stora skillnaden mellan Göteborg och Stockholm måste till största del förklaras av olika politiska prioriteringar. I Stockholm verkar man tidigare ha fokuserat på eliten och låtit yrkesprogrammen komma i strykclass. I Göteborg har man å andra sidan gjort intressanta och framgångsrika satsningar, ofta tillsammans med arbetsmarknadens parter, på de yrkesinriktade programmen.

Skillnaden i studieresultat mellan dem som lämnar de studieförberedande programmen och yrkesprogrammen har också ökat under perioden. Trots att många inte fullföljer sina studier på yrkesprogrammen har det redan stora betygsgapet mellan utbildningarna fortsatt att öka.

Vidare visar sig den totala arbetslösheten vara högre bland dem som lämnar yrkesprogrammen än bland dem som lämnar de studieförberedande programmen. Trots att det i yrkesprogrammen, till skillnad från i de studieförberedande, är prioriterat att man ska kunna etablera sig på arbetsmarknaden när man fullföljt utbildningen, är det lättare för dem från de studieförberedande utbildningarna att få jobb efter gymnasiet.

Samtidigt vet vi att yrkesprogrammen spelar en viktig roll i utbildningssystemet. Inom flera av de yrkesområden som dessa utbildningar syftar till kommer det att bli brist på utbildad arbetskraft. Många skoltrötta ungdomar upplever det dessutom som positivt att kunna kombinera teoretiska studier med praktik.

Dessa fördelar bygger dock på att dessa utbildningar fungerar bättre än vad de gör i dag. Den stora andelen studenter som hoppar av yrkesprogrammen ger en signal om att något fundamentalt inte fungerar i mötet mellan gymnasiestudenten och skolan. Den större arbetslösheten bland dem från yrkesprogrammen indikerar att de praktiska färdigheter som de har med sig från skolan inte i tillräckligt hög grad

uppskattas på arbetsmarknaden.

Det finns signaler om att de yrkesfärdigheter som ges på utbildningen inte håller en lika hög kvalitet som tidigare.

De kanske tydligaste exemplen på detta är omvårdnadsprogrammet. De som nu går ut från denna utbildning får inte samma befogenheter i vården som undersköterskorna tidigare fick. Det fanns en förhoppning om att arbetsgivarna skulle stå för färdigutbildningen när reformen sjösattes. Utvecklingen har emellertid på många områden gått i motsatt riktning. Den höga arbetslösheten har gjort det möjligt för arbetsgivare att ställa ännu högre krav på kunskaper och färdigheter bland dem som anställs. Arbetsgivarna har glömt bort att det är frågan om yrkesförberedande program, som innebär att det också krävs att man satsar på utbildning på arbetsplatserna.

Det har också visat sig att allmän behörighet inte räcker långt när man ska påbörja sina högskolestudier. För att läsa vidare krävs i de allra flesta fall att man kompletterar sin gymnasieutbildning.

Frågan är om strävan att alla ska klara en allmän högskolebehörighet, som i praktiken inte räcker långt, har lett till att andra färdigheter och kunskaper, både kopplade till yrkeslivet och samhällslivet i övrigt, får stå tillbaka i utbildningen.

Det verkar också vara lätt att, som svar på alla möjliga samhällsproblem, ropa på mer teori i kärnämnen i gymnasieutbildningarna. Vi anser att man med fog kan ställa sig frågan om det verkligen är prioriterat att alla ungdomarna, efter att ha läst religion i nio år i grundskolan, måste fortsätta att läsa det på gymnasiet.

På samma sätt kan man ställa sig frågan om det är rimligt att kursen i svenska är lika svår och omfattande på fordonsprogrammet som på samhällsprogrammet språkliga inriktning.

Vissa förbättringar av yrkesprogrammen kan säkert ske genom en

resursförstärkning och genom att kommunerna tar ett större ansvar för kvaliteten på dessa utbildningar. De stora skillnaderna mellan de tre storstadskommunerna indikerar att ett kommunalt engagemang i frågan om yrkesprogrammen kan ha stor betydelse för hur väl man lyckas med att skapa högkvalitativa och attraktiva yrkesprogram. Man bör också fråga sig om alla kommuner, varav många är väldigt små, verkligen kan ta detta ansvar. Det finns en tendens till att utbudet av utbildningar blir alltmer marknadsstyrt. De utbildningar som är billiga att anordna och kan locka till sig många studenter växer i antal, medan de mer kostsamma traditionella yrkesprogrammen krymper i omfång.

Vidare verkar det vara något av en framgångsfaktor att ha ett nära samarbete mellan arbetsmarknadens parter och skolan. I elprogrammet, men också i byggprogrammet, fullföljer fler ungdomar sina studier än på andra yrkesprogram. Dessa utbildningar verkar klara att kombinera teori och praktik på ett sätt som svarar mot både arbetsmarknadens behov och elevernas intresse och förmåga. Elprogrammet är ett intressant exempel på att tydliga krav för att få vara med i den efterföljande lärlingsutbildningen och därefter få ett certifikat kan vara en viktig drivkraft att fullfölja gymnasieutbildningen.

El- och byggprogrammen visar tydligt att en fungerande lärlingsutbildning inte handlar om att flytta ut utbildningen på företagen och låta dem bestämma utbildningens inriktning. Det handlar i stället om att finna ett fungerande samarbete mellan skola och arbetsgivarnas och arbetstagarorganisationer om utbildningens utformning och formerna för den färdigutbildning som behöver ske under de första åren i yrket.

Det är angeläget att man på alla yrkesprogram kan finna sätt att kombinera teori och praktik på ett sätt som gör att andelen som går färdigt en utbildning och därefter får ett arbete ökar. Det räcker inte med någon enstaka åtgärd för att lyckas med detta. Det som krävs är i

stället flera olika insatser för att förbättra kvaliteten på yrkesprogrammen. Det kommer att kräva insatser från såväl stat och kommun som från arbetsmarknadens parter.

ULLA LINDQVIST Andre vice ordförande LO

IRENE WENNEMO Näringspolitisk chef LO “

Regeringen utreder förbättringar.

DN 040527 sid 5:

“Regeringen utreder förbättrad yrkesutbildning”

Yrkesutbildningarna på gymnasieskolorna i Sverige är så dåliga att regeringen nu tillsätter en särskild delegation med Thomas Östros närmaste man som ordförande. Regeringen väntas fatta beslut om delegationen i dag. Ordförande blir statssekreterare Johnny Nilsson (s) och resten av ledamöterna blir representanter från näringsliv, kommuner och fackliga organisationer.

-Vårt kommande fokus måste vara de yrkesförberedande gymnasieprogrammen, konstaterar Thomas Östros efter flera larmrapporter, senast från LO, om hur eleverna hoppar av programmen eller inte börjar där alls.

-Riktigt bra yrkesutbildning kan kräva mycket resurser. I många kommuner är det föråldrat - både metoderna man använder och maskinerna man använder. Har man dessutom inte tillräckligt bra samverkan med näringslivet upplevs utbildningarna som inte tillräckligt moderna, menar Östros.

Planerna på delegationen formulerades redan i gymnasiepropositionen för någon månad sedan. I propositionen föreslås dessutom att en lärlingsutbildning införs med hårdare koppling till näringslivet och att kärnämnen anpassas efter den utbildning eleverna går.

HELENA ÖBERG “

Ämnen på gymnasiet.

Administration
Anläggningsmaskinteknik
Anläggningsteknik
Arbetsliv
Bagerikunskap
Barn-, kultur- och fritidsverksamhet
Beredningsteknik
Bild och form
Biologi
Buss- och lastbilsteknik
Byggnadsplåtteknik
Byggteknik
Byggyrkesteknik
Charkuterikunskap
CNC-teknik
Dans
Datoranvändning
Datorteknik
Djurkunskap
Eldistribution
Elektronik
Elektroniksystem
Elinstallation
Elkunskap
Ellära
Energiteknik
Engelska
Engelska för döva
Estetik och skapande
Estetisk verksamhet
Expo
Fartygsteknik
Fastighetsteknik
Filosofi

Fisketeknik
Flygyrkesteknik
Fordonskunskap
Fordonsteknik
Formgivning
Fotografisk bild
Fritidsanläggningar och fritidsmiljöer
Fysik
Färsvarukunskap
Företagsekonomi
Geografi
Gjuteriteknik
Glasteknik
Golvteknik
Grafisk kommunikation
Handel
Hantverkskunskap
Hantverksteknik
Historia
Hotellkunskap
Husbyggnadsteknik
Idrott och hälsa
Individ och samhälle
Karosseriteknik
Kemi
Kemiska industriprocesser
Klassisk grekiska
Konditorikunskap
Kraft- och värmeteknik
Kulturhistoria
Kyl- och värmepumpsteknik
Lackeringsteknik
Latin med allmän språkkunskap
Livsmedelskunskap
Livsmedelsprocess
Ljudmedier

Lärande i arbetslivet
Lärande och pedagogiskt ledarskap
Maskinteknik
Massa och papper
Matematik
Materialteknik
Matlagningskunskap
Medicinsk teknik
Mediekommunikation
Medieproduktion
Miljökunskap
Modellteknik
Moderna språk
Modersmål
Multimedia
Musik
Musikproduktion
Måleriteknik
Mät- och reglerteknik
Mönsterkonstruktion
Natur- och miljökunskap
Naturbruksteknik
Naturkunskap
Näringskunskap
Odling
Omvårdnad
Personbilteknik
Plastteknik
Plåtteknik
Produktionsteknik
Projektarbete
Psykologi
Religionskunskap
Rid- och körkunskap
Rättskunskap
Rörlig bild

Samhällskunskap
Serveringskunskap
Skoglig produktion
Social omsorg
Specialidrott
Styckningskunskap
Styrteknik
Svenska
Svenska för döva
Svenska som andraspråk
Svetsteknik
Teater
Teckenspråk för döva
Teckenspråk för hörande
Teknikutveckling
Teleinstallation
Textil och konfektion
Textkommunikation
Transportteknik
Tryckteknik
Trädgårdsanläggning
Träförädling
Träteknik
Turism
Underhållsteknik
Vatten- och miljöteknik
Vattenbruk
Vattenkraftteknik
Verkstadsteknik
Verktygsteknik
VVS-teknik

Skolverket 2005-03-19

Gymnasiets program och ämnen 2005.

Inlagda i klassifikationssystemet för verksamheter.

Program och ämnen 2005 enligt www.skolverket.se. Programmen innehåller ofta många olika ämnesområden och har inte lagts in på alla berörda områden. Varje ämne har lagts in på bara ett ställe, men kan gälla även andra områden.

O....1 Psykologiska och filosofiska verksamheter

O....10 Övergripande samhällskunskap Övergripande värderingar

O....101 Bibliografiska verksamheter. Arkiv.

O....102 Biblioteksverksamheter.Databaser.Internetsökning

O....103 Allmänna encyklopedier. Övergripande värderingar

O....104 Övergripande filosofiska verksamheter om samband

O....105 Övergripande om forskning och planering

O....106 Övergripande om ekonomiska verksamheter

O....107 Övergripande filosofier om utbildning o d.

O....108 Samhällskunskap. Samhällsguiden.

Samhällsvetenskapliga pr. Del.Ekonomi,Kultur, Samhällsveten.Språk

Ämnen: Samhällskunskap

O....109 Ide- filosofi- och lärdomshistoria.

Ämnen: Filosofi

O....11/19 Individernas inre verkligheter.

O....11 Individens lager av kunskaper, erfarenheter o d.

O....12 Individens visioner, framtidsvisioner o d.

O....13 Individens känslor, värderingar od. Estetik.

Ämnen: Estetik och skapande (även på 7)

O....14 Individens ideologi / uppfattning om samband o d.

O....15 Individens psykiska mekanismer Psykologi o d.

Ämnen: Psykologi

O....16 Individens logik. Vetenskapsteori o d.

O....17 Individens moral och uppfattningar om moral.

O....18/19 Filosofer, äldre och senare, i öst och väst.

O....2 Religiösa verksamheter o d

Ämnen: Religionskunskap

O....20 Övergripande religiösa verksamheter o d

O....21 Allmän religionsvetenskap

O....22/28 Kristna religioner

O....29 Icke kristna religioner o d

O....3 Politikvetenskaper.Politiska verksamheter.

O....31 Statistik och demografi

O....32 Statsvetenskap

O....33 Nationalekonomi, internationell ekonomi

O....34 Lagar o förordningar, traktat, juridik

Ämnen: Rättskunskap

O....35 De demokratiskt valda församlingarnas verksamheter.

O....351 Sveriges riksdag (och motsvarande utomlands)

O....352 Kommun- och landstingsfullmäktige (och mots.)

O....353 Sveriges regering (och motsvarande utomlands)

O....354 Mellanfolkliga centrala organ (FN, EU o d)

O....36/39 Politiska krav och politiska planeringar:

O....36...om individernas kroppsliga förhållanden.

O....37...om utbildning o d.

O....38...om fysiska miljöer o ekonomiska verks.

O....39...om sociala miljöer, nöjen, sport o d

O....4 Sambandsforskningsverksamheter.

O....40. 41-49. Systemvetenskap. Infostruktur.

O....5 Naturforskning.Matematikverksamheter.

O....50 Allmänt om naturforskning. Naturkunskap

Naturvetenskapliga progr. Matematik och datavetenskap,
Miljövetenskap, Naturvetenskap

Ämnen: Naturkunskap. Natur- och miljökunskap

O....51 Matematik

Ämnen: Matematik

O....52 Astronomi, rymdforskning

O....53 Fysik o d

Ämnen: Fysik

O....54 Kemi o d

Ämnen: Kemi

O....55 Geologi, meteorologi, hydrologi o d

O....56 Paleontologi, arkeologi o d

O....57 Biologi,ekologi.Naturgeogr. Utv.lära, ärfthlighet

Ämnen: Biologi

O....58 Botanik.

O....59 Zoologi

O....6 Teknologiska / Ekonomiska verksamheter.

O....60 Allmänt om teknologiska o ekonomiska verksamheter

O....61 Hälso- o sjukvårdsverks., räddning o d. Veterinärverks
Omvårdnadsprogrammet. Del Inga nationella inriktningar

O....62 Ingenjörsverksamheter (konstruktion o d)

Teknikprogrammet * Dator teknik, Människa och teknik,
Teknik och företagande,
Teknik, miljö och samhällsbyggande,
Virtuell design

* Förslag till lokal inriktning med särskild ansökningskod

O....63 Biologisk produktion. Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske

Naturbruksprogrammet * Djurvård, Hästhållning, Jord,
Miljö- och naturvård, Skog, Trädgård

* Förslag till lokal inriktning med särskild ansökningskod

Ämnen: Naturbruksteknik. Odling. Skoglig produktion.

Trädgårdsanläggning. Djurkunskap. Fisketeknik.

Vattenbruk.

O....64 Hushållsarbeten. Energi- och hygienförsörjning.

O....641 Matlagning. 642 Måltider, servering, restauranger.

Hotell- o restaurangprogr. Del. Hotell, Restaurang och måltidsservice

Ämnen: Näringskunskap. Livsmedelskunskap.

Färsvarukunskap. Matlagningskunskap. Beredningsteknik.

Konditorikunskap. Serveringskunskap

O....643 Organisation av boende, personalrum o d, hotell.

Hotell- och restaurangprogr. Del. Hotell, Restaurang och måltidsservice

Ämnen: Hotellkunskap

O....644 El-, gas-, värme-, vatten- hygienförsörjning o d.

Energi programmet. Del. Drift- och underhållsteknik,
Sjöfartsteknik, VVS- och kylteknik

Ämnen: Vatten- och miljöteknik. Kraft- och värmeteknik

Energiteknik. Vattenkraftteknik

O....645 Användning av inventarier o d.

O....646 Personlig hygien o d, klädvård (utom 648 tvätt o d).

O....647 Allmän hushållsekonomi. Inkomster och utgifter

O....648 Städning-, rengörings- och tvättverksamheter o d.

O....649 Personvård: barn, hemsjukvård, allm. hushållsarbeta.

Omvårdnadsprogrammet. Del Inga nationella inriktningar

Ämnen: Omvårdnad. Social omsorg

O....65 Adm, distribution, kommunikation, organisation o d

O....651 Kontorsarbete o d. Datoranvändning

Ämnen: Administration. Datoranvändning

O....6520-6524 Opolitisk offentlig civil förvaltning.

O....6525-6529 Militära verksamheter

O....653 Handelsverksamheter.

Handels- o administrationspr. Del. Handel och service, Turism, resor.

Ämnen: Handel

O....654 Telekommunikationsverksamheter.

O....655 Förlagsverksamheter o d.

O....656 Transportverksamheter, resbyrå, lagring o d.

Energi programmet. Del. Drift- och underhållsteknik,
Sjöfartsteknik, VVS- och kylteknik

Ämnen: Flygrykesteknik

O....657 Penningverksamheter. Finans Försäkring. Skatter.

Samhällsvetenskapliga pr. Del. Ekonomi, Kultur, Samhällsveten. Språk

O....658 Allm. företagsekonomi, Arbetsförmedling o-marknad

Samhällsvetenskapliga pr. Del. Ekonomi, Kultur, Samhällsveten. Språk

Ämnen: Företagsekonomi. Arbetsliv. Lärande i arbetslivet

O....659 Marknadsförings- och reklamverksamheter od.

Ämnen: Expo

O....66/68 Tillverkning av varor

Industri programmet Inga nationella inriktningar men
riksrekryterande lokala inriktningar

Exempel på branscher:

- Verkstadsindustri
- Massa- och pappersindustri
- Träindustri (snickeri/möbel)
- Textil- och konfektionsindustri
- Läkemedelsindustri
- Kemisk industri
- Gummiindustri
- Stål och metallindustri
- Livsmedelsindustri

- Sågverksindustri
 - Tryckerier
 - Plastvaruindustri
 - Fabriksindustri
 - Processindustri

Hantverksprogrammet Inga nationella inriktningar
 Livsmedelsprogrammet Inga nationella inriktningar men riksrekryterande lokala inriktningar

Elprogrammet Automation,Dator teknik,
 Elektronik, Elteknik

Fordonsprogrammet Flygteknik, Karosseri,
 Maskin- och lastbilsteknik,
 Personbilsteknik , Transport

Ämnen: Hantverksskunskap. Hantverksteknik. Materialteknik. Modellteknik . Produktionsteknik. Teknikutveckling. Underhållsteknik CNC-teknik

O....66 Tillverkning av kemivaror o d
 Industriprogrammet, del
 Hantverksprogrammet , del
 Livsmedelsprogrammet. del
Ämnen: Kemiska industriprocesser. Livsmedelsprocess. Styckningskunskap. Charkuterikunskap. Bagerikunskap. Lackeringsteknik .Gjuteriteknik. Glasteknik

O....67 Tillverkning av bearbetningsvaror o d
 Industriprogrammet, del
 Hantverksprogrammet , del
Ämnen: Verkstadsteknik. Verktygsteknik. Plåtteknik. Svetsteknik. Träförädling. Träknik. Massa och papper. Plastteknik

O....68 Tillverkning av komplexvaror
 Industriprogrammet, del
 Hantverksprogrammet, del
 Elprogrammet, del
 Fordonsprogrammet, del
 Medieprogrammet. Del. Medieproduktion, Tryckteknik

Ämnen: Elkunskap. Ellära. Medicinsk teknik. Elektronik

Elektroniksystem. Dator teknik. Mät och reglerteknik. Styrteknik. Maskinteknik. Kyl- och vvarmepumpsteknik. Tryckteknik Textil och konfektion.Transportteknik. Buss- och lastbilsteknik. Fartygsteknik. Fordonskunskap. Fordonsteknik. Karosseriteknik. Personbilsteknik

O....69 Tillverkning/ byggande av byggnader o anläggningar
 Byggprogrammet Anläggning,Husbyggnad,
 Måleri, Plåtslageri

Elprogrammet, del
 Hantverksprogrammet , del
Ämnen: Anläggningsmaskinteknik. Anläggningsteknik. Byggnadsplåtteknik. Byggteknik. Byggyrkesteknik. Eldistribution. Elinstallation. Fastighetsteknik. Golvteknik . Husbyggnadsteknik. Måleriteknik. Teleinstallation. VVS-teknik

O....7 Formgivning av fysiska o sociala miljöer.

O....70 Allmänt om konst o kultur.

Samhällsvetenskapliga pr. Del.Ekonomi,Kultur, Samhällsveten.Språk
 Estetiska programmet.Del. Bild- och formgivning, Dans,
 Musik, Teater

Ämnen: Kulturhistoria. Individ och samhälle

O....71 Övergripande planering av fysiska miljöer

Ämnen: Miljöskunskap

O....72 Formgivning av byggnader o anläggningar, arkitektur

O....73 Skulptur o d. Museiverksamheter, konstutställning

Estetiska programmet. Del. Bild- och formgivning, Dans,
 Musik, Teater

O....74 Konsthantverk,formgivn.bruksföremål.Inredning

Estetiska programmet. Del. Bild- och formgivning, Dans,
 Musik, Teater

Ämnen: Formgivning. Mönsterkonstruktion. Estetisk verksamhet

O....75/77 Bildkonst.75 Måleri.76 Grafiskt, 77 Foto

Ämnen: Bild. Bild och form. Fotografisk bild. Grafisk kommunikation

O....78 Musik (konserter o d 792)

Estetiska programmet. Del. Bild- och formgivning, Dans, Musik, Teater

Ämnen: Musik. Musikproduktion

O....79 Seder o bruk, nöjen, sociala miljöer o verks. Sport

O....7911-7913 Seder och bruk .

O....7914-7919 Film, radio, TV, offentliga fester mm.

Medieprogrammet. Del. Medieproduktion, Tryckteknik

Estetiska programmet. Del. Bild- och formgivning, Dans, Musik, Teater

Ämnen: Ljudmedier. Rörligbild. Mediekommunikation.

Medieproduktion. Multimedia

O....792 Teater. Opera. Konserter. Revyer. Konstdans.

Estetiska programmet. Del. Bild- och formgivning, Dans, Musik, Teater

Ämnen: Teater. Dans

O....793 Sällskapsnöjen. Sällskapsdans. Lek.

Barn- och fritidsprogrammet. Del. Fritid, Pedagogisk och social verksamhet

Ämnen: Barn-, kultur- och fritidsverksamhet

O....794 Spel. Skicklighets- och turspel Lotteri. Lotto. Tips

O....795 Sociala miljöer och sociala verksamheter.

O....7951 Sociologi. Socialvård. Kriminologi.

Barn- och fritidsprogrammet. Del. Fritid, Pedagogisk och social verksamhet

O....7952/7956 Sociala miljöer o verks. i fysiska miljöer

O....7957 Undervisning o d.

Barn- och fritidsprogrammet. Del. Fritid, Pedagogisk och social verksamhet

Ämnen: Lärande och pedagogiskt ledarskap. Projektarbete

O....7958 Sociala miljöer o sociala verksamheter i boendet

O....7959 Sociala miljöer o verks. i allmänna grupper o d

O....796/799 Sport, idrott o d.

Barn- och fritidsprogrammet. Del. Fritid, Pedagogisk och social verksamhet

Ämnen: Idrott och hälsa. Specialidrott. Rid- och körkunskap.

Fritidsanläggningar och fritidsmiljö

O....8 Språk. Litteraturvetenskap. Skönlitteratur.

O....80 Språk. Språkliga verksamh. 802/809 motsv. 82/89.

Samhällsvetenskapliga pr. Del. Ekonomi, Kultur, Samhällsveten. Språk

Ämnen: Svenska. Svenska för döva. Svenska som andraspråk.

Modersmål. Engelska. Engelska för döva. Moderna språk.

Klassisk grekiska. Latin med allmän språkkunskap.

Teckenspråk för döva. Teckenspråk för hörande

O....81 Litteraturvetenskap-historia. 812/819 motsv. 82/89.

O....82/89 Skönlitteratur på olika språk

O....82 Engelsk skönlitteratur o d.

O....83 Tysk, nederländsk, nordisk skönlitt.

O....84 Fransk skönlitteratur o d

O....85 Italiensk skönlitteratur o d

O....86 Spansk och portugisisk skönlitteratur o d

O....87 Grekisk och latinsk skönlitteratur o d

O....88 Slavisk och baltisk skönlitteratur o d

O....89 Skönlitt på orientaliska och övriga språk o d

O....9 Saklitterärt. Allm. geografi, historia. Biogr.

O....90 Tidningar, tidkrifter, journalistik. Blandade ämnen

Medieprogrammet. Del. Medieproduktion, Tryckteknik

Ämnen: Textkommunikation

O....91 Allm. geografi, reseskildr. 913/919 motsv. 93/99.

Handels- o administrationspr. Del. Handel och service, Turism, resor.

Ämnen: Geografi. Turism

O....92 Biografiska verksamheter, släkthistoria o d

O....93/99 Historieskrivande verksamheter, allmän historia.

Ämnen: Historia

O....93 Allmänt om allm. historia. Världs- och forntidshist.

O....94 Medeltidens o nya tidens hist. i allmänhet och i Europa

O....95 Medeltidens o nya tidens historia i Asien.

O....96 Medeltidens o nya tidens historia i Afrika.

O....97 Medeltidens o nya tidens hist i Nord- o Mellanamerika

O....98 Medeltidens o nya tidens historia i Sydamerika

O....99 Medeltiden o nya tiden: Australien. Oceanien. Rymden